

LJUDSKI TEDNIK

Leto III. - Lir 15. - Jugolir 10. - Din 6. - Poština plačana Trst 2. sept. 1948 Speditions in abbon. postale llo grupp Stev. 132

Slovensko šolstvo naj v polni meri izvršuje svoje kul- turno poslanstvo

Počitnice se nagibajo h koncu. Pionirski se vračajo zrejeni in zagoreli z letnih kolonij, dijaki s ponavljalnimi izpiti se že marljivo pripravljajo, da bi pri izpitu uspeli. Tudi v tisku čitamo pogostejše o šolskih problemih.

Nas Slovence na Tržaškem ozemlju pod angloameriško okupacijo šolski problem še posebno zanima, ker se vedno ni rešen. Ko trdimo, da slovensko šolsko vprašanje ni rešeno, ne mislimo, da bi ne bilo rešeno v smislu znanih namigovanj generala Airey-a, temveč baš nasprotno: to vprašanje bomo smatrali za nerešeno tako dolgo, dokler ne bomo slovenskega šolstva in njegovega razvoja vodili in o njem odločali Slovenci sami. Izvirni greh izdajalske robove Barage in drugih begunskih kolaboracionistov, ki je omogočil odvisnost slovenskega šolstva ne od samovolje Simonija in njegovih naslednikov, temveč tudi od fašističnih šolnikov, ki jih epuracija ni dosegla, traja še dalje. Ta odvisnost se sprico hlapčevskega odnosa slovenske šolske oblasti in vedno večjega povezovanja lokalnih uradov na odgovarjajoča ministrstva v Rimu se povečuje. Prav gotovo ni ta odvisnost v korist slovenskemu šolstvu in prav iz nje izvirajo vse težave in ovire, ki se stavijo na pot našega šolstva. Slovenci Tržaškega ozemlja ne bomo nikoli odstopili od zahteve, da se osnuje slovenska šolska oblast, ki ne bo podrejena italijanski, temveč bo tej enakopravna. Seveda ne odklanjamo sodelovanja z italijanskim šolstvom preko vseh onih koordinacijskih organov, ki bi se izkazali za potrebne.

Se vedno ostaja odprto vprašanje števila in vrste šol, ki so nam še potrebne. Zaveznika vojna uprava se je že daleč odmaknila od ozkornega gledanja kapetana Simonija in polkovnika Washburna, ki sta smatrala slovenske šole za avli kodušene dar zaveznikov in sta tudi takemu gledanju primerno zapirala šole kadar se jima je zljubilo. Se vedno pa niso izpolnjene vse potrebe našega ljudstva po šolah. Stevilčno nas more zadovoljiti le osnovno šolstvo. Preče je vprašanje otroških vrtcev, ki bi jih bilo treba še ustanoviti predvsem na Vrdeci in pri Sv. Ani. Tudi zasebna vrtca v Skorklji in Rocolu bi morala šolska oblast prevzeti v upravo in oskrbovanje. Naše srednje šolstvo ni še izpolnjeno: obetajo nam dvorazredno trgovsko šolo, a o srednji tehnični šoli ni še duha ne sluha. Mnogi slovenski dijaki, ki študirajo na takih italijanskih šolah pa izpadejo po Aireyevih statistikah kot Italijani. Prav tako ni v Aireyevih poročilih objavljena narodnostna statistika akademikov iz tržaške univerze, ki ostane za nas Slovence tudi še vedno odprto vprašanje.

Ze lansko leto so zastopniki naših roditeljskih svetov, ki so zahtevali ustanovitev otroških vrtcev, prejemale nasvete naj poistejše sami potrebne prostore. Ti nasveti so, milo rečeno, prav smešno izigravanje. Naši ljudje prav dobro vedo iz triletno izkušnje, da okupacijska uprava vedno najda prostore, za več ali manj potrebne stvari, kadar sama to hoče. Takrat, ko bo VU hotela odpreti slovenski vrtca na Vrdeci ali kje drugje, bo tudi našla prostore, ker je to v njeni močosti. Slovenci ne bomo iskali za šole prostore, ker je to dolžnost oblasti. Iskanje in stavljenje privatnih prostorov na razpolago šole bi bil prvi korak v preteklost, v one čase, ko nam niti avstroogrska državna oblast, niti tržaški šovinistični magistrat nista dala potrebnih šol. Družba Sv. Cirila in Metoda, ki je nekoč vzdrževala osnovne šole za celotno trževsko slovenskih tržških otrok, spada kot šolska družba v zgodovino. Slovenci na Tržaškem se svojih pravic zavedamo in se bomo zanje borili. Privatnih šol ne moremo več vzdrževati kajti pravico imamo do javnih, vzdrževanih iz javnih sredstev.

Tudi vprašanje vzgojnega kadra nas ne more zadovoljiti, dokler ne bomo v polni meri upoštevali vse pravice domačega učiteljstva, ki mora biti stalno nameščeno in mora uživati ob enakih pogojih vse one pravice, ki jih uživajo italijanski učitelji. Dokler bo en sam učitelj ali profesor domačin ostal nameščen zaradi edinstvene prakse, da odloča o nameščenju tajna vojaška policija - FSS - namesto šolske oblasti, bomo smatrali problem slovenskega šolstva za nerešen. Strokovno usposobljeni učitelji nimajo pri nas vstopa v šole, medtem ko ljudje najrazličnejših dru-

NA STALIŠČU RESNICE

Pošteni in razumni ljudje imajo na vado, da gredo dogodkom, ki jih je razburkana povojna doba tako polna, do dna. Ili do dna in stvarih, do katerih je treba zavzeti neko stališče, pomeni namreč ugotavljati resnico dotičnih stvari in se potem na podlagi resnice odločiti. Nekateri so sovražniki takega edinega pravičnega in poštenega načina samoodločanja, ker hočejo drugim vsiliti svojo odločitev. Ze samo dejstvo, da arogantno vsiljujejo svojo odločitev, pa daje sumiti na njih nepoštenost, na njih sovražstvo do resnice.

Ti uvodni stavki bi se lahko komu zdeli besedičenje, zato jih je treba dokazati.

Ko se je Vidali vrnil iz Rima dan ali dva potem, ko je bila objavljena resolucija Informacijskega urada, je enostavno zahteval od Centralnega komiteta KP TO, partijskega članstva in demokratične javnosti, da sprejme brez pridržkov odločitev, ki jo je skuhal s svojimi italijanskimi prijatelji v Rimu. Svojo odločitev je utemeljeval z zvestobo do Sovjetske zveze in jo solil s preobličeno hinavskih in licemer-skih fraz. Zelo se je posluževal tudi raznih citatov iz resolucije same, ki govore o različnih napakah jugoslovanskega državnega vodstva. Kaj mislite, ali se je Vidali prepričal o resničnosti obtožb v resoluciji na podlagi iskanja resnice? Kaj mislite, ali je toliko hlinil zvestobo do Sovjetske zveze zato, ker tako tudi čuti, ali pa zato, ker mu je to konveniralo za izpeljavo njegovih načrtov?

Na konferenci Komunistične partije STO z dne 29. avgusta je podal sekretar KP STO tov. Branko Babič pregledno sliko delovanja Vidali, odkar je ta prišel na Tržaško ozemlje. Pokazal je tudi na vlogo, ki jo je vršila na Tržaškem ozemlju Komunistična partija Italije, s katero je bil Vidali ves čas neposredno v stikih. Tov. Babič je nakazal vse smeri antipartijskega in antidemokratskega delovanja, raznih notranjih sovražnikov tržaškega demokratičnega gibanja od oportunistov, likvidatorjev, nacionalistov in ljudi v odkriti službi razrednega sovražnika. Vsa ta družina se je v svoji osnovni liniji znašla na istih pozicijah borbe proti revolucionarni liniji partije Tržaškega ozemlja. Vsi ti elementi so imeli neposredno ali posredno oporo v italijanski Komunistični partiji, ki se ni nikdar strinjala s politično linijo Tržaške partije in tudi SZ v linijo Tržaške partije in tudi SZ v odnosu do teritorialne pripadnosti Trsta in Julijske krajine. Italijanska partija se ni nikoli strinjala s priključitvijo Trsta k Jugoslaviji in je v tem vprašanju imela vedno nacionalistično stališče. KPJ ni pri svojem stališču ostala pasivna, ampak je tudi konkretno na našem terenu aplicirala svoje stališče z organiziranjem svojih pristajšev in s formiranjem Informacijskega urada KPI s Pratolongo, članom centralnega komiteta KPI na čelu. To je dejansko pomenilo razbijanje tržaške Partije in razbijanje njenega internacionalnega pomena, zato se KP Tržaškega ozemlja s tako politiko italijanske partije ni mogla strinjati in jo je obsojala. Ko se je blizal 15. september in ko je bilo vsaj za enkrat tržaško vprašanje dokončno rešeno, je tudi KPI spoznala potrebo, da ukine Informacijski urad v Trstu in formalno razpusti svoje organizirane skupine, vendar pa tudi takrat ni KPI odstopila od svoje osnovne linije, da si obdrži pozicije, ki naj bi v ugodnem trenutku omogočale uresničiti svoje stališče do Trsta in njegove pripadnosti k Italiji. Pratolongo je kot predstavnik vodstva KPI kahteval zase mesto sekretarja v KP TO in sprejem vanjo najrazličnejših frakcijskih elementov. V tem Pratolongo ni uspel, in prav tako ni v tem uspel Vidali, ki je prišel v Trst ravno ob pripravah na osnovni kongres KP STO. Vidali, ki je bil kooptiran v vodstvo tržaške Partije, je potem ko ni uspel uveljaviti tendence Pratolonga, pasivno sprejemal vse sklope komiteta in kongresa in čakal

na ugodno priliko, da izvede svoje načrte. Tako je sam priznal.

To je na kratko povedana resnica o Vidalijevem podtalnem delovanju v Trstu, katerega niti ne peljejo samo v Rim, ampak še kam drugam. Sedaj je prišla za Vidali ugodna prilika, da svoje načrte uresniči brezobzirno in ne glede na sredstva. Manjšina je sledila Vidalijevi demagogiji in tako zdrknila v vode italijanskega nacionalizma in Vidalijevskega oportunizma in likvidatorstva.

Kakšno pa je stališče večine. V zaključku svojega referata je tov. Babič orisal tudi to. Dejal je: Mi stojimo na stališču resnice. Marksizem in dogma, nobeno stvar ne moremo sprejeti kot resnico, če o njej nismo prepričani, posebno pa še, če vidimo, da nekatere trditve absolutno ne odgovarjajo resnici. Resolucija Informbiroja ne izražajo resnično stanje v KP Jugoslaviji, zato se z resolucijo ne moremo strinjati, četudi je izrečena od najvišjega foruma. Mi poznamo razmere v Jugoslaviji, ker smo se za to Jugoslavijo borili in ker živimo v njeni neposredni bližini. Trdno smo prepričani, da Ju-

goslavija naglo koraka v socializem pod sedanjim vodstvom KPJ, da Jugoslavija nikoli ne bo mogla pasti v imperialistični tabor, ampak da predstavlja in da bo predstavljala za Sovjetsko zvezo najmočnejše oporišče v borbi proti imperializmu. Nikakor se ne moremo strinjati z brezprincipielno kampanjo klevet in laži proti Jugoslaviji. Prepričani smo, da bo prišel čas, ko bo Jugoslavija dokazala, da je na pravi poti in ko bodo osramočeni tisti, ki danes tako vpijejo proti njej.

Naša konkretna naloga o tem vprašanju je, da pozorno zasledujemo razvoj dogodkov, da globoko študiramo material v zvezi s tem, posebno pa gradivo, ki nam ga nudi kongres KPJ.

Osnovna linija Ustanovnega kongresa KP STO-ja je pravilno in zato moramo partijo v coni A reorganizirati in jo usposobiti za uspešno borbo proti vsem njenim sovražnikom na dosledni revolucionarni liniji. Borba za enotnost partije, borba za enotnost vseh množičnih organizacij, v prvi vrsti SIAU, utrjevanje slovensko italijanskega bratstva mora biti osnovna smer borbe proti razbijanju naše enotnosti.

Na ta način bomo z dejanji izvršili svojo internacionalno dolžnost.

Ilegalen kongres frakcionašev

22. t. m. se je v Trstu vršil izredni kongres Vidalijeve frakcijske skupine, na katerega so se pripravljali z dokaj čudnimi metodami že ves čas, odkar so javno nastopili s svojimi razbijaškimi tendencami. V upravičeni bojazni namreč, da bodo ostali izolirani še preden jim bo uspelo dobiti dovolj delegatov, so v zagovarjanju svojega razbijaškega stališča v predkongresni kampanji prešli od besed k dejanjem, to se pravi: k čisto terorističnim izgre-dom proti onim, ki sledeč svoji zdravni pameti, niso šli na njihove pozicije. Kronika njihove predkongresne kampanje zaznamuje tako vrsto dejanj, ki so doslej bila značilna le za politično predpripavo kakim giuntovskim karnevalom. Posledica tega njihovega študijskega pripravljanja na kongres je bila, da v mnogih krajih niso mogli priti na legalen način do delegatov, ker pri njih izbiri ni sodelovalo niti 10% članov Partije. Kakor piše »Primorski dnevnik« je ta ilegalni kongres predstavljal le 25% članov KPSTO.

Nič čudnega zato, če so bila za najdoslednejše borbe iz vrst tržaškega komunističnega gibanja vrata na ta kongres zaprta in da ni bilo dovoljeno prisostvovati delu kongresa slovenskim antifašističnim in demokratičnim no-

vinarjem. Javnost bo zato prikrajšana za objektivni potek kongresa, ker so na razpolago samo poročila »il lavo-ratore«, ki pa je uradno glasila frak-cionašev samih in pa poročila italijan-skih nacionalšovinističnih listov, ki so seveda spet po svoje prikrojena. Ven-dar more pazljivi čitatelj, ki zna ločiti demagogijo in fraze od dejanj in ki zna čitati tudi med vrstami, kaj lahko izluščiti ono bistvo, na katero frakcio-naši vedno mislijo, tudi takrat, ko go-vore o svoji »borbi« za spoštovanje mirovne pogodbe, za neodvisnost tržaškega ozemlja itd. Tako je n. pr. v svojem političnem referatu Vidali kar lepo, čeprav nekoliko prikrito povedal, da njemu in njegovim ni prav nič do sklepov mirovne pogodbe in da se oni ne bodo prav nič upirali vključitvi Trsta v de Gasperijevo Italijo, če bodo na tem vztrajali angloameriški impe-rialisti. Vidali je namreč dejal najprej: »Mi se borimo za mirovno pogod-bo, toda ne bomo šli na Babičovo stališče«, potem pa: »Mi nočemo, da gre ZSSR v vojno zaradi Trsta, mi hočemo mir itd.«

Vidali prav gotovo ve, da je trža-ško demokratično ljudstvo s svojo Par-tijo in drugim množičnim organiza-cijami na čelu sprejelo mirovno po-godbo z Italijo in ustanovitev STO sa-mo zato, da prepreči nov svetovni spo-

pad in da ob tej nevarnosti, ki je dejansko grozila, nihče niti pomislil ni na to, da bi ZSSR morala zaradi Trsta v vojno. Vidali gre namerno mimo tega dejstva in podtika resničnim bor-cem za pravice in dobrobit delovnega tržaškega ljudstva vojnouhujske na-mene, ko zlobno izjavlja, da oni ne bodo šli na Babičeve pozicije-zato se-veda, ker hoče Babič, da gre ZSSR v »vojno zaradi Trsta«.

Toda to ni vse, kar je na tem kon-gresu Vidali izblebel. Njegov strah pred ostrino borbe proti imperialistom se je pokazal tako velik, da nima niti večpoguma odločno zagovarjati niti neodvisnosti STO-ja in da bi se v svoji »internacionalni revolucionarnosti« mirno sprizajnil s Trstom v de Gasperijevi Italiji. Oportunizem in likvidatorstvo brez primere.

Tako je Vidali na ilegalnem kon-gresu hotel ali nehoti potrditi ono, kar so množice začele vedno jasneje spo-znavati namreč, da Vidali nastopa kot likvidator vsega, kar so naše množice dosegle s svojo borbo takrat, ko je on preživel vojno v — Meksiki.

Zanimiv je tudi sestav novega ile-galnega centralnega komiteta Vidali-jeve frakcije, ki kaže na ideološko in revolucionarno šibkost nekaterih, ki jih je potegnila za seboj Vidalijeva de-magogija.

Vidali lovi pristaše

KRONIKA

* **ANDREJ ALEKSANDROVIČ ZDANOV** je umrl dne 31. avgusta ob 15.55. Bil je član politbiroja CK VKP (b), generalni polkovnik Rdeče armade in poslanec Vrhovnega sovjeta.

Njegovo življenje je bilo posvečeno borbi za komunizem in njegovo izgradnjo ter za blaginjo ZSSR. Zealne svečanosti so se pričele 1. septembra in bodo zaključene 2. septembra na Rdečem trgu v Moskvi.

* **DELAČI** v Oakridgeu, kjer izdelujejo atomske bombe so stopili v stavko.

* **RUDOLF HESS**, ki prestaja dosmrtno ječo v zaporih v Spandavu pri Berlinu je bil v odsotnosti obsojen še na 10 let in zaplembo vsega premoženja.

* **JULIO ALVAREZ DEL VAYO**, socialistični minister za časa državljanske vojne v Španiji je zapisal v londonski «Tribune», da se je «laburistična stranka med volivno kampanjo zavezala, da bo vodila politiko pomoči Francovi Španiji».

V JERUZALEMU se vedno odmevajo strelji po ulicah. Opazovalci smatrajo, da bi znali ti spopadi voditi k ponovnemu oživiljanju vojne v Palestini. OZN se sedaj ni sprejela nobenega sklepa o rešitvi vprašanja palestinskih beguncev.

* **PREDSTAVNIKI** mednarodne monetarne fundacije so se sestali v Washingtonu. Tja je odpotoval tudi Reynaud in se bo sestel s Staffordom Crippsom. Predvidevajo, da se bosta pogovarjala o morebitnem zvišanju cene zlata.

* V PALERMU je Scelbina policija aretirala pokrajinskega komunističnega poslanca Lina Cortese v trenutku, ko je stopil z vlaka. Policija je zasedla sedeže delavske zbornice in zaprla več sindikalnih voditeljev.

* **IZDATKI** za vzdrževanje angloameriških zasedbenih sil v Nemčiji so lani znašali 4 milijone 700 milijonov mark. Samo prebivalstvo Berlina plačuje letno 300 milijonov mark.

* **VOJSKI** Iraka in Transjordanije sta se združili. S tem je bil izpolnjen stari angleški sen, da vzpostavijo «petrolejski blok». Pričakujejo tudi državno združitev. Če bodo Angleži uspeli še v tem, bodo te dve državi še lažje nadzorovali in usmerjali njihovo politiko.

* **DEMOKRATICA** grška armada je vzdržala ofenzivo na gori Gramos in prešla v protinapad, pri katerem je onesposobila za nadaljnje bojevanje 22.000 monarhofasistov. Sestreljenih je bilo 35 vojaških letal, uničenih 18 tankov in zaplenjene velike količine vojnega materiala.

* **SCHUMAN** sedaj v tretje poskuša svojo srečo pri sestavi francoske vlade. Dve prejšnji, ki ju je sestavil, sta se v kratki dobi dobrega meseca izkazali za nezmožni reševanja perečih gospodarskih in političnih problemov povojne Francije, ki jih francoski tretjesilniki rešujejo že skoro eno leto. Francoski delavci pa še vedno stavkajo. Tako rudarji v severni Franciji, delavci v pariškem bazenu in v la Creuzot. Stavkajo zaradi težkih ekonomskih prilik.

* **OBJAVLJEN** je bil odlok Prezidija Ljudske skupščine FLRJ o prenosu zvezne vlade. Edvard Kardelj je bil imenovan za podpredsednika zvezne vlade in za zunanjega ministra; Aleksander Ranković za podpredsednika zvezne vlade in notranjega ministra; Blagoje Nešković za podpredsednika vlade in predsednika zvezne kontrolne komisije. Stanoje Simić je postal minister brez listnice, Svetozar Vukamović minister za rudarstvo, Rodoljub Čolaković minister za znanost in umetnost, inž. Mjalko Todorović minister poljedelstva, Bane Andrejev je postal minister in podpredsednik komiteja za električno gospodarstvo pri zvezni vladi, Pavle Gregorić pa minister in predsednik komiteja za higieno pri zvezni vladi.

Tržaško vprašanje na dnevnem redu

Protijudsko delovanje Vidalijevih frakcionarjev, ki so izkoristili znano resolucijo Informacijskega urada za odvratno gonjo proti Novi Jugoslaviji, je našo pozornost malce odvrgnilo od cele vrste političnih dogajanj v svetu, med katerimi je za nas posebne važnosti ponovna diplomatska borba okrog Trsta. Prav za prav je bila odvrnitev množice od naših najbolj perečih vprašanj ena izmed taktik Vidalijeve skupine, da si ob splošni brezbriznosti vseh ustvarjajo za svoje nadaljnje delovanje. Toda prav diplomatska borba okrog Trsta je ona, ki jim sedaj hodi močno narobe. Medtem, ko se trudijo na vse načine odvrniti ljudske množice od Jugoslavije in jih pripraviti do sovražnega razpoloženja do nje, pa sta Jugoslavija in Sovjetska zveza spet nastopili složno v smislu jugoslovanskega stališča do Tržaškega ozemlja. Vidalijevci so v zagati. Toda to ni prva zagata v katero so prišli v svojem «internacionalizmu». Zanimivo bo le opazovati kako se bodo izmotali iz njih. Toda to končno ni važno. Važno je dejstvo, da kolonialno despotovanje angloameriških okupacijskih sil na našem ozemlju preseda enotnemu demokratičnemu bloku in da se je ta ponovno z vso silo zavzel za resnično neodvisnost Tržaškega ozemlja.

Jugoslovanski predstavnik v Varnostnem svetu dr. Vilfan je stvarni položaj pri nas orisal približno takole: Jugoslavija smatra, da je edina nalogačasne uprave na Tržaškem ozemlju ta, da se uresniči neodvisnost ozemlja. Zaradi tega bi morali biti vsi ukrepi vojaških uprav takšni, da ustvarjajo in krepe neodvisnost in integriteto Tržaškega ozemlja. V skladu s tem morajo biti soglasni s členom 4 statuta, ki prepoveduje kakršno koli ekskluzivno zvezo in karšen koli sporazum, ki ne bi bil v skladu s statutom. Predstavnik ZDA in Velike Britanije pa poskušajo to dejstvo zakriti. Zaradi

tega umetno delijo začasno upravo v dve razdobji: prvo pod vodstvom vojaških uprav in drugo po prihodu guvernerja in po sestavi začasne vlade. Celo tako daleč gredo, da zatrjujejo, da ni mogoče v prvem razdobju podzveti ničesar, kar bi Tržaško ozemlje približalo gospodarski neodvisnosti.

Skupno s Francijo odkrito zavlačujejo imenovanje guvernerja in s tem podaljšujejo začasno upravo na ozemlju, vse v predvidevanju, da bo njihovo razveljavljanje mirovne pogodbe prišlo tako daleč, da bo dosežena popolna priključitev Tržaškega ozemlja k Italiji.

Po drugi strani se zavezniška uprava v nasprotju z jugoslovansko ne trudi za čim tesnejšo zvezo med obema conama ozemlja, marveč skuša obe coni čim bolj ločiti. ZVU je odklonila predlog VUJA-e po ustanovitvi skupnega organa, ki naj rešuje gospodarska vprašanja obeh področij. Trgovski odnosi med obema conama so skrajno omejeni, kajti ohranbe zavezniške uprave dovoljujejo prost blagovni promet med conama samo do vrednosti 10.000 lir, za vsako večjo vrednost pa so potrebna posebna dovoljenja.

Dr. Vilfan je nato opozoril, da se ZVU brani skleniti trgovski sporazum z Jugoslavijo, prav tako pa se ne meni za jugoslovanske poskuse pomagati razvoju tržaške industrije.

Vilfan se je nato dotaknil vključitve Tržaškega ozemlja v Marshallov načrt, ki pomeni gospodarsko podrejanje Trsta Združenim državam. Končno je poudaril, da so ZDA, Anglija in Francija z znano noto 20. aprila hotele spremeniti položaj Tržaškega ozemlja brez pristanka Jugoslavije, ki je na tem neposredno zainteresirana.

Predstavnik Velike Britanije bi moral vedeti, da je Jugoslavija ne le enkrat posredovala pri italijanski vladi, da bi dala jugoslovanskemu po-

dročju STO-ja na razpolago lire. Prepoved Italiji, da bi dala jugoslovanskemu področju na razpolago lire, pa je eden izmed ukrepov, s katerim skušajo zavezniški upravitelji Trsta, da jansko pa njihove vlade, ločiti jugoslovansko cono od angloameriške.

Vilfan je nato govoril o postopanju britanske in ameriške vlade v vprašanju imenovanja guvernerja in prikazal, kako je Jugoslavija storila vse, da bi uresničila sklep Varnostnega sveta z dne 18. decembra 1946, ki priporoča Jugoslaviji in Italiji, naj se v določenem roku sporazumeta o imenovanju guvernerja. Jugoslovanski opolnomočenec v Rimu je najprej tri dni zaman skušal priti v stik s predstavniki italijanskega zunanjega ministrstva, nato pa je 26. decembra 1946 predlagal italijanski vladi kandidate Emila Stranga, predsednika norveškega vrhovnega sodišča, Bohuslava Egerja, predsednika češkoslovaške delegacije pri mednarodnem sodišču v Nuerenbergu, in Georga Brantinga, švedskega senatorja.

Predstavnik italijanskega zunanjega ministrstva je odgovoril jugoslovanskemu predstavniku šele 31. decembra in mu sporočil, da se zdi italijanski vladi potrebno, da se izbere za guvernerja kandidat iz kakšne nevtralne države, kajti za Italijo je težko sprejeti kandidate državljane dežele, ki je bila v vojni z Italijo. Zaradi tega je italijanska vlada odklonila vse tri kandidate, ki jih je predlagala Jugoslavija, čeprav je bil eden izmed teh Šved, Švedska pa je bila nevtralna država, in čeprav je bil drugi Norvežan, Norveška pa ni bila nikoli v vojni z Italijo.

Kasneje je predstavnik italijanskega zunanjega ministrstva sporočil seznam kandidatov, ki jih je predlagala njegova vlada. Bila sta to Henri Guisan, švicarski general, in Walter Stucki, švicarski diplomat. Ta izbor

dokazuje, da italijanska vlada nikoli ni resno želela sporazuma z jugoslovansko vlado v vprašanju guvernerja, kajti oba njena kandidata sta že po prej odklonila kandidaturo.

Jugoslovanska vlada je nato predložila druge kandidate, toda italijanska vlada jih je odbila, ne da bi svojo odklonitev utemeljila. Po drugi strani pa je italijanska vlada predlagala švicarskega diplomata Wegerja in Lelfa Egelunda, južnoafriškega diplomata. Jugoslovanska vlada se je tako prepričala, da italijanska vlada ne doseže sporazuma glede imenovanja guvernerja, ker je vedela že vnaprej, da jugoslovanska vlada teh dveh kandidatov ne more sprejeti.

Stališče italijanske vlade v tem vprašanju je bilo v popolnem soglasju s politiko ZDA in Velike Britanije, ki sta hoteli ustvarjati trenje med Jugoslavijo in Italijo.

Vsa politika ZDA, Velike Britanije, je dejal ob zaključku dr. Vilfan, je bila od vsega početka preračunana na trenje med Jugoslavijo in Italijo.

Sporazumi, o katerih je govor pred Varnostnim svetom in od katerih je bil prvi podpisan 9. marca, predstavljajo nadaljevanje politike, ki stremi za revizijo mirovne pogodbe, ne da bi bile o tem poprej obveščene zainteresirane države. Ta politika lahko povzroči samo nov razdor.

Varnostni svet se mora zavzeti za to, da zagotovi neodvisnost in integriteto Tržaškega svobodnega ozemlja. Iskreno in zvesto izpolnjevanje določb mirovne pogodbe, ki se nanašajo na Tržaško ozemlje, je eno izmed jamstev za dobre odnose med Italijo in Jugoslavijo. Kršenje teh določb izvirala iz želje sejanja razdora med Jugoslavijo in Italijo.

Vse dotlej, dokler hoče Varnostni svet ostati stražar miru in mednarodne varnosti, ne sme iti lahkomiselno preko teh kršitev mirovne pogodbe glede Svobodnega tržaškega ozemlja.

Sovjetski delegat Malik je v celoti podprl Vilfanovo tezo in ponovno obtožil ZDA in Veliko Britanijo, da so ovirale imenovanje guvernerja. Poudaril je tudi, da je vključitev Trsta v Marshallov načrt kričeča kršitev člena 24 mirovne pogodbe.

Ti temeljiti dokazi o dejanskem položaju na Tržaškem ozemlju niso prepričali angloameriškega glasovalnega stroja. Noto, ki jo je predložila Jugoslavija, so zavrnili, kakor je bilo sicer pričakovati.

Toda povrnilo se spet na naša tla. Kako je ta angloameriški izmik pred konkretno obtožbo vplival na razne sile pri nas? Vidalijevi frakcionarji se niso dosti zmenili zanj, ker jim pač najbolj konvenira, da se o neodvisnosti Tržaškega ozemlja ne govori in piše preveč. Bolj odkrito pa so pokazali svoje zadovoljstvo odkriti italijanski nacionalistični krogi, ki so zmagovalno zapisali: Guverner je dokončno mrtev.

Toda ali je guverner res dokončno mrtev, kot bi to marsikomu prišlo? Brez dvoma se bodo Angloameričani upirali njegovemu imenovanju, ker bi s tem bile močno omajane njihove imperialistične pozicije na našem ozemlju. Toda na srečo Angloameričani niso edini odločujoči faktor v tem vprašanju. Kdor odkrito ali prikrito upa v nadaljevanje sedanjega položaja na Tržaškem ozemlju ali pa celo račun na njegovo ponovno priključitev k Italiji, ta pač prezira moč demokratičnih sil, ki so zelo zainteresirane na tem, da se sklepi mirovne pogodbe glede Tržaškega ozemlja izvedejo v celoti.

Da je temu res tako, je ponovno dokazala največja demokratična sila na svetu SZ, ki je potem, ko je ves čas podpirala jugoslovansko stališče do Trsta izjavila, da bo zaradi sabotiranja ureditve položaja na Tržaškem ozemlju s strani zapadnih velesil, prisiljena opozoriti vse Združene narode na dejstvo, da ZDA in Velika Britanija kršijo mirovno pogodbo z Italijo in postopajo v kričečem nasprotju s sklepi, ki jih je soglasno sprejel svet zunanjih ministrov. In dalje, da bi SZ in druge demokratične države utegnile razmišljati o možnosti neposredne akcije v vprašanju Trsta zaradi enostranskih ilegalnih pobud angloameriške vojaške uprave, ki ustvarjajo na Tržaškem ozemlju vedno težji in nevarnejši položaj.

Guverner torej še ni mrtev in od splošnega razvoja odnosov sil v svetu je odvisno kdaj bodo imperialistične sile prisiljene k umiku pred silami svetovne demokracije tudi v našem življenjskem vprašanju.

Tajna diplomacija

Razgovori med vodilnimi sovjetskimi državniki in odposlanci zapadnih velesil v Moskvi se nadaljujejo. Čeprav so vsi razgovori zaviti v največjo tajnost, prevladuje predvsem v zapadnih silah optimizem, ki izvira, če ne iz drugega že iz tega, da se razgovori sploh nadaljujejo. Temu optimizmu pa mu dajejo še več utemeljenosti razne bežne izjave, ki jih dajejo posamezni diplomatski predstavniki, kakor britanski predstavnik Roberts, ki pravi, da je bil dosežen znaten napredek.

Vsporedno z razgovori o nemškem vprašanju v Moskvi, je tudi napetost v Berlinu samem precej popustila reči. Značilno pa je, da poskuša večina komentatorjev odvrgiti pozornost od celotnega vprašanja Nemčije in omejiti pažnjo čitateljev samo na Berlin, čeprav je gotovo, da se moskovski razgovori niso mogli omejiti samo na to vprašanje, katerega rešitev je končno odvisna od rešitve vsega kompleksa problemov, ki se tičejo Nemčije, predvsem pa od sporazuma o osnovnih načelih bodoče zavezniške politike glede Nemčije. Vedno pogostejše vesti o možnosti skorajšnjega sestanka v štirih o nemškem vprašanju to potrjujejo.

Eno pa je gotovo: moskovski razgovori dokazujejo, da je sporazum med velesilami možen, še več, da je potreben, in to predvsem za zahodne države. To pa je obenem nov udarec vojnim hujskačem, ki na ves glas trobijo, da je vojna

neizbežna, ker do sporazuma ne more priti.

Vsporedno z razgovori o nemškem vprašanju v Moskvi, je tudi napetost v Berlinu precej popustila. V zadnjih dneh je prišlo samo do značilne manifestacije demokratičnih berlinskih množic, ki razkrivajo njih prava stremjenja. Pred poslopjem mestne občine v Berlinu se je pričela zbirati velika množica ljudstva, ki se je v zgodnjih popoldanskih urah še povečala. Manifestanti, ki so se zadržali zelo mirno, so zahtevali, naj mestni svet preneha s sabotažo vseh ukrepov sovjetske vojaške uprave, ki teže za izboljšanjem življenjskih

pogojev berlinskega prebivalstva. Manifestanti so nadalje zahtevali enoten denar za ves Berlin, koordinacija preskrbovanja in enotnost uprave. Te zahteve so bile napisane tudi na transparentih, ki so jih nosile povorke pred manifestacijo.

Delegacija desetih predstavnikov je odšla v občinsko palačo in se razgovarjala s podžupanom dr. Friedensburgom, ki mu je predložila svoje zahteve. Nato se je delegacija sestala s predstavniki enotne socialistične stranke v mestnem svetu; na tem sestanku je Karel Litke zahteval ustanovitev odbora za javno blaginjo, ki bi ga naj sestavljalo 9 mestnih svetnikov in 9 berlinskih meščanov. Ta odbor bi naj nadomestil mestni svet in pričel razgovore z gospodarsko komisijo sovjetskega področja. Litke je izjavil, da so bili predstavniki enotne socialistične stranke v mestnem svetu prisiljeni postaviti to zahtevo, ker so tako imenovane «demokratične stranke» sklenile ustanoviti poseben mestni svet za zahodne sektorje.

Litke je zanikal govorice, da hoče berlinsko delovno ljudstvo poseči po nasilju. Res pa je, da hoče ljudstvo demokratično upravo, ki bi sodelovala z vzhodnimi državami za uresničenje dvoletnega načrta.

Delegacija je te zahteve postavila podžupanu Friedensburgu. V zvezi s tem sta demokristjanska in generalna demokratična skupina v mestnem svetu zahtevale nujno sklicanje mestne skupščine za ta večer.

Predsednik enotne socialistične stranke Wilhelm Pieck je izjavil danes zjutraj, da je sovjetska blokada Berlina potrebna zaradi številnih razlogov. Izrazil je željo, da bi se zahodne čete čim prej umaknile iz Berlina.

Osem sto mestnih uradnikov v Berlinu je pričelo danes stavkati, ker njihove plače še niso bile izplačane.

Sramotna izdaja angleške diplomacije nad slovansko češkoslovaško

«Hlas revoluce» (Glas revolucije), tednik Osrednje zveze bojevnih organizacij prve in druge svetovne vojne, je pod gornjim naslovom objavil naslednji članek:

«V polovici meseca avgusta je pretekle deset let, odkar je prišel na Češkoslovaško angleški lord Runciman, da bi — kakor se je sam izrazil — prevzel nalogo posredovanja med češkoslovaško vlado in stranko sudetskih Nemcev Konrada Henleina». To je bila uradna razlaga njegovega obiska na Češkoslovaškem pred desetimi leti. Toda njegova dejanska naloga je bila podpreti režim, ki so jo že pred tem rokom sklenili med Hitlerjem in lordom Halifaxom dejal tedanji nemški kancler, da mora Anglija računati z izjemami evropskega reda v opravi svojih svobodnega mesta Gdan- (Danzig), Avstrije in CSR. Vsa stvar je bila torej dogovorjena že pred prihodom lorda Runcimana v Prago in njegov obisk je bil zgolj taktična poteza angleške diplomacije, ki je v tem primeru hotela povezati koristno s prijateljem. Povnetposredovanju lorda Runcimana je angleška vlada na eni strani izvajala začetni pritisk na češkoslovaško vlado, na drugi strani se je pa istočasno informirala o dejanski moči nacističnega gibanja med sudetskimi Nemci.

Ostaja še danes odprto vprašanje, ali je sploh moralo priti do Runcimanovega obiska na Češkoslovaškem, in ali ni bil pristanelek tedanje praeške vlade na njegov obisk prvi korak v kritični položaj, ki je češkoslovaško vlado povsem izločil iz pogajanj. To vprašanje do danes še ni bilo povsem pojasnjeno in ravno letošnja deseta obletnica žalostnega dogodka je pomembna prilika, da se to vprašanje podrobno preuči.

Ne smemo pozabiti, da tedanja češkoslovaška vlada ni bila postavljena pred izvršeno dejstvo natančno. Mednarodni položaj je bil sredi pomladi 1938 po okupaciji Avstrije v celoti precej jasen, da bi lahko iz njega potegnili vse zaključke. Češkoslovaška zunanja politika je imela na razpolago dovolj gradiva o nastanku in rasti nacizma med Nemci na Češkoslovaškem in bi kaj lahko izvajala veliko kampanjo proti nacizmu v mednarodnem merilu, ki bi v psihološkem pogledu pripravila pogoje za mednarodno akcijo.

Mesto tega pa je skrivala vprašanje sudetskih Nemcev za zaprtimi vrati, kot vprašanje povsem notranjopolitičnega značaja, dasti je bilo vsakomur jasno, da je ta problem eno izmed ognjišč mednarodne vojne nevarnosti. S to napačno koncepcijo je češkoslovaška vlada samo omogočila pogajanja za zaprtimi vrati ravno s posredovanjem lorda Runcimana. Obisk lorda Runcimana se nam zato danes kaže ne

samo kot posledica predhodnega anglo-nemškega sporazuma o likvidaciji Češkoslovaške, temveč tudi kot posledica napačne češkoslovaške zunanje politične koncepcije. Tonibila humanistična, temveč defetistična koncepcija, ki se je idealno zanašala na čudež, medtem ko je morala in smela računati samo z materialno stvarnostjo. To je bila koncepcija, ki je dajala orožje v roke ne samo sovražnikom v inozemstvu, temveč tudi domači reakciji, ki je napake v zunanji politiki izkoristila za svojo veliko predmonakovsko ofenzivo. Danes nima nobenega pomena še naprej te stvari skrivati. Desetletnica monakovskih dogodkov bi jih morala odkriti, da bi vsakomur postalo še bolj jasno, kako mirneje lahko danes živimo pri današnji jasni politiki in česa se je treba varovati, da se ne bo nikdar ponovila kriza, ki je stala Evropo toliko žrtve.

Med glavnimi napakami češkoslovaške predmonakovske politike je bilo njeno kolebanje med Zápádom in Sovjetsko zvezo in fiksna ideja, da stoji Češkoslovaška nekje v sredini obeh. To stališče je pripeljalo Češkoslovaško v onemoglost in oviralo vse državno življenje. Zaradi tega stališča je ostala Češkoslovaška na pol poti, ki jo je nastopila pred 30 leti. Zaradi tega stališča je Češkoslovaška utrdila svoj položaj države, v katero se je zaganjal zapadni imperializem, pri svojem iskanju napada na Sovjetsko zvezo. Nacisti so videli v Češkoslovaški odskočno desko Sovjetske zveze proti Zápádu in Zápád je v njej videl možno izhodno točko nacizma za napad na Sovjetsko zvezo. Zato je bil tako lahek in enostaven sporazum Zápáda z nacisti!

V odločilnem trenutku velikega evropskega konflikta, ko se je nacizem sporazumel z Zápádom, ni bilo več razloga za obstanek male Češkoslovaške republike. In tedanja češkoslovaška vlada je Zápádu s svojim kolebanjem pomagala uničiti svojo lastno državo. Angleško-nemška poteza je bila gotova, toda njeno brutalnost je bilo potrebno taktično servirati, da bi ne bil omadeževan ugled zapadnih velesil. Politika proti Sovjetski zvezi je bila napad na svetovni mir. Zato je bilo potrebno zmanjšati svetovni pomen likvidacije Češkoslovaške, ki je bila nujno potrebna za predpostavljene vojne ofenzive proti Sovjetski zvezi. Zato je bilo potrebno napraviti iz nacističnega napada na Češkoslovaško, majhen, mednarodno nevaren, lokalni in notranji problem Češkoslovaške. In to nalogo je izvedel lord Runciman, ki je svoje delo opravil lahko in brez najmanjšega odpora, kajti pri svojem poslu se je opiral na defetistično zaščitanje češkoslovaške predmonakovske vlade, ki je sama postavila pred svetovno javnost vprašanje nacističnih henleinovcev kot problem svoje notranje politike.

Ko je lord Runciman izpolnil svojo nalogo, je izdal daljše poročilo in nekatera mesta njegovega poročila je potrebno še danes citirati, kajti podobna so glasovom, ki jih danes — v letu 1948, deset let po monakovskih dogodkih — zopet slišimo na Zápádu. «Gojim največjo simpatijo za usodo sudetskih Nemcev», tako je v svojem poročilu napisal lord Runciman in nadaljeval: «Biti pod nadvlado tuje rase je samo ob sebi veliko ponižanje».

Toda predrznost in nesramnost imperialistov, ki še danes obvladajo toliko narodov, je šla še dalje. Lord Runciman je priporočil češkoslovaški vladi, da bi prepovedala protinacistično delovanje, da bi spremenila svoje zunanje politične odnose in da bi se odrekla svojega zavezništva s Sovjetsko zvezo. Tedanja češkoslovaška vlada je vsem zahtevam Runcimana ugodila in se je sama predala sovražniku preden je prišel na ozemlje republike. Nekateri osebe tedanje češkoslovaške vlade so se hvalile, da se niso nikdar pogajale s Hitlerjem. S kom so se pa po posredovanju lorda Runcimana pogajali? Te osebe so brez vednosti svojega ljudstva dovolile Runcimanu, da je obiskal Češkoslovaško v tej misli; brez vednosti svojega ljudstva so preganjali protinacistično agitacijo v narodnostno mešanih krajih; brez vednosti svojega ljudstva so odprli anglo-nemškemu blagoslovom tisoletno mejo svoje države.

Znan češki humanist XVI stoletja je napisal: Kdor je prijatelj mojega sovražnika, je tudi moj sovražnik. Smisel teh besed velja tudi danes. In mi se ob deseti obletnici dogodkov na te besede sklicujemo in z njimi opazujemo predvsem Zápád, ki danes zamažuje nemški nacizem iz groba. Monakovska politika, ki jo izvaja danes Zápád, se sicer nadaljuje, toda njena učinkovitost se sedaj kaže povsem v obratni obliki. Današnja politika Zápáda nas ne vozi več v kolebanje in izdajstva, temveč obratno v še bolj tesno povezavo z državami ljudske demokracije v vzhodni Evropi in še ožje zavezništvo s Sovjetsko zvezo. Po desetih letih vidimo, da je Sovjetska zveza edini dejanski sovražnik ne samo nacizma, temveč tudi vsakega imperialističnega nasilja, katerega žrtev je bila pred desetimi leti Češkoslovaška, toda ne zato, da bi bil ohranjen svetovni mir, ne zato, ker Zápád ni bil še na vojno pripravljen, temveč zato, da bi se mogel izvršiti nov zločin nad vsem človeštvom.

Kam torej vodi današnje nadaljevanje monakovske politike Zápáda države zapadne Evrope? Samo tja, kjer je bila Češkoslovaška pred desetimi leti. Danes grozi zapadni Evropi in zlasti angleškemu narodu nevarnost, da bo iz rok ameriškega imperializma doživel podobno Monakovo, kot ga je doživela Češkoslovaška pred desetimi leti. «Ameriških Runcimanov je več kot dovolj!»

Tržaško ozemlje Ljudsko slavlje u Dolini

Dolina, prijazna vas blizu Trsta je bila v nedeljo v slovesnem razpoloženju. Zastave — tržaške, slovenske in italijanske so plapolale v vetru. Dolinčani so hiteli še z zadnjimi pripravami, da bi 70letnica prosvetnega društva «Valentin Vodnik» izzvenela čimbolj svečano.

Leta 1878 so Dolinčani osnovali svoje prosvetno društvo, ki je postalo središče Slovencev v Dolini, jim dvigalo kulturno in nacionalno zavest. Po prvi svetovni vojni pa so fašisti slovenski življenjski tako zatirali, da so bili primorani zavedni Dolinčani skriti zastavo svojega prosvetnega društva.

Danes so jo zopet dvignili, simbol njihove neuklonljivosti, zastavo, ki kaže vsem, da se bo slovenski življenjski bori, pa tudi za ceno svojih življenj, proti vsem zatiralcem svojega rodu in svobode.

Predsednik prosvetnega društva Bruno Prašek je izročil diplome najstarejšim članom društva, nato pa so nastopili pevski zbori iz Doline, Boljunca, Borštna, Kolonkova, Sv. Jakoba, Sv. Justa, Sv. Ivana.

Prosvetno društvo «Valentin Vodnik» je v imenu pevskega zbora pozdravil tov. Venturini, v imenu SH PZ tov. dr. Robert Hlavaty, za Circolo

di Cultura popolare pa prof. Ferlan Oskar, ki je svoje pozdrave kulturni manifestaciji močno politično pobarval z vidaljevsko teorijo. Njegova Zavrtna izvajanja, pa niso vzbudila interesa.

Mnogi Tržačani so se v nedeljo odpeljali v Trebče na delavsko slavlje. Prisostvovali so kolesarskim tekman, bilo pa je tudi zabave dovolj, ki pa jo je posebno poživila godba Rinaldi.

V Miljah pa so Vidaličevci v okviru rajonske KP organizirali taborno slavlje.

OBVESTILO

Zaradi delne stavke v podjetju Tržaškega tiskarskega zavoda, ki so jo protij volji večine delavstva sprovcirali vidaličevski agenti, je bil prizadet tudi naš «Tednik», ki prejšnji teden ni mogel iziti. Tako je odpadla ena številka. Cim se bodo razmere v tiskarni normalizirale, bo uredništvo skušalo izostalo številko nadoknaditi.

Prosimo naročnike in čitatelje, da nam to nevednost in še ev. drugo, ki so se v zadnjem času dogodile glede izhajanja lista, oprostite.

Uredništvo.

Napad na „Primorski dnevnik“

V tiskarni Tržaškega tiskarskega zavoda so delavci pri rotacijskem stroju stavkali. Stavka naj bi bila čisto nepolitična — zaradi odpusta nekaterih delavcev v tiskarni. Tako «Primorski dnevnik» ni izšel ne v soboto ne v torek. Dejstvo pa je, da «Il Lavoratore» neprekinjeno, kljub «nepolitični» stavki izhaja in da je v ponedeljek izšel tudi «Il Progresso».

Onemogočeno je bilo tako le tiskanje slovenskih listov, kar jasno govori o iskrenem internacionalizmu in spoštovanju mirovne pogodbe tistih, ki vrše gcnjo proti glasilu Osvobodilne fronte.

Zaradi stavke delavcev pri rotacijskem stroju v tiskarni v ulici Montecchi, se je uredništvo «Primorskega dnevnika» odločilo, da postavi list v tiskarni Tržaškega tiskarskega zavoda, a da ga tiska drugje. Ko so v soboto zvečer novinarji «Primorskega dnevnika» odnesli plošče iz tiskarne, so nateleti na gručo izizivačev, ki je navelila na slovenske novinarje, hoteč razbiti postavljene strani. Zaradi krika, ki so ga izizivači povzročili, je prišla pred tiskarno celo policija. Odločnim novinarjem se je vendarle posrečilo,

da so plošče spravili v avto in jih odpeljali. Toda ko so prišli do Zadrugne tiskarne v ulici San Francesco, so jih že sprejeli isti izizivači, ki so hoteli plošče razbiti pred tiskarno Tržaškega tiskarskega zavoda. Naši novinarji so že tam opazili avto Lavoratora, ki je stal v stranski ulici, a je izginil, čim se je našim novinarjem posrečilo spraviti plošče za «Primorski dnevnik» v svoj avto.

Pred Zadrugno tiskarno se je izizivačem posrečilo, da so razbili drugo stran dnevnika in tako je list izšel v skrbeni nakladi, kakor so ga po direktivah čistih internacionalistov» okoli Lavoratora razbili izizivači.

V torek zvečer so imeli konferenco nameščenci Tržaškega tiskarskega zavoda in so se obvezali, da bodo izven vsakega političnega vprašanja delali skupno za «Primorski dnevnik» kot za «Il Lavoratore».

Resnično čas bi bil, da bi izven vsakega političnega vprašanja postopali naši tovariši v tiskarni, ne pa da terorizirajo stavce in jim ne dovolje delati za «Primorski dnevnik», «Ljudski tednik» in ostalo slovensko časopisje.

Slovenščina pred sodiščem

Pred višjim zavezniškim sodiščem se vrši v teh dneh razprava proti 24 tovaršem iz tovarne Sv. Marka, obtoženim, da so branili dvojezičnost v ladjedelnicah. Vodstvo CRDA je namreč v dnevni po 24. juniju izvajalo načelo: ladjedelnica je italijanska, kapital investiran v njej je italijanski; ter sklenilo, da se mora v ladjedelnici tudi italijansko govoriti. Vodstvo je nadalje snelo stenešce in dalo vse, kar je bilo na njih napisano v slovenščini prepleškati s črno barvo.

Delavci pa se niso strinjali s temi odločbami in so zaradi tega zahtevali odgovor od vodstva ladjedelnic in od Delavske zbornice. Zbrali so se pred prostori DZ. Prišlo je do ostrega prekanja in napetega ozračja, med katerim naj bi, kakor pravijo sedaj na sodišču, tajnik tovarniške DZ D'Ambrozio občutil nekaj trdih pesti.

Delavska zbornica je potem priredila «stavko», ki je pa kaj žalostno končala kljub pomoči policije in «skvadri», ki so vrle bombe na sedeže Enotnih sindikatov.

Po vseh teh podvigih se je dalo sklepati, da so lastniki velepodjetij v Trstu in Delavska zbornica smatrali sedaj trenutek še za dozorel, da izbrise vse, kar je slovenskega po raznih tovarnah, da prisilijo delavce, da govorijo samo v italijanski in da končno dokažejo, kar «dokazujejo» reakcionarni časopisi že tri leta: Trst je italijanski, v njem eni Slovencev. Jasno je, da to morejo doseči le ob pomoči Vojaške uprave, ki jih je pri teh akcijah podtalno podpirala in pokazala z odlokom o izdaji osebnih izkaznic tudi svojo pravo barvo.

Vse to prihaja v jasni luči na dan tudi na procesu, ki se vrši v teh dneh. Na njem poskušajo sodniki dokazati, da v ladjedelnicah ne delajo Slovenci. Ko so vprašali ing. Carlinija, člana vodstva, koliko delavcev Slovencev je tam, ni mogel ta drugega, kot da je odgovoril, da ne ve, da niso o tem nikoli delali kakšnih statistik — in da so oni v ladjedelnicah zato, da delajo in ne politizirajo.

O «politiziranju» v ladjedelnicah se niti ne spleča veliko govoriti, ko vsakdo ve, do kakšnih dovoljenj šovinističnih manifestacij prihaja po pisarnah. Te so seveda bile vedno dovoljene, medtem, kakor izjavlja ing. Carlini, niso bila «izdana» dovoljenja za uporabo dvojezičnosti v ladjedelnicah.

Sedaj je prišlo na proces celotno tega, da se obežilne priče «ne morejo» spomniti, kdo je udaril tistega D'Ambrozio in da jim morajo «osveževati» spomin z fotografijami obtožencev, da jih lahko «spoznajo».

Proces se nadaljuje. Nekateri kroge bi samo opomnili, da ni uporaba slovenščine nikakršna «politika», temveč krvavo pridobljena pravica, podprta v določilih mirovne pogodbe.

Zdi se nam, da bi na svetu vsaka oblast, vodstvo podjetij ali pa posameznik, — ki ni fašist — lahko spoštoval pravico, da vsakdo lahko uporablja svojo materinščino. Ze samo to pa, da prihaja zaradi tega do procesa, na katerem skušajo advokati dokazati, da je greh uporabljati slovenščino, meče dokaj močno luč na to, kar hočejo eni in drugi pri nas ustvariti.

Svetovna demokratična mladina o svojem položaju

Na zasedanju sveta Svetovne federacije demokratične mladine v Otrocku blizu Varšave, so podali referate o položaju mladine v Mehiki, Kubi, Panami itd. Med drugimi je govoril tudi jugoslovanski delegat Neoričič. Poudaril je velik pomen uspehov, katere je dosegla Federacija v svoji delavnosti od prejšnjega zasedanja Sveta v Pragi. S tem v zvezi je poudaril dvig ugleda federacije ter se dotaknil dela Federacije pri razkrinkavanju načrtov ameriških imperialistov za zaslužnjevanje sveta ter je dejal:

Velik uspeh Federacije je v tem, da so se mladinske množice raznih držav popolnoma prepirale o dejanskih imperialističnih namerah

tistih, ki žele pod krinko pomoči zaslužniti druge narode.

Neoričič je nato opozoril na prispevek jugoslovanske mladine v borbi za mir in mednarodno solidarnost ter je med drugim dejal:

«V razdobju od prejšnjega sestanka Sveta do danes je dosegla Ljudska mladina Jugoslavije velikanske uspehe pri nadaljnjem vzgajanju mladine in njeni aktivizaciji v socialistični izgraditvi naše dežele. Nad 400.000 mladincev in mladink prostovoljno sodeluje v mladinskih delovnih brigadah pri izgraditvi velikih objektov, ki jih določa petletni gospodarski plan ter izpolnjuje obveznosti, dane ljudstvu in tovarišu Titu».

Slovensko šolstvo...

(Nadaljevanje s 1. strani)

gih poklicev zavirajo kot navadni kruhoborci brez vsakega čuta odgovornosti dvig našega šolstva. Prav gotovo je prisotnost poklicnih in nepoklicnih profesorjev in učiteljev beguncev na naši šoli kvarna tako za njen učni, kakor za vzgojni uspeh. Ti slovenski izkoreninjenici, ki so med našim ljudstvom popolni tuji, se nam zde kot popotniki, ki so se ustavili začasno pri nas. Oni niso čustveno navezani na nas in ne na njih. Zato ne morejo biti vzgojitelji naše mladine. Čas bi bil, da nadaljujejo svojo ahasversko pot.

Nakazali smo le nekaj najvažnejših problemov slovenskega šolstva na tržaških tleh. Za pravilno rešitev teh se bo slovensko ljudstvo neprestano borilo, kajti le tako bodo ustvarjeni pogoji, ki bodo omogočili, da bo slovensko šolstvo v polni meri vršilo svojo kulturno poslanstvo.

DRAGO PAHOR

Po tržaškem ozemlju

KRONIKA

* V KOPRU se je v nedeljo stal Okrožni plenum ASIZZ in razpravljati o položaju, ki je nastal, ker nekatere vodilne članice nočejo izpolnjevati programa, sprejete na ustanovnem kongresu, ter o tekmovalnosti za izpolnitev dvomesečnega načrta. Glavni referat je imela tov. Ziva. Končno je plenum izključil iz odbora 4 članice zaradi njih saboterskega in vidaljevskega delovanja.

* PRIPRAVE ZA MEDNARODNI VELESEJEM v Trstu so v polnem teku. Razstavljalce bodo Jugoslavije, Češkoslovaška, Avstrija, Madžarska, Francija, Italija, Svica, ZDA, Anglija, Portugalska, Zidovska država in domače trdnice. Italiji so dali na razpolago 25 odst. vsega prostora, Jugoslavija pa ravno zaradi premalo odmerjenega ji prostora ne bo mogla pokazati vsega, kar bi lahko.

* CIVILNA POLICIJA je sprejela v goste 38 otrok in Avstrije.

* KRIMINALNA KRONIKA je tudi ta teden, kot vsak drugi, precej pestra. V teku je razprava proti tatovom hakra. Razprava pa dobro zavlačujejo prebrisani tržaški advokati, ki tudi tokrat dokazujejo duševno omejenost obtožencev. — Dva zatočnika, ki sta se bavila s prodajo pornografskih slik, sta bila obsojena na 4 mesec pogojno. Dosele še ni bilo slišati, da bi se zaradi tako mile kazni kdo iz tržaške škofije pritožil. Tam se seveda bolj zanimajo za politične dogodke. — Pred strogim sodnikom Baylissem pa je sedelo na zatožni klopi 7 bojevitih Ircev, ki so zamenjali Trst za Kalkuto. Sodik pa ni ponovil iste pregrehe in je vsakemu odmeril nekaj kazni.

* TISKOVNI URAD TRZASKE POLICIJE je javil, da so odstavili policijskega prefekta amoralnega oddelka Goffreda Terribile in ga zamenjali s Carmelom de Pietro. Nič točnega se še ne ve, zakaj je bil mož, znan pod imenom astrah prostitutka zamenjan, šušlja pa se, da on in njegovi agenti ne niso bili takšen strah prostitutk, pač pa le bolj njihovi prijatelji.

* PREJSNJI TEDEN sta bili v Trstu dve železniški konferenci, katerih so se udeležili: Jugoslavija, Češkoslovaška, Italija, Madžarska, Avstrija in STO. Na prvi so obravnavali ureditev železniških tarif v Jugoslaviji in Madžarski glede na češkoslovaški promet s Trstom, na drugi pa ureditev tarif za Avstrijski promet s Trstom preko Italije, Jugoslavije in STO.

* KOT POSEBEN KAPEL se je izkazal 51 Nikolaj kapel, ki se mu je srce avnelo za 45 letno Orlič Ivano. Ko mu je pa ta izročila denar za nakup konja, se naš kapel ni nikoli več vrnil ne s konjem ne sam.

* PAROPLOVNO DRUŽBO TRST - AVSTRIJA so ustanovili na Dunaju. Družbo bodo v Trstu zastopali bratje Kozulič, ki so pri njej udeleženi s 35 odst. kapitala.

* KER SE V VIDALJEVIH KROGIH zelo široko ustijo glede lastništva nove tiskarne v ulici Montecchi, je Založništvo tržaškega tiska v svojem »Pojasnilu« opozorilo, da je stavba, v kateri je tiskarna, še vedno last Ciril-Metodove družbe v Ljubljani. Stavbo je vzel v najem Založništvo tržaškega tiska in jo z lastnimi sredstvi obnovilo. Prostovoljno delo okrog stavbe pa ne presega pletnega odstotka investiranih sredstev. Zdi se, da so to pojasnili pri Vidaljevih razumeli.

* OD MARSHALLOVIH DOBROT je Trst tokrat prejel 250 tisoč dolarjev. Kaj bomo pa morali za ta denar kupiti v Ameriki se še ne ve.

* V TRST STA PRISLA ameriška »sindikalist« Antonio in Procofia. Koliko sta ta dva italo-amerikana res sindikalista, se vidi po tem, da sta prišla propagirati Marshallov plan in da jima je pripravila bogato kosilo Delavska zbornica. Enotnih sindikatov pa še povohala nista.

BAZOVICA 1930-1948

Naše primorsko ljudstvo, tako željno svojega lastnega življenja, kulturnega in socialnega razvoja, ni moglo več prenašati pritiska, ki se je po tolikih stoletjih stopnjeval v socialno in narodnostno uničevanje.

Prej se nekako prenašajo trpljenja in ponižanja, je v času najhujšega terorja stisnalo pesti, na požige svojih kulturnih domov, na zapiranje šol, na preganjanja in mučenja je dvignilo glave in priseglo borbo na življenje in smrt.

Za ta upor so se naši Primorci organizirali. Predvsem mladina. Odgovorili so na fašistični teror. Slovenskim otrokom so zaprli vrata v slovenske šole. Tudi v drugačne naši otroci ne bodo hodili, kajti spoznal in vzljubi svoj materin jezik, potem šele boš lahko spoštoval druge! In plamen je objel šolska poslopja...

Z besom so se fašisti vrgli na naš narod. Prežali povsod in na vsakogar, ki se jim je zdel le malo sumljiv. Aretirali so dijake, jih obsojali na dolga leta ječe, zatrli vse prosvetno življenje, vzeli Slovincem zadnji čaropis, ukinili zadnje poslanske mandate...

Toda hrepenenja po svobodi in razvoju niso zatrili. Nasprotno! Raslo je

in nasilje nad našim narodom je bilo le olje v plamen porajajočega se novega življenja.

Organizacija zavednih Primorcev je rasla in se utrjevala. Odločno je stopila v boj proti plebsizmu. Tiskala je letake in jih širila povsod ter jih dala vsakomur. Ponoči so se splazili v cerkve in polagali letake pod klopi, strelali jih pred vsako hišo, naj vsakdo ve, da smo tu, da delamo, da bomo tudi dosegli uspeh, naj samo nihče ne klone!

To je bil že čisto zavesten odpor proti narodnemu in socialnemu zatiranju. In ko so fašisti obsodili in ustrelili Vladimirja Gorjana, niso vili med naše ljudstvo strahu, niso naši Primorci klonili. O ne, nasprotno! Zrtev Vladimirja Gorjana je dvignila v slehernem zavest, da je prišel čas vstajenja.

Teror je rasel, še slovenska pesem je sovražnike svobode rezala v srce. Cutili so, da so obkroženi od borcev za svoje pravice, zato so kot divji prežali na vsako besedo, množično zapirali, obsojali na ječo in pregnanstvo. Dosegli so ravno nasprotno. Vedno večje in večje je bilo število tistih, ki so si za vsako ceno hoteli prirediti svobodo. Leta 1930 so fašisti pripravili veliki

proces proti najhujšim. Sodili so jih in jih obsodili na smrt. V Bazovici so štirje strel uničili štiri bogata življenja.

Bidovec, Miloš, Valenčič, Marušič. Kot so junaki delali, tako so junaki šli v smrt.

Štiri žrtve so vtisnile ljudstvu neslušten pečat: ponos, voljo, neustrašenost, borbenost. Prav nihče in na noben način ni mogel več teh vrin in ljudstvu zatreti. Vsi so dvignili glave in z oporoko bazoviških junakov dočakali veliko osvobodilno vojno. Primorsko ljudstvo je v imenu svojih žrtv šlo strajeno v borbo za svoje pravice. Mnogo, mnogo jih je dalo svoja življenja za svobodo in pravičen svet! In kakor so bazoviške žrtve ulivale poguma in borbenosti v vse primorsko ljudstvo, tako danes neštivilne žrtve osvobodilne vojne dvigajo slehernega Primorca v borbi za popolno svobodo, ne samo zase, temveč za vse človeštvo.

Krajevni odbor v Bazovici priredi v nedeljo 5. septembra proslavo v spomin bazoviških žrtv. Vsi moramo v Bazovico, da izkažemo hvalnost našim žrtvam in da dokažemo svojo enotnost v današnji borbi!

Dve kulturi

V Kranju, kjer je organiziralo Prosvetno ministrstvo LR Slovenije s pomočjo tržaškega Rdečega križa kolonijo, je preživelo svoje počitnice preko 300 slovenskih in italijanskih otrok iz Trsta. Pred povratkom domov so bili pri maršalu Titu. Pripravili so miting, sestavljen iz italijanskih in slovenskih plesov. Po prireditvi so se otroci razgovarjali s Titom. Ob slovesu pa jim je maršal dejal: »Povejte onim, ki niso mogli priti med nas, da se jugoslovanski otroci živo zanimajo za svoje tržaške sovrstnike in da žele, da bi oni, ki še niso bili pri nas, prišli in se pobliže seznanili z našimi otroki, z njihovim delom in njihovim delovnim položajem. Povejte jim, da imajo v Jugoslaviji samo prijatelje, da so vedno dobrodošli, da bodo našli pri nas vedno gostoljuben sprejem in da mi želimo, da bi prav najmlajša generacija največ doprinesla k utrditvi bratstva in enotnosti med tržaškim ljudstvom in našimi narodi».

Kako drugače pa je z našimi otroki, ki živijo v predelih, ki so prišli pod Italijo. Res, da so jim tudi tam pripravili kolonije in peljali nekatere na morje, druge v hribe, vendar vodijo skupine otrok fašistično vzgojene učiteljice, ki ne znajo premagovati svojega šoviniističnega razpoloženja.

Dogodilo se je, da je mati, ki je spremljala svojo hčerko do škofijske palače, odkoder so otroke vozili v avtobusi v kolonije, govorila z njo po slovensko. Hčerka jo je preprosto ustavila, češ da učiteljica ne dovolji, da bi deklice govorile med seboj slovenski.

Mati je bila ogorčena nad učiteljico in nad vsemi tistimi, ki niso prav nič doživeli osvobodilne borbe in se še vedno ne zavedajo, da imajo slovenski otroci tudi pravico do slovenske govorice, kakor imajo italijanski otroci, ki so pod vodstvom slovenskih pedagogov vedno sposobni, da govore, pojejo in prirejajo svoje prireditve v svoji materinščini.

Ce bodo vzgajali slovenske italijanske otroke taki ljudje, bodo sejali vedno le mržnjo med našimi najmlajše in mi se tako niti en korak ne bomo približali svojemu cilju: bratstvu med narodi.

Ravno izobraženci bi morali pokazati največ strpnosti in gorske matere upravičeno pričakujejo, da drugo leto ne bodo več šovinistični vzgojitelji voditelji kolonij, kjer je najidealnejše mesto za vzgajanje bratstva in ljubezni med bodočim delovnim pokolenjem.

Počitniške kolonije pri kraju

Rdeči križ za Trst in ozemlje je tudi letos v šolskih počitnicah pripravil našim najmlajšim prijateljem letovanja. Večini otrok je zdravniški priporočil gorski zrak in tako so skoro vse kolonije bile organizirane v Sloveniji.

Naši otroci so se divili planinam, ki so jih prvič gledali, občudovali so bistrske reke Sočo, Savo, Kokro, uživali v senci svežih smrekovih gozdov in si pridobili novih sil za novo šolsko leto.

Posebno skrb je posvetil Rdeči križ slabotnim otrokom, tistim, ki so podhranjeni ali šibki na pljučih. Te je poslal v Boyce, preskrbel za njih kar najboljšo hrano; bili so pod stalnim zdravniškim nadzorstvom. Njihovo življenje je teklo po predpisih, po točno določenem urniku, da bi si naši najmlajši res dobro opomogli. Prve skupine naših otrok so se vrtnile v začetku avgusta, ta teden pa se vrnejo druge skupine otrok iz vseh kolonij, kajti v začetku septembra že začne pouk na ljudskih šolah.

Kako so se naši kolonisti na počitnicah popravili, kako so uživali v svobodi v krasnih krajih, koliko novega so videli in spoznali vam povemo, ko bodo vsi otroci zopet med nami.

Tržaški mladinci in mladinke - udarniki

Tržaška mladinska delovna brigada »Trije bratje Mahne« se je vrnila s prostovoljnega dela na cesti »Bratstvo in edinstvo«. Brigada je postala udarna in dobila posebno diplomu. Kdor le malo pozna delovni polet, željo po izgraditvi nove Jugoslavije, poštrevnost in voljo do dela vseh narodov Jugoslavije, posebno pa mladine, ta ve ceniti pohvalo, ki jo je dobila tržaška brigada, ta ve, da naslov »udarnik« dobe le najboljši med najboljšimi.

Brigada »Trije bratje Mahne« je delala na avtostradi od 10. julija pa do srede avgusta. Ves čas bivanja med jugoslovanskimi tovariši so naši udarniki preživeli kar najlepše.

Ze sam sprejem jih je presenetil. Ko so prestopili mejo, so jih na vseh postajah navdušeno pozdravljali in vzklikali naši delovni brigadi. Toda ne samo sprejemi na vseh postajah njihove poti, presenetilo jih je vse, kar so na svoji poti videli. Prav povsod so čutili, da žive na srečni zemlji srečni ljudje, ki si sami, z največjo poštrevnostjo in samozavestjo grade svoje življenje.

Ko so 10. julija dopotovali na svoj delovni prostor, jih je čakalo gad. Zasuli so jih s cvetjem, stiskali jim roke, srečni, da so sprejeli medse mladino Tržaškega ozemlja. Take prisrčnosti si naši mladinci niso mogli niti predstavljati.

Tržaški mladinci so imeli taborišče blizu Brčkega. V lepem kraju obdanem od starih hrastovih gozdov. Uredili so si taborišče kar najlepše, posebno pa so pazili na čistočo, da jih je komisija za higieno pohvalila.

In tedaj se je začelo njihovo lepo, bogato življenje, katerega po njihovem pripovedovanju ne bodo mogli nikdar pozabiti.

Delali so dopoldne in popoldne. Začetka so pripravljali pot za tri ozke proge, ki so vodile na avtocesto. Pozneje so po teh progah vozili material za nasip avtostrade. Prizadevali so si, da ne bi zaostajali za svojimi jugoslovanskimi tovariši, saj jih je navdajalo nepopisno navdušenje, da delajo na enem izmed največjih objektov v petletnem načrtu Jugoslavije in da tako pomagajo svojim jugoslovanskim tovarišem pri izgradnji njihove srečne domovine.

Njihova delavnost, njihovo navdušenje je bilo poplačano, ko je bila tržaška brigada proglašena za udarno. Ponosni so bili, da so dobili naslov »udarna brigada« prav vsi, kajti prav vsi so delali z vsemi svojimi silami. Prav posebno pa so se izkazali mlajši mladinci in mladinke, ki so bili za zgled starejšim tovarišem. Pertot Ivan je bil še pred kratkim pionir, pa je bil med najboljšimi v tržaški brigadi. Prav tako zaslužio vso pohvalo mladi tovariši Edvina

od Sv. Antona, Bertok Silvan, Grlič Lidiya in drugi. Da je bila brigada »Trije bratje Mahne« proglašena za udarno gre največja zasluga učiteljici Princici Vilmi, mornarju Leslaku Leopoldu, Kocijančič Pini, Durdeviču Marčelu in drugim.

Mladi udarniki so delali po šest ur na dan. Ostali čas dneva pa je bil izpolnjen z zabavo. V enem mesecu je pripravila tržaška brigada dve prireditvi, na katere so povabili sosednje brigade, kakor so tudi druge brigade povabili tržaške mladince na svoje prireditve. Neopazni so bili večeri, ko so jih obiskali gostje. Prišli po pionirji, pevski zbor iz Petrinje, ki so jim zapeli slovenske in hrvaške partizanske pesmi. Ta zbor sestavljajo sami delavci — odlični pevci, s katerimi so naši mladinci preživeli večer, ki jih je utrdil v spoznanju, da je povezanost in enotnost jugoslovanskih narodov, povezanost mladine s starejšimi tovariši silno čvrsta, da je le taka krepka skupnost sposobna dosežati tako veličastvene uspehe.

Najlepši pa so bili večeri, ko so se vsi brigadirji zbrali, peli narodne in partizanske pesmi, si pripovedovali o svojih trajih in o svojem življenju. Na teh večerih so bila sklenjena prijateljstva, čvrsta, ker so zrasla na skupnem delu.

Ponosni so se vrnili brigadirji brigade »Trije bratje Mahne« domov, kajti pomagali so jugoslovanskim mladincem graditi velik člen v njihovi verigi načrtov za izgradnjo socializma.

UDARNIKI BRIGADE »TRJE BRATJE MAHNE« SE VRACAJO

Nekaj domače statistike

Po podatkih statističnega urada vidimo, da ima cone A Tržaškega ozemlja približno 299.500 prebivalcev, 1. maja 1945 pa je bilo v sedanjih mejah cone A 282.596 prebivalcev. Tako vidimo, da je naše ozemlje v treh letih naraslo za 19.892 prebivalcev, kar gre predvsem na račun priseljevanja esulov in Italijanov.

Vendar pa je tudi naravni prirastek prav v letošnjem mesecu juliju dosegel najvišje število zadnjih let, saj je bilo v Tržaški občini v tem času rojenih 318 otrok, a umrlo je le 109 oseb, tako da znaša naravni prirastek 109 ljudi. Največ rojstev je bilo v okraju Stara mitnica in v Rojanu. V letu 1946 je prebivalstvo nazadovalo za okoli 2.000 ljudi, a je nato zopet začelo naraščati.

Ker se je v tem mesecu priselilo v Tržaško občino 245 oseb, izselilo pa 199, je bilo tako koncem meseca julija v Tržaški občini 274.935 prebivalcev, a meseca maja 1945 pa 257.494. Tako vidimo, da je Trst od maja 1945 do konca letošnjega julija narasel za 19.892 prebivalcev. Tržaška

občina pa je v tem času obnovila ali sezidala le nekaj nad 1.000 stanovanj. Stanovanjska kriza, ki je v našem mestu že tako težka, stalno narašča in je sedaj poleg prejšnjih, novih 3.000 družin brez strehe.

Na občine izven Trsta pa odpade ostalo število cone A. Tako imajo Milje 12.800 prebivalcev, Dolina 5.012, Devin Nabrežina 4.796, Zgonik 1.354, Repentabor 600. 300 prebivalcev občine Repentabor je po mirovni pogodbi prišlo pod Jugoslavijo.

Cepprav se sklepajo mladi navadno najraje spomladi in jeseni je bilo v letošnjem juliju kar 217 porok.

BERITE
LJUDSKI
TEDNIK

Kako raste NOVA GORICA

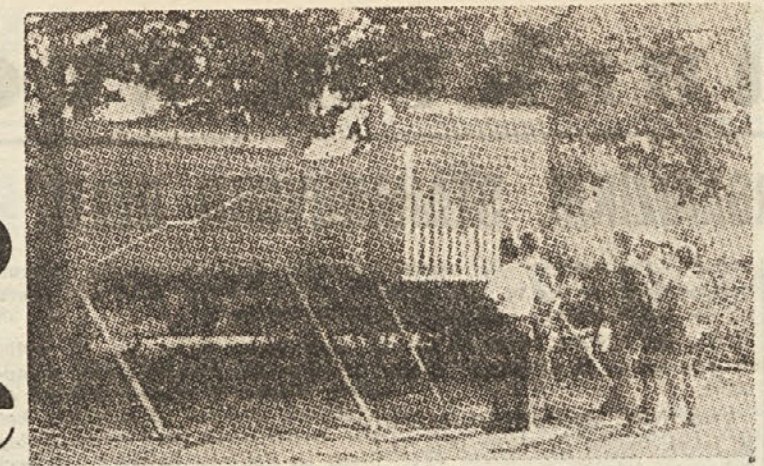
Pripovedovala bi rada o naši Novi Gorici, pa bo tisto, kar bom povedala le medel odsev tega, kar se dogaja na ogromnem gradilišču med Sent Petrom in Solkanom.

Nekaj sto metrov od severne postaje se boči poslopje stare, zapuščene opelkarne. Na rdeči strehi se beli napis Smrt fašizmu. Zdi se, kakor da bi hotel povedati vsakomur in tudi onim onkraj obmejne žice, da tam stanujejo kladivarji socializma. Prijetno bivališče se si napravili iz tistih ruševin. Vse je tako čisto in belo, tako kakor da bi bil v kakšnem domu oddiha. Zdravi gradimo Novo Gorico, za Tita, za narod, za partijo, sem čitla dalje in sama ne vem zakaj, so me tiste besede tako prevzele.

Zelela sem si le eno, da bi nam bilo dano naložiti na avto vse tržaško delovno ljudstvo in ga pripeljati med te mlade graditelje. Mahoma bi odpadli vsi krivi dvomi, da Jugoslavija ni več na pravi poti.

«Najbolje, da greste takoj na gradilišče, mi je rekel komandant vseh delovnih brigad. «Ti Branko pa boš tovarišico spremljal, se je obrnil k svoji mu tovarišici.»

«Najtežje je že za nami», je prišel Sežanec Branko. «Kaj misliš s tem?» sem ga prekinila. «Dokončujemo kanalizacijo, ta je bila najtežja. Koliko naporov je zahtevala, si ne more nihče predstavljati. V tako kratkem času in na takem močvirnatem terenu jo je lahko zgradila le mladina. Ilovnoto blato se ti prilpi na lopato in ne moreš nikamor naprej. Ni šlo drugače, kakor da so ga kopali s rokami in si ga podajali kot opeko. Tri kilometre 600 metrov je dolga struga zgrajenega odvodnega kanala. Koren mu pravijo, kot so poprej rekli potoku, ki se je na tem mestu vijugal. Nikoli ni mogel sprejeti v svojo plitvo strugo vse vode, ki se je natekla ob deževju. Toliko jo je bilo, da so poleti mestoma vozili z

Goričani hodijo onstran meje na Oslavje gledat, kako jugoslovanska mladina gradi socializem

barko, pozimi pa so imeli tam drsališče»

Vzdolž te struge so razmeščene brigade. Zavila sva naravnost k njim. Mladi brigadirji, petnajst, šestnajst letni fantje in še mlajši, skoraj napoli otroci, so gromko odgovorili na pozdrav in nič več. Zaman jih skušal zaplesti v pogovor. Do pasu gola telesa

Mara Samsa

žehtijo od zdravja, oči žarijo od prekipajočega ponosa. «Ali nas vidite, ti hočejo, reči, prišli smo iz vseh krajev Jugoslavije sem na zapadno mejo graditi Novo Gorico, pa ne utegnemo, ker nočejo utegniti, ker jim neizmerna ljubezen do domovine ne da oddiha. — Po kamniti strugi na dnu kanala curi umazana voda. Poševni, odsekani bregovi so že zarasli z zeleno travo in se vsak dan sproti zaraščajo. Brigadirji polagajo travnate kepe na poravnano zemljo, jih gladijo z desko in pritiskajo, da se sprime in še bujneje požene. Na prostoru, kjer bo tekla obhodna cesta čez viadukt, pripravljajo brigadirji teren za cemetirjanje. Roke so do komolcev in še čez oskrnjene z blatom, ki si ga morajo podajati. Odvažajo ga na majhnih preprostih samokolnicah in tam na kupih čaka, da pride buldožer — stroj z velikim, močnim rilcem, ki ga izravna ter utrdi z njim močvirnati teren

Ena ura je. Onstran Korena zaplapolajo zastave. Brigade prihajajo na popoldansko smeno. Ne moremo jih počakati. Tudi nam se muči dalje čez Panovce proti Krombergu. Na levo vsaj jaz iz temeljev lesni kombinat. Deset tisoč kvadratnih metrov bo obse-

gal. Vsa mogoča lesna industrija bo zajeta v njem. Na desno koplje črnogorska brigada-Tršo temelje kmetijski šoli. Poslopje bo stalo tik pod Kromberškim gradom. Pod njem bodo velike kleti. Studentje iz Kolašina, Podgorice in Bjelega polja, ki sestavljajo brigado, so opravili delo že do polovice. Predno odidejo in poteče njihov dvomesečni rok, bo prostor splaniran in pripravljen za zidanje vrhne stavbe. Kakšna bo, si jo lahko le samo v mislih ustvarjaš. V mislih jo vidiš, kako bo stala tam, svetla in prostorna ter gledala preko vse Rožne doline.

Ves čas me je mučilo vprašanje, kaj neki govori reakcija na oni strani meje na vsa ta dogajanja. Mimogrede sem potrkala pri znanjih, da mi ga pomagajo razvozlati. «Na Oslavje hodijo ob nedeljah, ker se od tam dobro vidi na to stran», mi je odvrnil gospodar. Ko so se pripravljale barake za delovsko naselje v Rožni dolini, so razlagali, da pride vanje vojska, ki se bo tu ob meji zbirala. Ko so se začela zidati delavska stanovanja, so razvpili, da zidamo kasarne. Zdal molčijo in grizejo sami sebe od zavisti. Toda kaj šele pride, se je zvito posmehal in oči so mu žarele prav tako kot mojemu spremeljevalcu, mladincu Branku.

Nova meja, ki je razcepila Gorico na dve, je presekala tudi vsa prometna pota, ki držijo s Krasa in Vipavske v Soško dolino. Graditev obhodne ceste, ki jih bo vezala, je bila prva skrb in prvo delo. Izvršeno je, vendar pa se mestoma dviguje po preveliki serpentin, kateri se nameravajo izogniti z gradnjo predorov skozi Panovce in Staro goro. Na solkanski strani se vršijo že izkopi za prvi predor.

«Kje pa bi bil center Nove Gorice?» Sem se po vsem tem, kar sem videla obrnila k Branku. «Ob glavni mestni cesti, ali magistrali, takoj jo bomo videli. Z obhodno cesto se veže na dveh mestih. Avto je zdrknil navzdol tako hitro, da sama nisem videla kdaj in že smo stali na krasni, 42 metrov široki magistrali, ki je pravcati ponos Nove Gorice. Ozrla sem se po njej navzgor. Pogled ti plove nemoteno prav do konca, kjer se dviguje naravnost iznad je svetogorske cerkve. Ob njej in prečnih cestah raste prvih šest objektov, ki obsegajo tudi stanovanjske zgradbe. Ob cesti kopljejo mladinci šest metrov globoko kanalizacijo in postavljajo cevi.

«Treba bo k obedu», je rekel Branko. «Sicer smo zdavnaj zamudili, a nekaj so pustili tudi za nas». Pri mizi se je Branko nenadoma domislil šestdesetletne ženske in nam začel govoriti o njej. «Prišla se je javiti na udarnišvo», tako je pravil. «Bila sem na ovrhoviti Nove Gorice in zdaj hočem tudi jaz delati tu z mladinci dva meseca», mi je rekla. Kaj sem hotel. Sprejel sem jo in vtaknil v kuhinjo, kjer bo lahko kaj pomagala in ne bo zanj pretežko. Čez nekaj dni pride k meni. «Nisem zadovoljna, tovariš, jaz sem prišla na udarnišvo, v brigado hočem». Ker je nisem mogel prepričati, da je zanj pretežko, sem jo dal v Prekmurško brigado, ki pojde jutri domov. Tako je bila tam le nekaj dni in zdaj je zopet v kuhinji.

Po obedu me je Branko predstavil tovarišu, ki odgovarja za propagando, češ da mi bo najbolje povedal, kako imajo urejen čas in kaj jim ga izpolnjuje.

«Naš delovni dan začenja ob pol peti. Najprej imamo deset minut fizkulture, ki jo vodi naša radio-oddajna postaja. Ta nas seznaja tudi z uspehi in napakami prejšnjega dne. Po zajtrku gre jutranja smena na delo. Ob 12

Spreminja se lice LJUBLJANE

Kdor danes po daljšem času pride v Ljubljano, bo takoj opazil znatno spremembo v zunanjem izgledu mesta. Videl bo, na vseh delih mesta stoji zidarska ograda okoli hiš, ki so v gradnji in koder mrgoli poklicnih ter prostovoljnih delavcev. Videl bo najrazličnejše prezidave lokalov in fasad opazil regulirane glavne prometne ceste, na katerih so odstranjene hiše, ki so zapirale prosto pot in v oči mu bo padlo sveže zelenje novih parkov. Ze tri leta se sicer počasi, a dosledno in po načrtu spreminja zunanji izgled slovenske prestolnice, kar morda domačinom ni tako opazno. Toda tujec bo takoj opazil, tako se Ljubljana izgrajuje ter postaja moderno a tudi lepo mesto.

Izgradnja slovenske prestolnice se je pričela že leta 1946, toda po prvih dveh letih, ko je bilo glavno težišče na obnovi, je šele letos izgradnja mesta dosegla tak razmah, da so tudi na zunanji že vidne znatne spremembe.

Veliko gradilišče je letos na Dolenjski cesti,

ki je bila v nekdanjih časih ena glavnih prometnih žil mesta. V novejši dobi pa je sprčo pomaknitive mestnega središča proti severu izgubila na pomenu in bila močno zanemarjena. Toda danes vodi po njej glavna cestna zveza proti Zagrebu in Beogradu, tako, da je modernizacija te ceste postala nujna. Delo na cesti poteka že od zgodnje spomladi in vsakodnevno zaposluje številne prostovoljce, ki pomagajo poklicnim delavcem, da bi bila cesta čimprej usposobljena za promet. Skupno so sedaj 2- dovršili glavna dela, prestavili kanalizacijo in razne napeljave, podrl precej hiš, ki so predstavljale oviro novi liniji moderne široke ceste, uredili novo tramvajsko progo in pristepili sedaj že k tlakovanju.

Po cesti na Ježico, ki je bila modernizirana leta 1946 in

Tržaški cesti, ki je bila regulirana lani, bo letos modernizirana tretja glavna dovorna žila Ljubljane, kar je nedvomno velika zasluga ljudske oblasti, saj stara Jugoslavija tega prepotrebne dela ni zmogla v 25 letih.

Z razvojem industrije, ustanavljanjem novih uradov in povečanjem števila dijakov vseh vrst, je nastalo v Ljubljani močno pereče stanovanjsko vprašanje. Danes potrebuje v Ljubljani ca 20.000 ljudi novih stanovanj, kar predstavlja nedvomno velik problem, ki ga ni mogoče rešiti na mah. Vsakdo pa se lahko prepriča o velikih gradnjah stanovanjskih hiš, kajti med številnimi novimi poslopji, ki se grade po vsem mestu, so mnoga stanovanjska. Na največjem stanovanjskem gradilišču

v Šiški, kjer bo v 18 blokih 570 novih stanovanj,

sta dva bloka dovršena in v njih že stanujejo. Na 14 blokih dokončavajo notranja dela in bo vselitev možna do 29. novembra, dva bloka pa bosta do tedaj zgrajena v surovem stanju.

Na Ambroževem trgu,

ki bo zgrajeno petih petnadstropnih stanovanjskih stavb močno spremenil svoj izgled, so v predkongresnem tekmovalju dogradili v surovem stanju dve stavbi, ostale pa so v gradnji. V teh stavbah bo na razpolago precej modernih stanovanj, razen tega pa bo ena stavba obsegala zgolj samske sobe s skupnimi jedilnicami, dnevnimi sobami, igralnicami in čitalnicami. Razen mestnega ljudskega odbora, ki gradi ta stanovanja, pa skrbe za primerna stanovanja svojih uslužbencev tudi najrazličnejše ustanove. Tako bo Ministrstvo za industrijo in rudarstvo zgradilo letos lastno stanovanjsko stavbo, mestno gradbeno podjetje in podjetje za promet z vinom pa že gradita lastne stanovanjske hiše. Tudi študentje univerze nočejo zaostati in na lepem kraju

pod Rožnikom

že vse poletje sami skupno z malim številom poklicnih delavcev grade svoje naselje, v katerem bo zgrajenih pet stanovanjskih blokov, vsak za 250 študentov. Prvi blok bo zgrajen že letos, ostali pa postopoma, obenem s plavalnim bazenom, kinodvorano in raznimi igrišči. Toda to še zdaleka niso

vse nove gradnje v Ljubljani, kajti v strogem središču mesta so v gradnji številna velika poslopja, ki bodo služila najrazličnejšim namenom. Tujec, ki z vlakom pride v mesto, bo nasproti kolodvoru opazil velik blok, ki je zrasel že do četrtega nadstropja in v katerem bo dobil svoj dom del

centralne ljubljanske pošte,

Poslopje v gradnji bo sedež ustanove

za telekomunikacije (brzjav, telefon, pisanje na daljavo), v neposredni sosesčini pa bosta za ostale potrebe poštne službe zrasli še dve enaki stavbi. Nedaleč od tod v Kolodvorski ulici se gradi Radiodom, velika stavba, v kateri bo imela svoj sedež

Ljubljanska radio-oddajna postaja,

Stavba je v surovem stanju že pod streho. Za plansko in kontrolno komisijo je bila letos preko zime sezidana obsežna petnadstropna palača v bližini predsedstva vlade, na kateri opravljajo sedaj že notranja dela. Tudi ljubljanski rajonski ljudski odbori nimajo nikakih primernih stavb za svoje prostore, kajti prej so bili vsi mestni uradi koncentrirani na glavnem magistratu. Letos sta v gradbenem programu dve stavbi za sedeže rajonskih ljudskih odborov. Eno grade v Mostah, drugo ob začetku Tržaške ceste in obe trinadstropni stavbi morata biti do zime gotovi. Številni prostovoljni delavci, na katerih je glavno breme gradnje, so porok, da bo obveznost izpolnjena. Poseben primer udarniške gradnje pa predstavlja novo poslopje

na Resljevi cesti,

namenjeno za sedež raznih mestnih direkcij. Štirinadstropna stavba je bila v okviru predkongresnega tekmovalja v surovem stanju s streho vred zgrajena v dobrem mesecu, kar predstavlja nedvomno rekord. Marsikdo je dvomil v izpolnitev obveze, ki so si jo zadali tekmovalci, toda do 29. julija so bila zunanja zidarska dela na stavbi končana, čeprav je v juniju na istem mestu še rasla trava! V sosesčini tega gradilišča rasejo iz tal dečje lasi, ki bodo služile kot dnevno zavetišče za otroke, katerih matere so zaposlene. To stavbo bodo

zgradili prostovoljno delavci sami, zato ti hite z delom, da bo stavba res do zime končana. Razumljivo je, da bo dom najmodernejši.

V neposredni bližini stanovanjskih stavb na Ambroževem trgu je preko zime zrasel veiv

trakt najmodernejšega dečjega doma v državi.

ki bo že v najkrajšem času izročen svojemu namenu, saj se notranja dela dovršujejo v pospešenem tempu. Dograjen trakt bo služil 150 najmlajšim otrokom, dva sosednja trakta za nošee matere in starejše otroke pa grade. Strokovni in prostovoljni delavci z veliko ljubeznijo grade ta dom, ki je namenjen našim najmlajšim ustanovi, ki do sedaj v Ljubljani še ni imela lastnega poslopja. Prav blizu zidajo

Polikliniko zavoda za socialno zavarovanje

Novo polikliniko, ki bo zavzemala 2.500 kv. m., bodo predstavljala štiri velika poslopja, povezana s 5 m širokimi hodniki. Vse stavbe bodo zgrajene po najmodernejših načelih zdravstva, ter bodo predstavljale lep doprinos k napredku naše zdravstvene službe. Dela, s katerimi so pričeli spomlad, lepo napredujejo.

Ce upoštevamo še gradnjo

centralne ljubljanske restavracije

na prostoru med Miklošičevo in Kolodvorsko ulico, ter zidavo štirih novih institutov univerze, potem vidimo, da se gradi v Ljubljani na vseh delih mesta obilo novih stavb, ki bodo služile najrazličnejšim namenom.

V zvezi s tem je potrebno omeniti še posebno vrsto gradbenih del, namreč nadzidavo starih hiš, s čemer bo pridobili precej novih stanovanj. Danes je v teku 16 nadzidav od katerih sta največji nadzidava sodišča, ki bo postalo velika in lepa palača ter nadzidava srednje tehnične šole.

Iz navedenega vidimo, da je danes v Ljubljani preko dvajset gradilišč, kjer se grade nove stavbe, večinoma 4-5 nadstropne palače in 16 gradilišč, kjer se poslojem dozidava eno ali celo dve nadstropji.

K TABORU V DOLINI

V nedeljo dne 29. avgusta praznuje Dolina 70 letnico prosvetnega društva «Vodnik» in obenem 70 letnico prvega slovenskega Tabora, ki je bil leta 1918 v Dolini. Dolina je namreč spadala do italijanske okupacije k Istri in je bila ena največjih slovenskih občin v severni Istri. V dolinski občini so spadale vasi: Ricmanje z Logom, Boršt, Boljunec, Socerb, Kastelec, Mačkoulje, Osp in Gabrovica. V občini — dasi, kakor omenjeno 100% slovenska — vendar glede na to, da je spadala k Istri (deželniemu odboru v Poreču, glavarstvu, sodnijo, davkarjo v Koper) kjer so imeli italijanski nacionalisti glavno in odločujočo besedo, so se godile Slovincem velike krivice na gospodarskem, kulturnem in političnem polju. S slovenskimi taborniki, šolstvom in prosvetnimi društvi se je naš narod začel dvigati iz suženjstva. Tačas sta bila v Dolini zavedna kulturna delavca dekan Jan in nadučitelj Bunc. Skupno z uglednimi domačini: Kakor pok. Same, Stranj, Sancin, Pangerc, La-

— je poudarjal dekan Jan — je neobhodno potrebno, da je med nami sloga, edinstvo in ljubezen. To so zlate besede pok. dekana Jana izrečene pred 70 leti, ki pa naj bi veljale našemu narodu tudi danes. Spomenik na Tabor stoji v sredi Doline še danes. Iz napisa je razvidno, da so spomenik postavili dolinski rodoljubi in politično društvo «Edinost».

Ob 25 letnici društva «Vodnik», to je leta 1903, je društvo razvilo krasno zastavo, ki ji je kumovala pok. Marija Bunc. Ko so začeli fašisti pleniti naše zastave, so dragoceno zastavo poslali na varno. V nedeljo 29. avgusta bo prosvetno društvo «Vodnik» zopet sprejelo zastavo v svojo sredo. Ta zastava je po besedah pok. Jana res združevala vse zavedne Dolince k slogi in ljubezni, jih spremljala v vseh srečah in nesrečah, v veseljih in žalostnih prilikah. Lahko rečemo, da je bila dolinska občina vedno in v vsakem pogledu vzor drugim občinam. Tu je cvetelo šolstvo s svojim zbranim in idealnim učiteljstvom, tu so kar tekmovali med seboj kulturne organizacije s svojimi krepkimi pevskimi zbori na čelu, tu so bile na višku gospodarske organizacije, kakor kmetijska zadruga, posojilnice in hranilnice ter druga gospodarska društva. Jutrišnji dan naj prinese v dolin - občino zopet ono slogo in ljubezen med občani, ki je za tak napredek predpogoj. Dolinci so se za ta jubilej temeljito pripravili.

Venturini

(Nadaljevanje na 12. strani.)

Poslovanskem svetu

KRONIKA

* **TELEFONSKE VRRVICE** so pričeli izdelovati v zagrebski tovarni »Rade Končara, kjer tudi že dve leti izdelujejo posamezne dele za telefonske aparate.

* **V STALINGRADU** je bilo obnovljenih že polovica stanovanj, postavljenih 725 šol, dramsko in operno gledališče, nekoliko kinodvoran, klubov, 35 bolnišnic, 113 šol za matere itd.

* **TOBAK** že obirajo v Makedoniji. Njegovega zorenja dež letos ni prav nič oviral in pridelek tobaka je prav lep. Tudi bombaž, ki so ga letos v Makedoniji posejali še na večjih površinah kot lani, prav dobro kaže.

* **TRIDESET LET SOVJETSKE ARHITEKTURE** je naslov razstavi v Moskvi, ki je bila odprta te dni in kaže razvoj gradnje mest in tovarn v 30 letih sovjetske vlade.

* **MANJSA PRISTANISCA** ob jadranski obali bodo letos obnovljena 30%. Stavbišča bodo oskrbovali z matično ladjo, ki bo prav tako prevažala tudi delovne ekipe.

* **ZA 30% ZVISA** Sovjetska zveza vsako leto proizvodnja tekstilnih proizvodov — je izjavil zastopnik ministra za tekstilno industrijo Smislov.

* **35.034 TURISTOV** je obiskalo v sedmih mesecih Opatijo. Turisti so prebili v Opatiji vsega skupaj 181.863 dni.

* **POLDRUG MILIJON RUBLJEV** je bilo letos izdanih za vzdrževanje moskovskih parkov. Dnevno jih obišče 250.000 ljudi.

* **ZA ZDRAVSTVENE OBJEKTE** v Crni gori je bilo letos nakazanih 101.500.000 din. Polovico te vsote so že porabili. Med drugimi gradijo medicinsko šolo v Cetinju, velik otroški dom v Budvi in po vseh številne ambulante.

* **VELIKO POMANJKANJE GOZDNIH DELAVCEV** je v Sloveniji. Kakor poročajo, bi jih potrebovali še nekaj tisočev.

* **BOLGARSKA INDUSTRIJA** je prekorčila v letu 1947 za 20% predvoljno proizvodnjo. V prvem polletju 1948 pa se je proizvodnja zopet zvišala za 35%.

* **DOBER PRIDELEK VINA** bo po vseh izgledih v Jugoslaviji. V večini krajev trte niso občutile mrzle spomladi in tudi škropljenje proti peronospori, ki je bilo zelo temeljito, je rešilo trto pred poletnimi nesrečami. Kakovost pridelka pa bo odvisna od jeseni. Če bo ta lepa, bo tudi pridelek kvaliteten dober.

* **PRVI STROJ ZA POBIRANJE LANU** so izdelali v Leningradu. Produktivnost tega stroja je zelo velika in more v eni uri porušiti, očistiti in povezati v snope lan na enem hektaru zemlje. Preje je za to delo potrebovalo 15 ljudi s 8 ur. Prvih deset strojev je bilo že poslanih na kolhoze.

* **25.000 ČEHOSLOVAKOV** je pred vojno emigriralo vsako leto v najrazličnejše države sveta. Po drugi svetovni vojni pa je vlada sprožila veliko akcijo za povratek. Vsega skupaj se je vrnilo v domovino 150.000 Čehov in Slovkov. Akcija bo končana prihodnje leto. Po osvoboditvi ni opaziti težnje za izseljevanje.

* **ZADRUŽNA DELEGACIJA** iz Jugoslavije, je odpotovala na povabilo poljske zadrzne zveze na Poljsko. Delegacija bo na Poljskem dva tedna in se bo seznanila z zadrznim življenjem poljskih vasi in bo obiskala zadrzne podjetja.

* **METEOR JE PADEL** lansko leto v Usurijsko tajgo. Sedaj se je pa vrnila od tam ekspedicija, ki je v Moskvi izjavila, da je moral biti meteor težak približno tisoč ton. Ekspedicija je zbrala približno 5 ton njegovega železja v 257 delih. Ko je meteor prišel v območje zemeljske atmosfere je namreč razpadel na tisoče kosčkov. Površino 48 kvadratnih kilometrov, na katero so padli železni delci, so predali akademiji znanosti ZSSR v petletno preučevanje.

* **JUGOSLOVANSKA MLADINA** gradi novo železniško progo od Beograda do Pančeva, ki bo dolga 30 km.

KAKO SEM ORGANIZIRAL STAHANOVSKO DELO

V začetku leta 1946 me je ravnatelj tvornice »Kalibro« postavil za delovodjo v oddelku drobnomerov, ki ni izpolnjeval vseh svojih nalog.

Od 64 oseb zaposlenih v mojem oddelku jih je 8 delalo od ustanovitve delavnice. Moja naloga je bila, da bi do skrajnosti izrazil to jedro starih delavcev za izboljšanje vseh ostalih. V skupinah, ki sem jih postavil za osnovni tehnični pouk, so se delavci podrobno učili rezanja kovin, spopolnjevali v tehniški produkciji, učili se tekoče čitati risbe, izvesti točne mere.

Pouk je bil zaupan mojstru in tudi jaz sem učil skupino 15 delavcev. Čez malo časa so že mnogi delavci delali podvojeno. Nekateri so začeli delati na dveh strojih. Mnogi so težili za temeljito izpopolnjenost.

Toda to je bil samo začetek dela. V Sovjetski zvezi postane stahanovec le tisti, ki s pomočjo izkušenj in poznavanja tehnike proizvaja, kar je največmogoče. In jaz sem si zaadal nalogo, da organiziram proizvodnjo tako precizno, da bi vsi, ki delajo pri strojih, imeli svojo popolno usposobljenost, da bi tako mogli svojo produkcijo povečati.

Kot delovodja sem dobil od ravnatelja tvornice mesečni načrt proizvodnje. Načrt je določal, koliko kosov mora dati moj oddelk, kakšna mora biti povprečna produkcija, kolikšno vsoto lahko potrosim za nagrade delavcem.

Kakor vsi drugi delovodje imam popolno svobodo samoiniciative. Tako sem mogel uvesti v delavnico stalni dnevni grafikon. V tistem trenutku je dobil vsak delavec določeno tedensko in dnevno nalogo na podlagi glavnega mesečnega načrta vsega oddelka. Vsakodnevni načrt dela je zaznamoval dežurni mojster prejšnji večer. Pri poverjenju naloge posameznikom, je vsak mojster natanko mislil na sposobnosti in na vrsto dela, tako da bi vsak delavec imel možnost, da do skrajnosti izkoristi 480 minut delovnega dne.

Vsak oddelk ima tehnologa, ki proučuje probleme za izboljšanje tehničnega postopka. Toda ta specialist ni sam. Med delavci ima mnogo prostovoljnih pomočnikov, ki žele izpopolniti postopek dela in

povečati proizvodnjo. V interesu posameznikov je vse to, pa najsi bo to kot lastnikov njihove vasi ali pa kot ljudem, ki na ta način dvigajo svoja in življenja svojih otrok.

Vsak dober predlog v tem smislu je takoj sprejet in avtor tega je, kakor to določa zakon, nagradjen. V nekaj mesecih so mojstri in delavci predložili na desetine upoštevanih vrednih predlogov za izboljšanje proizvodnje.

Skupaj z našim inženirjem sem proučil potek vsega našega dela, premestil stroje, da bi olajšal delavcem delo. Tudi ta sprememba se je pokazala uspešno. Delavci so pridobili na času in proizvodnja se je zopet povečala.

Izdelovanje drobnomerov zahteva zdaj polovico časa, kakor ga je zahtevalo prej. V prvih 18 mesecih mojega dela v oddelku je pro-

izvodnja šestkrat narasla, čeprav je ostalo število delavcev skoro neizpremenjeno.

Razume se, da se je ta velik uspeh poznal tudi na plačah delavcev. Delavci v mojem oddelku so dobivali dvakrat večjo plačo, kot so jo prejeli pred letom. Poleg tega so dobivali najboljši delavci še posebne nagrade.

V naši sedanji petletki mora dati naš oddelk mesečno 10.000 drobnomerov. Veliko navdušenje delavcev in naravna inteligenca so vjetskega človeka, ki je iznašel ali izpopolnil mnoge stroje, je omogočilo, da je proizvodnja se presegla zahtevane številke. Ze v septembru lanskega leta je proizvodnja drobnomerov dosegla mejo, katero so določili za konec petletke leta 1950.

Nikolaj Rasilski, Stalinov nagradenec delovodja oddelka tvornice mikrometrov »Kalibro« Moskva.

Avioni na reakcijski pogon

Med sovjetskim ljudstvom je dvignil nepopisno navdušenje let aviona na reakcijski pogon, katerega sta konstruirala Mikolan in Durevič. S tem izrednim strojem je kapetan Fatajev izvršil celo vrsto poletov in najrazličnejših akrobacij v visokem letu na veliki paradi v Moskvi. Po letenju Fatajeva se je kot strela pojavil nad letališčem nov avion na reakcijski pogon. Tega je konstruiral Jakovljev. Polkovnik Polunin ga je dvignil le malo nad oblake, ga vrtel okoli njegove osi in padal z njim v spirali. Celo vrsto akrobacij v visokem letu je izvršil polkovnik Antipov v tretjem tipu takega letala. V trenutku se je avion pokoren vođenjt svojega pilota dvignil v nebo, napravil krog nad areodromom in izginil.

Na nebu se je pojavil nov avion na reakcijski pogon tov. Jakovljeva. Vredil ga je polkovnik Prošnjakov. Letel je na hrbtu s kolest obrnjenimi v zrak. Nenadoma pa je, letalo obstalo navpično med nebom in zemljo, da je ljudem zastal zrak.

Sovjetsko ljudstvo je sledilo z u-

pravičnim ponosom letom novih avionov na reakcijski pogon, katere so zgradili sovjetski znanstveniki. General Colkovski je postavil temelje tej vrsti letal, a sovjetski konstruktorji so njegovo zamisel uresničili. Prvi polet na avionu na reakcijski pogon je izvršil sovjetski letalec.

Videti je bilo, da so sovjetski letalci izčrpali vso umetnost letanja na novih letalih. Toda nenadoma se je nad letališčem pojavilo pet lovcev. Kot vihar so nizko letali nad areodromom, se bliskoma dvignili visoko in nad strmečimi gledalci izvršili v visokem letu čudovite umetne like. Dogodilo se je čudo brez primere: nad letališčem kroži pet letal na reakcijski pogon in izvršuje najtežje like in akrobacije, ki jih še nihče na svetu ni napravil.

Ta letala so vodili slavni vojni piloti: Savaskij, dvakratni heroj Sovjetskega saveza, heroj Sovjetskega saveza Sereda, heroj Sovjetskega saveza Kramov, heroj Sovjetskega saveza Efremov in major Solovjov. Med vojno je teh pet letalcev sestrelilo 86 sovražnih letal.

NOVE IZBOLJŠAVE V PRESKRBI

JUGOSLAVIJA

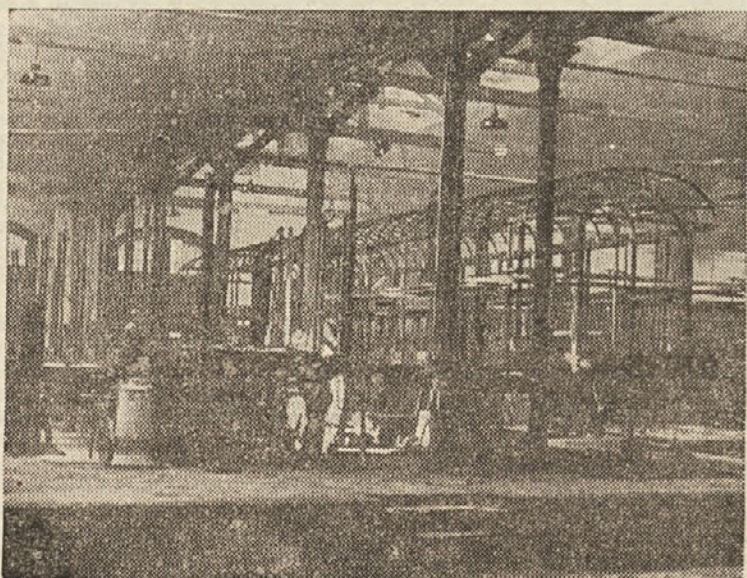
Jugoslovanski narodi opravljajo veliko delo: ustvarjajo socialistično državo, v kateri bo vsak človek živel življenje, dostojno človeka. Graditi socializem pa ni lahka stvar. Zato je potrebno delo in še enkrat delo. Jugoslovanski narodi pa so prav z njim dokazali, da je njihovo hotenje, volja in požrtvovalnost velika; njihov delovni polet kaže, da bodo dejansko uspeli ustvariti tisto, kar so si postavili za nalogo.

Na svoji poti so imeli nešteto težav. Za obnovo in izgraditev države je bilo potrebno kupiti vsako malenkost v tujini in dati za nje tisto, kar je Jugoslavija imela: rude, les, kovine in žito.

To se je močno poznalo tudi na življenjskem standartu. Toda jugoslovanski ljudje so šli tudi preko tega. Vedeli so, da temu odpopomorejo le, če bodo njihove tovarne izdelale toliko predmetov široke potrošnje, da jih ne bo potreba uvažati. Danes lahko rečemo, da so po dveh letih dela tudi v tem uspešni. Zato bo letos ostal kruh doma — in jedlo ga bo jugoslovansko ljudstvo samo. Te dni je izdala v tem smislu zvezna vlada odlok, ki predpisuje, da se dnevni obroki potrošnikov povečajo.

Hkrati se je izboljšala tudi kakovost kruha. Se nekaj opazimo pri tej novi odredbi. Izdana je bila, še preden je bil končan odkup žita, tokoj po žetvi. To dokazuje, da ni tega omogočila le boljša letina, temveč tudi popolnejša organizacija preskrbe.

Prebivalstvo v vojnopustošenih in pasivnih krajih pa bo prejelo

JUGOSLOVANSKA INDUSTRIJA RASTE: V ZAGREBSKI TOVARNI IZDELUJEJO SPALNE VAGONE

dodatke. Določeno je bilo, da bodo dobili kmetje v primorskih krajih Hrvaške in Crne gore po 8 kg koruze in 1 kg pšenice na mesec, v Istri in Slovenskem Primorju pa po 5 kg koruze in 4 kg pšenice na mesec. Tako se bo preskrba v renejših krajih precej izboljšala z najpomembnejšim živežem: z žitom in koruzo.

Med najtežje poklice moramo brez dvoma prišteti delavce, ki delajo po jamah in tekmujejo, da preskrbijo industriji in železnicam dovolj premoga in kovin, da te lahko s povečanim tempom proizvajajo.

Tem je zajamčila zvezna vlada naslednjo mesečno preskrbo:

- 1) 8.500 gramov mesa, namesto dosedaj predpisanih 7.500 gramov;
- 2) 1.570 gramov sladkorja, namesto dosedaj predpisanih 1.500 gramov;
- 3) 6.000 gramov pšeničnega zdroba kot dodatek, razen živil, ki spadajo pod zajamčeno preskrbo.

Prav tako jim je tudi zajamčena preskrba z mlekom, jajci in drugimi živili. Danes se na vsakem koraku in to kjer koli v Jugoslaviji vidi, da je razvoj v gradnji socializma prišel že tako daleč, da bo ljudstvo z vsakim nadaljnjim dnevom prejelo več sadov svojega dela.

Obnova je že tako napredovala,

Uspehi v izgradnji socializma

BOLGARIJA

Zadnji uspehi pri izgradnji Bolgarije govore o velikem delovnem poletu bolgarskega delovnega ljudstva. Od leta 1945 do 1.1948. je v najvažnejši industrijski panogi — tekstilni industriji — število delavcev naraslo za 11.000. Za čim boljše izkoriščanje gozdnega bogastva so napravili 700 km novih poti. Pred vojno je bilo v Bolgariji elektrificiranih 440 vasi, koncem leta 1947 pa je število elektrificiranih vasi naraslo na 1250.

Tudi bolgarska mladina se zaveda svojih nalog. Letos gradi železniško progo Loreč-Trojan, umetna jezera »Rosico« in »George Dimitrova«, hidrocentrale in mnoge druge objekte. V krajih s težkimi življenjskimi pogoji pa dobivajo ljudje dopolnilne nagrade za svoje delo.

ČEŠKOSLOVAŠKA

Lansko leto so množični dopusti delavstva in uradništva povzročili, da ni bil dveletni plan izpolnjen v mesecu juliju. Letos pa je osrednja komisija za planiranje napravila vse potrebne korake, da je mogel biti plan tudi za mesec julij uspešno izpolnjen.

Slovaška je razmeroma boljše izpolnila plan (109,4%) od Češke (103,4%). Prav tako je število panog, ki plana niso izpolnile na Slovaškem znatno nižje, kot na Češkem, kjer ni izpolnilo plana 5 industrijskih panog, medtem ko ga nista na Slovaškem izpolnili samo dve.

Največji uspeh v mesecu juliju je dosegla keramična industrija, ki svoj plan vsak mesec znatno zvišuje. Prav tako kažejo zelo dobre uspehe kovinska, lesna in papirniška industrija. Industrija kože in gume na Češkem je po zaslugi Bate v Zlinu prekorčila plan za 10%. Na Slovaškem pa ta industrija ni tako razvita in tudi plan ni bil izpolnjen. V kovinski industriji je manjkalo tudi delovnih moči. Da plan v tej panogi ni bil izpolnjen je kriva tudi slaba preskrba s premogom.

Najvažnejši podatki industrijske proizvodnje v mesecu juliju so sledeči: produkcija črnega premoga je znašala 1.404.888 ton., rjavega premoga 1.766.219 ton. koksa 478.091 ton. železne rude 111.553 ton. električnega toka 528.360 kwh, plina 45.253.100 kub. metrov, surovega železa 141.153 ton. surovega jekla 216.190 ton. in izdelkov valjastega železa 132.626 ton.

POLJSKA

Na poljskem so presegli plan prvega polletja v vseh najvažnejših panogah gospodarstva. Proizvodnja črnega premoga so presegli, največji uspeh pa so dosegli poljski rudarji v juliju, ko so nakopali 6 milijard 111 odst. Plan v proizvodnji jonov ton premoga. Po izvedbi agrarne reforme, ki predstavlja močan temelj za novo Poljsko, je dvig kmetijstva iz tehnične zaostalosti stalna skrb poljske vlade. Obdelano zemljo so povečali o 5 milijonov hektarjev na 9 milijonov. Poljedelcem so razdelili 11.000 traktorjev. Ustanovljenih je bilo 1200 kmetijskih šol. Zapadni del Poljske, ki je bil po osvoboditvi priključen domovini, se danes spreminja z rokami 5.5 milijonov Poljakov v napredno gospodarsko cono.

Da se izbrišejo še zadnji sledovi vojne, je zvezna vlada izdala prav v poslednjih dneh uredbo, da izplačajo vse obveznice, ki so bile izdane na podlagi uredbe AVNOJ-a z dne 15. januarja 1943. Takrat je jugoslovansko ljudstvo pomagalo vojski, da se je lahko borila, zdaj jim bo pa vse to povrnjeno.

Slovensko narodno gledališče v Trstu

Preden se v luči števil in drugih podatkov seznanimo z delom Slovenskega narodnega gledališča za Tržaško ozemlje v tretji povojni sezoni, moramo vnovič poudariti krivične in sramotne pogoje, v katerih je prisiljeno delovati najvišje kulturno žarišče na tem ozemlju.

13. julija 1920 je fašistični oproda Francesco Giunta zagnal gorečo baklo v tržaški Narodni dom, tedanji slovenski kulturni center, v katerem je bila tudi velika gledališka dvorana. Požigalec je sicer uspel, da poteptajo in porušijo slovenske kulturne domove, ni jim pa uspelo poteptati visoke kulturne in politične zavesti v srcih tržaških in primorskih Slovencev. Po zmagi nad naci-fašizmom so se slovenski igralci vrnili iz pregnanstva, iz taborišč in iz gozdov. S svežim elanom so se lotili dela, da čim prej zabrišejo sledove četrstoletnega raznarodovanja in kulturnega zatiranja. Toda že po prvih korakih so z zaprepasčenjem ugotovili in z njimi vsa kulturna in demokratična javnost, da je res »volk samo dlako menjal...«

Zavezniška vojaška uprava ni hotela izročiti Slovenskemu narodnemu gledališču nobene dvorane iz bivše fašistične imovine kot nadomestilo za barbarsko požgani Narodni dom. Se več! Angloameriška vojaška uprava še do danes posredno ali neposredno odklanja dovoljenje Slovenskemu narodnemu gledališču prirejanje predstav v ostalih tržaških gledaliških zgradbah: Verdi, Fenice, Nazionale in drugih. Angloameriška vojaška uprava si ob teh prepovedih natika krinko »čuvarja javnega reda« in se poslužuje trhljega argumenta, da bi predstave Slovenskega narodnega gledališča povzročile »nemire in nerode«. Pri tem se sklicuje vojaška uprava na incidente pred in v gledališču Nazionale v sezoni 1946-47. Ne bomo raziskovali, kdo je dal iniciativo in kdo je organiziral ostanke fašističnih tolp ter jih poslal razgrajati in pretepati slovensko občinstvo pred Nazionale. Beležimo le nad vse značilno dejstvo, da se prav tega argumenta vztrajno in neomajno poslužuje vojaška uprava v krivičnem odnosu do Slovenskega narodnega gledališča. Zaman je bilo na stotine intervencij uprave SNG-a, Zaman vsi napori slovenske in vse demokratične javnosti! Po tržaških ulicah še vedno odmeva privilegirano barbarsko-fašistično kopito...

Člani SNG-a za STO pa niso klonili pred temi ovirami, ki so edinstvene na vsem svetu. Sporedno z borbo za lastno gledališko stavbo v Trstu se je gledališki kolektiv v svojem temeljnem sestavu, to je v umetniški, upravni in tehnični sekciji pripravil za vsiljeno obliko dela — gostovanja v vseh krajih Slovenskega Primorja in kjer je prostor, ki je količjak primeren za gledališko predstavo.

Po 15. septembru 1947, ko je bila uveljavljena mirovna pogodba z Italijo, to je ob začetku pretekletre gledališke sezone, se je delo SNG-a usmerilo izključno na teritorij Tržaškega ozemlja, cono A in cono B, uradno še vedno imenovane »svobodno«. Upravi SNG-a je s smotno organizacijo in s pomočjo matične organizacije SHPZ uspelo vključiti vse dosegljive kraje v sistem gostovanj in kakor kaže spodnja razpredelnica, ponekod s stodoletnim uspehom.

Oglejmo si izpolnjeni repertoarni načrt našega gledališča v pretekli sezoni. Repertoar je za vsako gledališče najzanesljivejši merilo organizacijske in umetniške stopnje. Smernice, po katerih se sestavlja repertoar Slovenskega narodnega gledališča, je določeno nakazal upravnik tov. dr. Andrej Budal v 1. številki Gledališkega lista za tretjo sezono: »...pri določanju repertoarja ima uprava stalno pred očmi, da mora vršiti Slovensko narodno gledališče v Trstu iste umetniške, slovenske in ljudske vzgojne naloge kakor druga stalna slovenska gledališča, a da ima poleg tega še nekaj posebnih nalog sredi Slovencev, ki niso vključeni v skupno slovensko domovino. Ti Slovenci niso samo čuvarji zaščitne jezikovne meje, temveč tudi posredovalci med Slovenci in Italijani. Oni olajšujejo medsebojno spoznavanje in pomagajo ustvarjati v slovensko sodelovanju z napredno demokratičnimi Italijani primerno ozračje za mirno sožitje med vsemi narodi tega ozemlja.

V skladu s temi dejstvi in nujnostmi bo skušal repertoar Slovenskega narodnega gledališča v Trstu upošte-

PREGLED DELA SNG-ja V PRETEKLI SEZONI 1947-48

vati domača in tuja dela, igre, ki dvigajo zdravi, borbeni optimizem, umetnine klasičnih in naprednih avtorjev raznih narodov, resna in vedra dela iz raznih slovstev.

V pretekli sezoni 1947-48 je SNG v Trstu naštudiral sledeča dela:

1. Ivan Cankar: Kralj na Betajnovi (premiera 23.III.1947 v Kopru. Režiser Jože Babič).
2. Goldoni-Rupel: Primorske zdrahe (premiera 28.II.1948 na Optinah. Režiser Modest Sancin).
3. K. Simonov: Rusko vprašanje (premiera 4.IV.1948 v Skednju. Režiser Milan Košič).
4. Molière: Skopuh (premiera 28.V. 1948 v dvorani Doma pristan. delavcev v Trstu. Režiser Jože Babič. Proslava 25-letnice umet. dela Modesta Sancina).
5. Miško Kranjec: Pot do zločina

(premiera 2.VIII.1948 v Skednju. Režiser Just Košuta)

Kot šesta premiera bi lahko veljala uprizoritev Jurčič-Delakovskega »Desetega brata«. (Premiera 10.VII.1948 na Kontovelu. Režiser Milan Košič). To delo je bilo sicer obnovljeno iz prejšnjih dveh sezon, vendar je bilo v letošnji uprizoritvi toliko novih zasedb z gojenci domače gledališke šole, da je predstava dobila karakter na novo naštudiranega dela.

Poleg teh del je SNG v predsezoni ponavljalo Knittlovo dramo »Via Mala« (režiser Milan Košič).

Prav tako je bila obnovljena tudi O'Neillova »Ana Christie« (režiser Milan Košič), ki je bila v prvi sezoni 1945-46 igrana samo enkrat.

Kje in koliko krat je bilo posamezno delo uprizorjeno, nazorno kaže razpredelnica:

Naslov uprizorjenega dela	Dom. pristan. delavcev	Koper	Piran	Skednje	Optine	Sv. Ivan	Kontovelj	Prosek	Nabrežina	Rocol	Sv. Križ	Via Contil	Stev. uprizoritev posameznega dela.
1. Kralj na Betajnovi	3	3		1	2	1	2		1				13
2. Primorske zdrahe		2	1	3	2	3	2				1		14
3. Rusko vprašanje		2		2	2	3	2						11
4. Skopuh	1	1	1	1	1	1	1						8
5. Pot do zločina		1		1	1	1		1	1				5
6. Via Mala			1	2	1	1	1	2	1		1		10
7. Ana Christie		2		1	2	2	2	1	1	1		1	13
8. Deseti brat				1	1	1							3
Stev. predstav v poedinih krajih	4	11	2	11	11	13	11	3	6	2	1	2	77

Galerija tržaških slovenskih slikarjev

AVGUST BUCIK

Te dni je praznoval svojo 61-letnico Avgust Bucik, rojen 22. ali 23. avgusta leta 1887 (rojstni podatki si niso povsod edini, in tako torej ne ve, ali je bil rojen v ozvezdju Device ali Leva, in ali mu horoskop prerokuje boječ-sramežljiv značaj, ali junaški). Naš umetnik dvomi tudi nad verodostojnostjo te letnice, ker se nikakor ne čuti tako starega. Sicer pa je treba reči, da je verjetno njegov nemirni temperament, ki črnogledno razpravlja in osporava kar koli in koder koli, posledica prehoda iz enega ozvezdja v drugo ali omahovanje med enim in drugim letom (seveda, če kaj damo na zvezde).

Bil je rojen v Trstu, v hišici, ki je danes ni več, rodbine, ki izvira iz Avé pri Kaanlu. Po smrti svojega očeta, se je preselil z ostalo rodbino v Gorico. Tu je preživel vso svojo mladost skoro do začetka prve svetovne vojne — obiskoval osnovno šolo ter vso realko v oni takrat tako živahni slovenski kulturni središču, ki ji je bil središče občudovanja »goriški slavček« Simon Gregorčič.

Leta 1913 je odšel na Dunaj študirati na tehniko arhitekturo, ki ji

la pri srcu) ter prešel na umetniško akademijo. Sledil je svojemu prirojenemu nagibu, ki ga je gnal že v osnovni šoli, da je kjer koli rad risal. V srednji šoli se je bil že dober razvil tudi v vztrajnem vežbanjem, zato si je bil že zgodaj čisto na jasnem o svojem slikarskem poklicu.

AHASVER V PRVI SVEOVNI VOJNI

Po izbruhu svetovne vojne je bil takoj vpoklican, odšel je kmalu na rusko fronto in kaipak takoj v ujetništvo v Rusijo. Tu je nadaljeval s slikanjem oz. točneje portretiranjem, kar mu je ležalo že od leta 1908. dalje in ostalo do sedaj njegovo osrednje zanimanje: portret v vseh mogočih tehnikah olja, pastela, akvarela in grafike.

Ali ga je prevzel ahasverski večni nemir ruskega človeka, ruske podvojne, ki ga je gnal vedno znova na pot?

PREKO SIBIRIJE

V treh letih je prepotoval vso Rusijo od Rostova do Moskve in Arhangelska, od Tambova preko vse Sibirije do Irkutsk in Harbina v Mandžuriji.

NA KITAJSKEM

Leta 1918. je preživel večji del na Kitajskem, od Mandžurije do Tientsina in Pekinga ter portretiral. Ta leta je občudoval poleg ruske tudi veličastno mongolsko arhitekturo kitajskih mest, posebno brezkončnih cesarskih rezidenc v Mandžuriji in Pekingu, letnih in zimskih, grobnic in templjev.

V ROJSTNI KRAJ

Vrnil se je preko Singapoora, Indije ter Rima v Trst. Tudi tu je seveda portretiral. Leta 1920. je postal mimogrede za leto dni profesor risanja na umirajoči slovenski realki v Idriji. Dalje ga ni držalo. Naslednje leto je odletel, da portretira v Trstu, Gorici, Linzu, Trentu, na Dunaju, leta 1923 v Ljubljani, Trstu, Lošinju, Pragi in zopet v Ljubljani; leta

Skupno število predstav v tretji sezoni je 77. Največ predstav je bilo pri Sv. Ivanu, vsega 13. največje število predstav je bilo v mesecu aprilu, skupno 16. To število dokazuje visoko organizacijsko sposobnost in vzdržljivost umetniške sekcije. Najpozitivnejše dejstvo v pretekli sezoni je gotovo v tem, da je večina krajev, vključenih v gostovanja SNG-a imela priliko videti in spoznati celoten repertoar v tekoči sezoni. V kolikor se to ni izvedeno, bo nadoknadeno v predsezoni nove četrtle sezone 1948-49. Mnogo ovir bo treba še odstraniti in premostiti, zlasti v krajih, ki v razpredelnici kažejo nizko število uprizoritev. Da se tudi v teh krajih dvigne število predstav, je, poleg uprave SNG-a, naloga tudi krajevnih prosvetnih društev.

K zgoraj navedenim številkam pa moramo še pripisati nad 80 nastopov v tržaškem Radiu II. Nadalje so bili člani SNG-a, ki so v prostem času naštudirali veseli program štirinajstkrat povabljeni v razna prosvetna društva, kjer so kot gostje sodelovali pri »večernih večerih« in »večernih smeha«. Če k temu prištejemo še prostovoljno sodelovanje posameznih članov kot recitatorjev in inštruktorjev na vseh množičnih kulturnih prireditvah in proslavah ter delo za vzgojo novega gledališkega naraščaja v Gledališki šoli, dobimo popolno sliko o plodnem in pozitivnem delu te naše najvišje kulturne ustanove, ki se z vso pravico imenuje: Slovensko narodno gledališče.

JOZE BABIC

iz države. Portretiral je od Trsta do Milana, od leta 1943. pa je živel kot redni »sfollato« - begunec v San Lazzaro v provinci Pavia v Lombardiji. V teh krajih je mno-

PORTRET DEKLICE

go slikal. Menda je tu od Pavije do Milana največ njegovih portretov, a tudi krajinskih slik.

IN SPET DOMOV

Po zaključku vojne se je vrnil za kratko dobo v Trst, nato pa sprejel leta 1946. za leto dni mesto profesorja risanja na slovenski srednji šoli v Gorici.

Kakor je deloma razvidno iz že opisanega zunanega življenja slikarja Bucika, je pri njem daleč prevladalo posebno zanimanje za slikanje portreta, predvsem z oljnimi barvami in pasteli, četudi dela tudi s tušem, s svinčnikom, z grafičnimi tehnikami lesoreza, linoleja itd. Okrog tisoč (1000) portretov, raztresenih po vsej Evropi, Aziji in Afriki ni majhna stvar. Vendar ni to edini predmet, ki ga je zanimal. Posebno po prvi svetovni vojni se je mnogo pečal z ilustriranjem knjig in revij. Prve knjige »Goriške matice«, naslovne strani Koledarja, ex-librisi kjer koli, ilustracije Wildejevih »Pravljic«, ilustracije mladinskega lista »Novi rod« v Trstu, kakor tudi sedanje ilustriranje v Ljudskem tedniku, so njegovo delo.

REALIST

V njegovi sobi nad sv. Ivanom sem videl neveliko oljnato sliko pokrajine v Lombardiji, z ostanki tujajočega se snega v sadovnjaku, ki ga je zanimal s svojimi barvnimi problemi, ki jih rešuje skoro s tehniko impresionizma. Vendar nam ostro odraža se oblike dreves zanikajo impresionista. Isti vtis mi naredi tihožitje, cvetje z divjimi racami.

Ze ti predmeti, ki jih slika, nam dajo slutiti v njem slikarskega realista. In to je Bucik nedvomno.

»Kako bi ne mogel naslikati tridih oblik drevesa, ki se odražajo od snega, če jih pa vidim in me drezajo v nos, mi je odvrnil, ko sem mu pokazal na lombardijsko pokrajino to protislovje proti formalnemu impresionističnemu »credu«. tehniko impresionizma. Vendar nam

To sem našel z omembo modernih umetniških »šol«, — izumov, — istočasno sem ga pa izzval na polje, kjer je široko razgledan!

Vse to so znaki in oblike dekadence kokainiziranega zapada, mi je pripovedoval. Umetnost se ne sme odtrgati od narave; podajati, slikati jo mora v lastni impresiji in v lastni umetniški interpretaciji, — zato je ni slike, ki ne bi bila v nekem smislu impresionistična in istočasno ekspresionistična, v kolikor podaja sliko s svojim izrazom slikarjev način gledanja na svet. Impresionizem in ekspresionizem torej nista nič drugega kot dve fazi umetnikovega doživljanja in izražanja sveta. Vsako umetniško programsko dialektičstvo je le dokaz propada zapada in vsebinske praznote umetnika. Razčlenjevanje in cepčenje sveta v njegove barvne, oblikovne in prostorne prvne so cerebralizmi, ki morejo zanimati le zapadnjaškega intelektualca. Taka umetnost postaja vedno bolj dekorativna, formalistična, — zapada v frivolnost, v trgovsko prostituiranost, v popolno propast vsebine. Medtem ko

(Nadaljevanje na str. 13.)

GROBOVI CESARJEV V MUKDENU

1926 na Dunaju, v Gradcu, Linzu in Dubrovniku.

PA SPET PO SVETU V AFRIKO

Leta 1927. je odpotoval v Alžir v severni Afriki. Tu je portretiral pet let Evropejce, predvsem Francoze. Seveda to ne pomeni, da je ostal vedno v mestu Alžiru in portretiral delal je po raznih krajih od Alžira do Casablanke na Atlantiku.

Leta 1932. ga je odneslo v Partiz in nato v Belgijo, naslednje leto pa ga je že zateklo v Spaniji, nato je odpotoval na Baleare ter se leta 1934 spet vrnil v Spanijo. Se istega leta pa ga je prignalo domotičje domo v Ljubljano in v Maribor. Kaipada je portretiral ter nadaljeval svoje blodnje v ožjem krogu. Do leta 1940. je slikal na Dunaju, v Trstu, na Lošinju, v Veroni, Trstu, na Dunaju, v Ljubljani, Vidmu, (portretiral mons. Trinka), Vipavi in Lošinju.

V ZAPOR

Na Lošinju ga je zatekla druga vest: vstop Italije v vojno z odgovarjajočo aretacijo. Ta je sicer trajala le nekaj tednov, toda naš umetniški Ahasver ni mogel več

ZELEZNISKA POSTAJA V MANDŽURIJI

je pa kmalu obrnil hrbet (z matematiko sta si bila vedno v laseh, arhitektura pa mu je vedno osta-

PLODNOST KOT PRILAGODITEV V BORBI ZA OBSTANEK

V živi prirodi je neprestana borba za obstanek, na katero so opozorili razni znanstveniki. Tudi preprost človek to prav lahko opazuje. Poleg varovalnih in opominjavalnih barv (ki je tudi plodnost neke vrste prilagoditev, ki služi v borbi za obstanek ohraniti posebnosti živalskih in rastlinskih vrst.

Najlaže bomo razumeli zvezo med plodnostjo in borbo za obstanek v živi prirodi, če opišemo nekaj primerov.

Jajčeca, iz katerih se razvijejo mladiči in mladi zaradi večje življenjske, so izpostavljeni nevarnosti in uničenju. Služijo najrazličnejšim živalim za hrano. Da se take vrste iz roda v rod ohranijo pri življenju, se imajo zalagati naravi, ki jim je dala v borbi za obstanek sposobnost prilagoditve. V takih primerih namreč samice želijo ogromno število jajčec. Res je, da jih mnogo požre druge živali. Vendar vseh ne morejo uničiti. S tem pa da ne uničijo vseh, je narava zagotovila obstanek vrste. Glede tega lahko postavimo nekako pravilo: Čim bolj je organizem izpostavljen uničenju, tem bolj je ploden. Obratno pa čim manj je izpostavljen uničenju, tem manjša je plodnost.

Pri sesalcih vidimo, da so močnejši in se znaajo uspešno braniti proti sovražnikom. Poleg tega pa samice in samec polasata veliko skrb odgoji mladičev. Najprej se mladiči varno razvijajo v materinem telesu. Po rojstvu pa skrbita samica in samček za hrano in obrambo pred sovražniki. Rezultat tega je, da sesalci povprečno ne rodijo veliko število mladičev. Samica afriškega slona rodi vsaka tri leta enega mladiča. Za ohranitev te vrste slona bi verjetno to zadostovalo, če ga ne bi neuporabno zasledoval in uničeval človek zaradi dragocenih oklepih. En mladič na tri leta je za slona premalo. Zato afriški slon izumira. Od sesalcev so glodalci najbolj izpostavljeni uničenju. Zato so pa tudi najbolj plodni. Zato na primer se tako hitro plodijo in razmnožujejo, da v nekaterih krajih Avstralije in Grčije resno ogrožajo živino. Uničijo namreč skoraj vsa travo.

Pri pticah ki nesejo in valijo jajca, vidimo, da tudi skrb za potomstvo. Za ohranitev vrste je dovolj, če zležejo in vzgajajo malo število jajc. Nekateri ptice nosarice zležejo na leto po eno ali dve jajci. Male ptice pevke, katerih jajčeca so izpostavljeni uničenju, pa zležejo 10-15 jajčec na leto.

Plazilci, med katere prištevamo kače in kuščarje, ne skrbje za potomstvo. Jajčeca položijo v suh pesek in jih pustijo brez varstva. Sama se ob sončni toploti razvijejo in dajo mladiče. Ker so jajčeca plazilcev brez obrambe je narava rešila problem obstanka vrste tako, da plazilci zležejo mnogo več jajc kot ptice.

Voda, v kateri se je verjetno pričelo življenje, je gosteje naseljena z živalmi in rastlinami od kopna. Zaradi tega pravi jaskom in mladičev mnogo večja nevarnost uničenja. Vodne živali na so se prilagodile na to stanje tako, da polagajo na stotine ali tisoče jajčec v vodo.

Zabe, ki smadajo med krkone (amfibijske), položijo v vodo nekaj tisoč jajc. Ribe polasajo v vodo v borbi za obstanek, se večje število jajc. Tudi med ribami je malo število vrst, ki skrbijo za potomstvo. Znan je ribica, pri kateri samec zgradi v vodi mešalec, samica na položi vanj 120 do 150 jajčec. Samica nato zapusti mešalec in se ne briga več za zarod. Samec pa ima mnogo bolj razvit čut do svoje družine ter skrbno in hrabro pazi na jajčeca in kamele mlade ribice. V morju živi čudna riba morski konjček, pri katerem samica izleže samo nekaj jajčec. Ta jajčeca ga vabi samec v trebušnem mešalniku ali vrečki.

(Nadaljevanje na str. 13.)

Beleške o makedonski kulturi stari in novi

Eno izmed osnovnih načel, na katerih je zgrajena nova Jugoslavija, je enakopravnost vseh narodov, ki jo sestavljajo. Na širokem ozemlju te države so narodi, ki so se že davno osvobodili in dosegli vse, kar je potrebno za izgradnjo samostojne narodnosti. Imajo svoj jezik, jasno določeno narodno ozemlje, predstavljajo zaokroženo gospodarsko skupnost in njihova kultura ima svoje črte, po katerih se razlikuje od vseh drugih kultur. Do tega niso prišli čez noč. Svojo samostojnost so si priborili in izgradili v teku dolgega zgodovinskega razvoja, v težkih bojih z močnejšimi in kulturno razvitejšimi sosedmi. Zanje predstavljajo federativna republikanska oblika Jugoslavije najlepšo možnost medsebojnega življenja, ne pa šele zaključek naporov in nacionalno izgraditve. Med jugoslovanskimi narodi pa je eden, ki dotlej še ni dosegel svoje nacionalne samostojnosti, ker si še ni izoblikoval enotnega knjižnega jezika; ker še ni imel svojega ozemlja (toto bodena od ozemelj sosednih narodov, še ni predstavljal v sebi zaključene gospodarske enote in ni še imel svoje lastne kulture. Ta narod so Makedonci. Njim je vse to šele prinesla borba z

Proti koncu 9. stoletja je doživela kultura na makedonskem ozemlju velik razcvet. Z današnjega četrtega stoletja so se vrnil izgnani učenci in pomoniki obeh prvih slovanskih apostolov. Samostani po južni Makedoniji so postali žarišče srednjeveške slovanske kulture. Središče tega življenja je bilo v Ohridu, mestu ob Ohridskem jezeru, kjer so ustanovili škofijo, ki se je osamosvojila od Soluna. Njeni škofje, zlasti Kilment in Naum, so opravili ogromno prosvetno delo med makedonskimi Slovani in še preko njihovih meja. Kilment je ustvaril v Ohridu nekako srednjeveško univerzo. Bil je goreč Slovan, pisec, poln globokega rodoljublja. V naslednjih stoletjih je Makedonija večkrat menjala političnega gospodarja. Godilo se je tako kot drugje pod fevdalizmom. Knezi in kralji, fevdalni gospodje dežele, so vodili med seboj boje in sekali ozemlje. Veljalo ni narodno natečaj za mejo ozemlja, marveč fevdalno, kot povsod na Balkanu, v Italiji in v zapadni Evropi. Fevdalna razdrobljenost je pomagala Turkom, da so obvladali posamezne male vladarje in v 14. stoletju zasedli tudi Makedonijo. S koncem slovanske politične samostojnosti se je

Mesnel. Freske so nenavadne, sveže in barvne, bogate v kompoziciji, in kar te najbolj preseneti — iz njih diha pravi življenjski realizem. Svetniki im vitez so oblečeni v kršćanske halje in srednjeveške oklepe, toda njihove glave, roke, so pri vseh bizantinskih manirski živje, individualne, polne izraza. Res, to slikarstvo je sestavni del bizantinskega slikarstva, kot ga poznamo iz cerkva v Carigradu, toda zopet nekaj drugega. Nekaj je na njih, ker je originalno, česar druge ne najdes. In če te zanima to vprašanje in pregleduješ umetnostne zgodovine, se tvoje začudenje samo veča. Večina teh cerkvice ima datume in imena. Zidati jih je dal fevdalci, ki je hotel, da se ohrani njegovo ime in čas. Ta umetnost je nastala takrat, ko v visoki kulturni Italiji, tedaj najnaprednejši evropski deželi, prav renesansa italijanske renesansa je še tope, slike ljudi še niso individualne, tu pa je slikar slikar model in mu ohranil čisto osebnost. In tako pride do ugotovitve: saj to ni bilo nikakoli posnemanje tujih šol, to ni bila nikakoli provinca, to je moral biti v oni dobi močan kulturni center, ki je delal zase, samostojno iskal novih poti upodabljanja umetnosti!

Nehote se ti odkrije neka zveza. Iz tega predela Evrope je izšlo prvo slovansko pismo. Tu je nastalo na koncu 9. in v 10. stoletju bogato prevodno delovanje in potiski že samostojna zgodovinska in pismena produkcija. Njenih dokumentov ni veliko. V mračnih stoletjih kasnejše turške okupacije so se pergamenti razgubili, izrabili, bili uničeni. Toliko pa jih je vendarle ostalo, ali pa odkrivamo njihove sledi iz nekaj kasnejših prepisov, da vidimo prvič, da so bili in drugi kakšni so bili, o čem so pisali in v kakšnem jeziku. Te pergamente imenujemo danes starocerkvenoslovanske spomenike. To, da tu v Makedoniji so še drugi dokazi za zgodnje slovanske kulture, spomeniki upodabljanja umetnosti, slikarstva, samota hribovskih vasi in belež kasnejših generacij sta jih zaščitila in skrila, dokler jih ni zopet odkrila razdrobljenost moderne znanstvenosti. Če beležimo cerkve, kjer so do danes še našli stare freske, na geografski karti, se nam napravi cela mreža. Večina njenih upornih točk je v samotnih hribovskih krajih. Nemogoče je, da bi se neka umetnost rodila v odmaknjenih vaseh, kjer tudi v srednjem veku ni bilo gradov ali večjih naselij, saj zanje ni gospodarskih pogojev. Ta umetnost je morala nastajati doli v dolinah, sem je slikar že prenašal njene izkušnje, prevzemal morda že manjša naročila in jih izvrševal s svojim resnišnim, na lidnim znanjem. Včasih naštetimo na njegov rokodelski znak, domnevamo ponekod v portretu celo njega samega.

Makedonski prepori in nova kultura osvobodjenega naroda.

Nova, umetna kultura je začela nastajati pri Makedoncih pozno, šele proti koncu 18. stoletja. Do makedonskega prepori je prišlo, ko je začel slabiti turški okupacijski in fevdalni sistem.

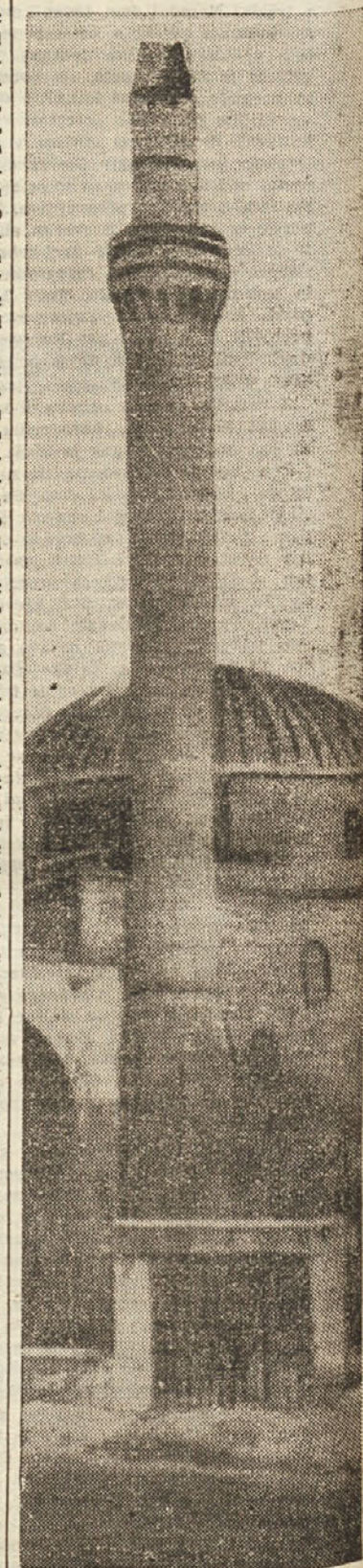
Prvi so uvedli novi makedonski jezik v knjige dohovnikov. Pod turško oblastjo so se polastili vodilnih mest v cerkvi Dimitar Miladinov kot suvač delom: Mesto staroslovanskega suvača

Staroslovanske umetnosti

Turško suženstvo je v vsem drugem izpremenjalo, ki jih je prineslo zagnano v mrak tudi njega in njegovo delo. Ni pa moglo ubiti umetniške ustvarjalne sile v ljudstvu. Našla si je novih poti.

Vseposod po kmečkih hišah v Makedoniji vidiš iste lonečne posode. V te kraje se niso prodili industrijski izdelki. Ljudstvo nije vodo iz glinastih vrčev, ki imajo še povsem antično, grško obliko in skromno pozno — heleniščno ornamentiko. Izdelujejo jih lončarji po makedonskih mestecih. Arheologu tu ni treba kopati samo pod zemljo. Res je, tam odkriva marsikaj, sledove življenja prastarih balkanskih plemen, bizantinskih denar, ostanke rimskih zidov in cest, spomine na prva stoletja naselitve Slovanov. Toda za kladnice so zanj že to, kar rabi danes ljudstvo. Še danes opevajo ponekod makedonski kmet s prastarim ralom, ki je brez vsakega železnega okovja in se vanj vpreže človek. Njegovo hišno posodje govori o tisoletni tradiciji, ki

ker jih je smatrala za malikovalstvo. Zato se tam ni moglo razviti kiparstvo, kakor se je na zapadu. Ima pa bogato tradicijo rezbarstva. Za cerkve so narotali v rezbarskih delavnicah po enotnem namitu izdelane cele notranje opreme, a zlasti za oltarje. Tako oprema je popolna, harmonična kompozicija. Po bogatih turških hišah Makedonije, to je pri turških fevdalcih, imajo navadno izrezljane vse hišne stropce. Ti stropi so pravo umetniško rezbarsko delo. Verjetno je bil v tem novem naročniku iz turške okupacije vzrok, da se je ohranila prav ta pomanjka, medtem ko je stensko slikarstvo propadalo. Tudi rezbarstvo se ni ohranilo toliko v mestih kot v odmaknjenih hribovskih vaseh, kjer so bile do zadnjega časa cele kmečke rezbarske delavnice. Središče te umetne obrti je v Galičnici v zapadni Makedoniji. Kraj leži zelo visoko. Njihova rezbarska spretnost je čudovita. Oltarno steno je izdelovala taka rezbarska družina skozi več let. Vitki stebriki so rezljani iz enega kosa debela, toda tako,

MUSTAFA DZAMIJA V SKOPJU

da je ves obok ornamentiran n. pr. kot prepletajoča se trta, a pravi stebel izrezljan skozi te mreže šele iz sredine debela. Med stebri so bogate ornamentalne plošče s plitvimi reliefi mentov iz življenja svetnikov, živali, ptic, ali človekovega dela. Po tehnični in umetniški strani so ti izdelki dovršene umetnine. Tako notranjo opremo, izdelano šele sredi preteklega stoletja ima cerkva Sv. Spasa v Skopju. Tako predstavlja makedonsko kmetko rezbarstvo panogo srednjeveške umetne obrti, kot se v tako čisti obliki ni ohranila do danes menda v nobenem delu Evrope.

Makedonsko ljudstvo ima še nekaj, kar predstavlja njegovo kulturno zaklad, katerega sledovi gredo dolga stola nazaj, tja v poganski čas, svoje pesmi in plesje. Nikjer v Jugoslaviji ni to dvoje tako ohranjeno kakor v Makedoniji. Ples in pesem, ki spremljata makedonskega človeka na vsakem koraku, sta del njegovega življenja. Pesmi govore o zgodovini in o narodnih junakih, o težki socialne stanja pod okupacijo, o hajduških družinah, ljubezni na vasi. Ker so ostale ljudske pesmi žive do današnjega dne in jih ljudstvo vedno tvori in poje, govore mnoge o povsem modernih vprašanjih: o peščali emigraciji za delom v kapitalistične države, o propadanju domače obrti in podobno. Mnogo makedonskih ljudskih pesmi poje že o narodnoosvobodilni vojni in njenih junakih. Za vse te pesmi ustvarja narod sprotno papeže, ker so namenjene petju.

Makedonski prepori in nova kultura osvobodjenega naroda.

Ena panoga upodabljanja umetnosti se je v Makedoniji živo ohranila od srednjega veka do danes, rezbarstvo. Vzhodna cerkev ni dopuščala kipov,

da je ves obok ornamentiran n. pr. kot prepletajoča se trta, a pravi stebel izrezljan skozi te mreže šele iz sredine debela. Med stebri so bogate ornamentalne plošče s plitvimi reliefi mentov iz življenja svetnikov, živali, ptic, ali človekovega dela. Po tehnični in umetniški strani so ti izdelki dovršene umetnine. Tako notranjo opremo, izdelano šele sredi preteklega stoletja ima cerkva Sv. Spasa v Skopju. Tako predstavlja makedonsko kmetko rezbarstvo panogo srednjeveške umetne obrti, kot se v tako čisti obliki ni ohranila do danes menda v nobenem delu Evrope.

Makedonsko ljudstvo ima še nekaj, kar predstavlja njegovo kulturno zaklad, katerega sledovi gredo dolga stola nazaj, tja v poganski čas, svoje pesmi in plesje. Nikjer v Jugoslaviji ni to dvoje tako ohranjeno kakor v Makedoniji. Ples in pesem, ki spremljata makedonskega človeka na vsakem koraku, sta del njegovega življenja. Pesmi govore o zgodovini in o narodnih junakih, o težki socialne stanja pod okupacijo, o hajduških družinah, ljubezni na vasi. Ker so ostale ljudske pesmi žive do današnjega dne in jih ljudstvo vedno tvori in poje, govore mnoge o povsem modernih vprašanjih: o peščali emigraciji za delom v kapitalistične države, o propadanju domače obrti in podobno. Mnogo makedonskih ljudskih pesmi poje že o narodnoosvobodilni vojni in njenih junakih. Za vse te pesmi ustvarja narod sprotno papeže, ker so namenjene petju.

Makedonski prepori in nova kultura osvobodjenega naroda.

Nova, umetna kultura je začela nastajati pri Makedoncih pozno, šele proti koncu 18. stoletja. Do makedonskega prepori je prišlo, ko je začel slabiti turški okupacijski in fevdalni sistem.

Prvi so uvedli novi makedonski jezik v knjige dohovnikov. Pod turško oblastjo so se polastili vodilnih mest v cerkvi Dimitar Miladinov kot suvač delom: Mesto staroslovanskega suvača

Staroslovanske umetnosti

Turško suženstvo je v vsem drugem izpremenjalo, ki jih je prineslo zagnano v mrak tudi njega in njegovo delo. Ni pa moglo ubiti umetniške ustvarjalne sile v ljudstvu. Našla si je novih poti.

Vseposod po kmečkih hišah v Makedoniji vidiš iste lonečne posode. V te kraje se niso prodili industrijski izdelki. Ljudstvo nije vodo iz glinastih vrčev, ki imajo še povsem antično, grško obliko in skromno pozno — heleniščno ornamentiko. Izdelujejo jih lončarji po makedonskih mestecih. Arheologu tu ni treba kopati samo pod zemljo. Res je, tam odkriva marsikaj, sledove življenja prastarih balkanskih plemen, bizantinskih denar, ostanke rimskih zidov in cest, spomine na prva stoletja naselitve Slovanov. Toda za kladnice so zanj že to, kar rabi danes ljudstvo. Še danes opevajo ponekod makedonski kmet s prastarim ralom, ki je brez vsakega železnega okovja in se vanj vpreže človek. Njegovo hišno posodje govori o tisoletni tradiciji, ki

ker jih je smatrala za malikovalstvo. Zato se tam ni moglo razviti kiparstvo, kakor se je na zapadu. Ima pa bogato tradicijo rezbarstva. Za cerkve so narotali v rezbarskih delavnicah po enotnem namitu izdelane cele notranje opreme, a zlasti za oltarje. Tako oprema je popolna, harmonična kompozicija. Po bogatih turških hišah Makedonije, to je pri turških fevdalcih, imajo navadno izrezljane vse hišne stropce. Ti stropi so pravo umetniško rezbarsko delo. Verjetno je bil v tem novem naročniku iz turške okupacije vzrok, da se je ohranila prav ta pomanjka, medtem ko je stensko slikarstvo propadalo. Tudi rezbarstvo se ni ohranilo toliko v mestih kot v odmaknjenih hribovskih vaseh, kjer so bile do zadnjega časa cele kmečke rezbarske delavnice. Središče te umetne obrti je v Galičnici v zapadni Makedoniji. Kraj leži zelo visoko. Njihova rezbarska spretnost je čudovita. Oltarno steno je izdelovala taka rezbarska družina skozi več let. Vitki stebriki so rezljani iz enega kosa debela, toda tako,

da je ves obok ornamentiran n. pr. kot prepletajoča se trta, a pravi stebel izrezljan skozi te mreže šele iz sredine debela. Med stebri so bogate ornamentalne plošče s plitvimi reliefi mentov iz življenja svetnikov, živali, ptic, ali človekovega dela. Po tehnični in umetniški strani so ti izdelki dovršene umetnine. Tako notranjo opremo, izdelano šele sredi preteklega stoletja ima cerkva Sv. Spasa v Skopju. Tako predstavlja makedonsko kmetko rezbarstvo panogo srednjeveške umetne obrti, kot se v tako čisti obliki ni ohranila do danes menda v nobenem delu Evrope.

Makedonski prepori in nova kultura osvobodjenega naroda.

Ena panoga upodabljanja umetnosti se je v Makedoniji živo ohranila od srednjega veka do danes, rezbarstvo. Vzhodna cerkev ni dopuščala kipov,

da je ves obok ornamentiran n. pr. kot prepletajoča se trta, a pravi stebel izrezljan skozi te mreže šele iz sredine debela. Med stebri so bogate ornamentalne plošče s plitvimi reliefi mentov iz življenja svetnikov, živali, ptic, ali človekovega dela. Po tehnični in umetniški strani so ti izdelki dovršene umetnine. Tako notranjo opremo, izdelano šele sredi preteklega stoletja ima cerkva Sv. Spasa v Skopju. Tako predstavlja makedonsko kmetko rezbarstvo panogo srednjeveške umetne obrti, kot se v tako čisti obliki ni ohranila do danes menda v nobenem delu Evrope.

Makedonsko ljudstvo ima še nekaj, kar predstavlja njegovo kulturno zaklad, katerega sledovi gredo dolga stola nazaj, tja v poganski čas, svoje pesmi in plesje. Nikjer v Jugoslaviji ni to dvoje tako ohranjeno kakor v Makedoniji. Ples in pesem, ki spremljata makedonskega človeka na vsakem koraku, sta del njegovega življenja. Pesmi govore o zgodovini in o narodnih junakih, o težki socialne stanja pod okupacijo, o hajduških družinah, ljubezni na vasi. Ker so ostale ljudske pesmi žive do današnjega dne in jih ljudstvo vedno tvori in poje, govore mnoge o povsem modernih vprašanjih: o peščali emigraciji za delom v kapitalistične države, o propadanju domače obrti in podobno. Mnogo makedonskih ljudskih pesmi poje že o narodnoosvobodilni vojni in njenih junakih. Za vse te pesmi ustvarja narod sprotno papeže, ker so namenjene petju.

Makedonski prepori in nova kultura osvobodjenega naroda.

Nova, umetna kultura je začela nastajati pri Makedoncih pozno, šele proti koncu 18. stoletja. Do makedonskega prepori je prišlo, ko je začel slabiti turški okupacijski in fevdalni sistem.

Prvi so uvedli novi makedonski jezik v knjige dohovnikov. Pod turško oblastjo so se polastili vodilnih mest v cerkvi Dimitar Miladinov kot suvač delom: Mesto staroslovanskega suvača

Staroslovanske umetnosti

Turško suženstvo je v vsem drugem izpremenjalo, ki jih je prineslo zagnano v mrak tudi njega in njegovo delo. Ni pa moglo ubiti umetniške ustvarjalne sile v ljudstvu. Našla si je novih poti.

Vseposod po kmečkih hišah v Makedoniji vidiš iste lonečne posode. V te kraje se niso prodili industrijski izdelki. Ljudstvo nije vodo iz glinastih vrčev, ki imajo še povsem antično, grško obliko in skromno pozno — heleniščno ornamentiko. Izdelujejo jih lončarji po makedonskih mestecih. Arheologu tu ni treba kopati samo pod zemljo. Res je, tam odkriva marsikaj, sledove življenja prastarih balkanskih plemen, bizantinskih denar, ostanke rimskih zidov in cest, spomine na prva stoletja naselitve Slovanov. Toda za kladnice so zanj že to, kar rabi danes ljudstvo. Še danes opevajo ponekod makedonski kmet s prastarim ralom, ki je brez vsakega železnega okovja in se vanj vpreže človek. Njegovo hišno posodje govori o tisoletni tradiciji, ki

ker jih je smatrala za malikovalstvo. Zato se tam ni moglo razviti kiparstvo, kakor se je na zapadu. Ima pa bogato tradicijo rezbarstva. Za cerkve so narotali v rezbarskih delavnicah po enotnem namitu izdelane cele notranje opreme, a zlasti za oltarje. Tako oprema je popolna, harmonična kompozicija. Po bogatih turških hišah Makedonije, to je pri turških fevdalcih, imajo navadno izrezljane vse hišne stropce. Ti stropi so pravo umetniško rezbarsko delo. Verjetno je bil v tem novem naročniku iz turške okupacije vzrok, da se je ohranila prav ta pomanjka, medtem ko je stensko slikarstvo propadalo. Tudi rezbarstvo se ni ohranilo toliko v mestih kot v odmaknjenih hribovskih vaseh, kjer so bile do zadnjega časa cele kmečke rezbarske delavnice. Središče te umetne obrti je v Galičnici v zapadni Makedoniji. Kraj leži zelo visoko. Njihova rezbarska spretnost je čudovita. Oltarno steno je izdelovala taka rezbarska družina skozi več let. Vitki stebriki so rezljani iz enega kosa debela, toda tako,

da je ves obok ornamentiran n. pr. kot prepletajoča se trta, a pravi stebel izrezljan skozi te mreže šele iz sredine debela. Med stebri so bogate ornamentalne plošče s plitvimi reliefi mentov iz življenja svetnikov, živali, ptic, ali človekovega dela. Po tehnični in umetniški strani so ti izdelki dovršene umetnine. Tako notranjo opremo, izdelano šele sredi preteklega stoletja ima cerkva Sv. Spasa v Skopju. Tako predstavlja makedonsko kmetko rezbarstvo panogo srednjeveške umetne obrti, kot se v tako čisti obliki ni ohranila do danes menda v nobenem delu Evrope.

Makedonski prepori in nova kultura osvobodjenega naroda.

TITOV TRG V SKOPJU

ni publicist, Konstantin Miladinov in Rajko Zinzifov kot pesnika, Gligor Pričev kot prozni pisec. Takrat še ni bilo rešeno vprašanje etnografske makedonskega knjižnega jezika. Vsek pisec se je nekoliko oziral na bližnji bolgarski knjižni jezik, ki se je prav takrat izoblikoval, in pisal na osnovi svojega domačega narečja. Turške oblasti so zelo nerade gledale novo makedonsko nacionalno gibanje. Gridi so jih ovajali kot rusofile in sovražnike turške države in res uspeli, da je okupator nastopal proti njim. Oba Miladinova sta umrli v carigradskih ječah. Pričev se je komaj rešil podobne usode in Zinzifov se ni upal vrniti iz Rusije v domovino, ker je prežala nanj ista nevarnost. Posamiti so se javljali književni delavci, toda večina jih je jemala narodno-revolucionarno borbo za osvoboditev izpod Turkov.

Med slovanskimi deželami so Turki zapustili Makedonijo poslednjega, šele leta 1912. Bol Makedonci s tem še ni bil končan. Pojavili so se novi za tirateli v obliki hegemonije sosednjih narodov. Danes je v Makedoniji kultura v polnem razvoju na vseh prosvetnih in umetnostnih področjih. V široko ljudstva sega akcija za odpravo nepisarnosti, ki je v Makedoniji izredno visoka, skoraj 80 odstotka. To je ostanek starih vlad. Akcija je namenjena stajenju prebivalstvu, ki ni nikdar obiskovalo šole. Čeprav še ni dovolj učiteljev, je organizirana popolna mreža šol ne samo za makedonsko mladino, marveč tudi za turške in šiptarske albanske manjšine. Po vseh mestecih so odprli srednje šole in v Skopju

Makedonski prepori in nova kultura osvobodjenega naroda.

Nova, umetna kultura je začela nastajati pri Makedoncih pozno, šele proti koncu 18. stoletja. Do makedonskega prepori je prišlo, ko je začel slabiti turški okupacijski in fevdalni sistem.

Prvi so uvedli novi makedonski jezik v knjige dohovnikov. Pod turško oblastjo so se polastili vodilnih mest v cerkvi Dimitar Miladinov kot suvač delom: Mesto staroslovanskega suvača

Staroslovanske umetnosti

Turško suženstvo je v vsem drugem izpremenjalo, ki jih je prineslo zagnano v mrak tudi njega in njegovo delo. Ni pa moglo ubiti umetniške ustvarjalne sile v ljudstvu. Našla si je novih poti.

Vseposod po kmečkih hišah v Makedoniji vidiš iste lonečne posode. V te kraje se niso prodili industrijski izdelki. Ljudstvo nije vodo iz glinastih vrčev, ki imajo še povsem antično, grško obliko in skromno pozno — heleniščno ornamentiko. Izdelujejo jih lončarji po makedonskih mestecih. Arheologu tu ni treba kopati samo pod zemljo. Res je, tam odkriva marsikaj, sledove življenja prastarih balkanskih plemen, bizantinskih denar, ostanke rimskih zidov in cest, spomine na prva stoletja naselitve Slovanov. Toda za kladnice so zanj že to, kar rabi danes ljudstvo. Še danes opevajo ponekod makedonski kmet s prastarim ralom, ki je brez vsakega železnega okovja in se vanj vpreže človek. Njegovo hišno posodje govori o tisoletni tradiciji, ki

ker jih je smatrala za malikovalstvo. Zato se tam ni moglo razviti kiparstvo, kakor se je na zapadu. Ima pa bogato tradicijo rezbarstva. Za cerkve so narotali v rezbarskih delavnicah po enotnem namitu izdelane cele notranje opreme, a zlasti za oltarje. Tako oprema je popolna, harmonična kompozicija. Po bogatih turških hišah Makedonije, to je pri turških fevdalcih, imajo navadno izrezljane vse hišne stropce. Ti stropi so pravo umetniško rezbarsko delo. Verjetno je bil v tem novem naročniku iz turške okupacije vzrok, da se je ohranila prav ta pomanjka, medtem ko je stensko slikarstvo propadalo. Tudi rezbarstvo se ni ohranilo toliko v mestih kot v odmaknjenih hribovskih vaseh, kjer so bile do zadnjega časa cele kmečke rezbarske delavnice. Središče te umetne obrti je v Galičnici v zapadni Makedoniji. Kraj leži zelo visoko. Njihova rezbarska spretnost je čudovita. Oltarno steno je izdelovala taka rezbarska družina skozi več let. Vitki stebriki so rezljani iz enega kosa debela, toda tako,

da je ves obok ornamentiran n. pr. kot prepletajoča se trta, a pravi stebel izrezljan skozi te mreže šele iz sredine debela. Med stebri so bogate ornamentalne plošče s plitvimi reliefi mentov iz življenja svetnikov, živali, ptic, ali človekovega dela. Po tehnični in umetniški strani so ti izdelki dovršene umetnine. Tako notranjo opremo, izdelano šele sredi preteklega stoletja ima cerkva Sv. Spasa v Skopju. Tako predstavlja makedonsko kmetko rezbarstvo panogo srednjeveške umetne obrti, kot se v tako čisti obliki ni ohranila do danes menda v nobenem delu Evrope.

Makedonski prepori in nova kultura osvobodjenega naroda.

ni publicist, Konstantin Miladinov in Rajko Zinzifov kot pesnika, Gligor Pričev kot prozni pisec. Takrat še ni bilo rešeno vprašanje etnografske makedonskega knjižnega jezika. Vsek pisec se je nekoliko oziral na bližnji bolgarski knjižni jezik, ki se je prav takrat izoblikoval, in pisal na osnovi svojega domačega narečja. Turške oblasti so zelo nerade gledale novo makedonsko nacionalno gibanje. Gridi so jih ovajali kot rusofile in sovražnike turške države in res uspeli, da je okupator nastopal proti njim. Oba Miladinova sta umrli v carigradskih ječah. Pričev se je komaj rešil podobne usode in Zinzifov se ni upal vrniti iz Rusije v domovino, ker je prežala nanj ista nevarnost. Posamiti so se javljali književni delavci, toda večina jih je jemala narodno-revolucionarno borbo za osvoboditev izpod Turkov.

Med slovanskimi deželami so Turki zapustili Makedonijo poslednjega, šele leta 1912. Bol Makedonci s tem še ni bil končan. Pojavili so se novi za tirateli v obliki hegemonije sosednjih narodov. Danes je v Makedoniji kultura v polnem razvoju na vseh prosvetnih in umetnostnih področjih. V široko ljudstva sega akcija za odpravo nepisarnosti, ki je v Makedoniji izredno visoka, skoraj 80 odstotka. To je ostanek starih vlad. Akcija je namenjena stajenju prebivalstvu, ki ni nikdar obiskovalo šole. Čeprav še ni dovolj učiteljev, je organizirana popolna mreža šol ne samo za makedonsko mladino, marveč tudi za turške in šiptarske albanske manjšine. Po vseh mestecih so odprli srednje šole in v Skopju

Makedonski prepori in nova kultura osvobodjenega naroda.

Nova, umetna kultura je začela nastajati pri Makedoncih pozno, šele proti koncu 18. stoletja. Do makedonskega prepori je prišlo, ko je začel slabiti turški okupacijski in fevdalni sistem.

Prvi so uvedli novi makedonski jezik v knjige dohovnikov. Pod turško oblastjo so se polastili vodilnih mest v cerkvi Dimitar Miladinov kot suvač delom: Mesto staroslovanskega suvača

Staroslovanske umetnosti

Turško suženstvo je v vsem drugem izpremenjalo, ki jih je prineslo zagnano v mrak tudi njega in njegovo delo. Ni pa moglo ubiti umetniške ustvarjalne sile v ljudstvu. Našla si je novih poti.

Vseposod po kmečkih hišah v Makedoniji vidiš iste lonečne posode. V te kraje se niso prodili industrijski izdelki. Ljudstvo nije vodo iz glinastih vrčev, ki imajo še povsem antično, grško obliko in skromno pozno — heleniščno ornamentiko. Izdelujejo jih lončarji po makedonskih mestecih. Arheologu tu ni treba kopati samo pod zemljo. Res je, tam odkriva marsikaj,

Stran naših kmetovalcev

„KAMEN DO kamna palača“ Obirajmo semenski krompir le od rodni in zdravi rastlin

Pobuda za gradnjo zadrugnih domov v jugoslovanski okupacijski Tržaški ozemlja je prišla iz ljudstva, ki pazno sledi zadrugnemu gibanju v Jugoslaviji in drugih demokratičnih državah in ki se hoče okoristiti z zadrugnimi uspehi drugod. Za vsako tako zamisel, ki prihaja iz ljudstva je nevarno, da ostane mrtvorjena, če ni v praksi dobro organizirana in pravilno usmerjena. Zamisel gradnje zadrugnih domov so sprejele krajevne množične organizacije SIAU. Tako je gradnja zadrugnih domov povsod pritegnila kmečke delovne množice na vasi k delu. Položeni so že prvi temelji in na njih se dvigajo zidovi. Na številnih gradiliščih je živo kot na mravljiščih. Pozno v noč delajo udarniki in udarnice, da bodo domovi čim prej zgrajeni. Za njimi ne zaostajajo prostovoljci v kamnolomih, kjer pripravljajo kamenje.

ko ljubeznivo čuval obveznice, da bo tudi svojim potomcem pokazal, kako smo pri nas gradili zadrugne domove.

Toda z delom, z gradnjo se zbrana sredstva izrabljajo in treba je misliti na nova, kajti zgradba stane. Ljudske množice se tega zavdajo in v vedno večjem številu priplašajo pri finančnem poročevalcu odbora za gradnjo zadrugnih domov podpise obveznic za vplačilo prispevkov za nabavo gradbenih potrebščin in za plačilo strokovnih delovnih sil. Vaščani vasi, kjer trenutno ne grade zadrugnega doma, pomagajo svojim sosedom v prepričanju, da jim bodo oni tovariško pomoč vračali, ko jo bodo sami potrebovali. Take vasi pošiljajo delovne brigade na gradilišča, kjer je potrebna delovna sila. V okviru organizacije SIAU pa zbirajo prispevke za gradnjo zadrugnih domov na podlagi obveznic,

Vsem je znano, da se krompir prvotno ni razmnoževal z gomolji, kakor delamo pri nas, odkar ga poznamo, marveč da je prvotno tudi krompir izzoril seme enako kot vse druge rastline.

Edini vzrok, da so zamenjali ta prvotni in najbolj naravni način razmnoževanja krompirja s sedanjim je bil, da ohrani krompir vse lastnosti, to je obliko, velikost, okus, barvo itd. Nasprotno pa bi dobili od krompirja, če bi sejali krompirjevo seme, od vsake rastline drugačen pridelek. Podoben pojav lahko ugotovimo pri sadnem drevju. Če ga razmnožujemo s cepiči, ohrani drevje svoje lastnosti neizpremenjene, če pa iz semena žlahtnega sadja vzgojimo mlado drevje, ima vsako drevo drugačne lastnosti in drugačen sad. Prav tako vinska trta itd.

Če razmnožujemo rastline s setvijo semena, imenujemo to s strokovnim izrazom spolno razmnoževanje, razmnoževanju z gomolji, cepiči ali potaknjenci — skratka s posameznimi deli matere rastline sploh — pa pravimo nespolno razmnoževanje rastline. Ugotovljeno je, da ostanejo edino rastline, ki jih razmnožujemo spolno, to je s semenom, trajno zdrave in odporne proti boleznim. Stalno razmnoževanje na izključno nespolen način omogoča sicer večje in boljše pridelke, povzroča pa, da postane rastlina vse bolj občutljiva za razne bolezni in škodljive vplive vremena, zemlje itd. S tem pa se začne seveda zmanjševati tudi količina in kakovost pridelka. Lahko bi rekli, da stalno nespolno razmnoževanje rastline omehkuži. Navadno pravimo, da so se rastline »izrodile« ali »degenerirale«. Čim bolj plemenite sorte, tem bolj se to opaja.

Opazimo pa v naravi še drug pojav. Krompir kakor tudi druge rastline, ki so se v določenem okolišju v dolgi vrsti let nespolnega razmnoževanja že čisto izrodile, se tako rekoč pomladijo, če jih posadimo v drug okoliš. Tu se spet uspešno upirajo boleznim ter dajo obilno letino. Vendar ta pomladi-

tev ni trajna, marveč samo začasna. Če v drugem letu morda, včasih pa šele v tretjem ali četrtem, začne spet propadati, bočhati spet peša — in spet moramo semensko blago zamenjati.

Tako je nastala zahteva, da se mora semenski krompir redno zamenjati. Ugotovljeno je, da krompir ne peša v vseh okoliših enako naglo, marveč ga v nekaterih okoliših, kjer mu talne in podobne razmere posebno ugodajo, ostane ena in ista krompirjeva vrsta desetletja zdrava in rodovitna, četudi ne menjamo semenskega krompirja.

Krompir v amontikaciji pomladitvi in krompir, že letos sajen na domači zemlji, ki ga pa hočemo obdržati za seme za drugo leto, moramo sistematično odbirati znanjivi, ker je potrebno, da uporabljamo za seme le gomolje popolnoma zdravih in dobro razvitih rastlin. Kako pa pridemo do teh gomoljev? Kot sem že prej rekel, z odbiranjem najboljših rastlin na njivi! Naloga in dolžnost pridelovalcev krompirja je, da opazujejo in že med rasto večkrat pregledujejo krompirjeve njive. Pri pravilnem odbiranju zdravih rastlin za seme je krompirjeve njive potrebno pregledati najmanj trikrat.

Prvič pregledujemo, ko so zrastle rastline 20 cm visoko. Hodeč pri prvem pregledu med krompirjevim vrstami, zaznamujemo s palčicami rastline, ki morajo imeti predvsem naslednje lastnosti:

1. Rastline morajo biti bujne, normalno in močno razvite.
2. Rastline naj bodo — sodeč po

prvem, jo bomo prav gotovo ugotovili pri drugem ali tretjem pregledu krompirjevih nasadov.

Pri prvem pregledu zaznamovane rastline je potrebno ponovno pregledati, ker bolezni ne nastopajo na vseh rastlinah ob istem času. Veliko rastlin še oboli, ki so bile pri prvem pregledu še zdrave. Zato je razumljivo, da je potrebno zaznamovane rastline, ki so določene za seme, kontrolirati še v drugim in tretjem pregledu, če se niso pojavile glivične, bakterijske ali virusne bolezni.

Drugič pregledujemo navadno 10 dni po prvem pregledu. Namen tega pregleda je, da izločimo od pridelovanja semena vse pri prvem pregledu odbrane rastline, ki so med tem časom obbolele na raznih boleznih, kakor n. pr. na zaviljanju, kodranju, ovenelosti listov itd.

S tretjim in morda še četrtem pregledom pa kontroliramo drugi in tretji pregled, ali niso v poslednjih pregledov obbolele za seme določene rastline. Palčice z obolenih rastlin takoj odstranimo, da se ne bi gomolji izpod obolenih rastlin pri izkopavanju pomešali z gomolji izpod zdravih, za seme določenih rastlin.

Z odbiranjem krompirja pa je treba nadaljevati pri izkopu krompirja na ta način, da vse zaznamovane zdrave rastline v jeseni vsako posebe in na vsak način prej izkopljemo, kakor ostali krompir. Izpod vsake rastline izkopane gomolje preštejemo in ocenimo glede zdravja in tega, če se ujema oblika, barva kože, barva mesa itd. z opisom sorte. Od semena se izloči pri izkopu:

1. Vsi gomolji izpod onih rastlin, kjer je bil napaden le en sam gomolj po kakršni koli bolezni.
2. Vsi gomolji izpod onih rastlin, kjer na gomoljih ni značilnih sortnih znakov (druge sorte).

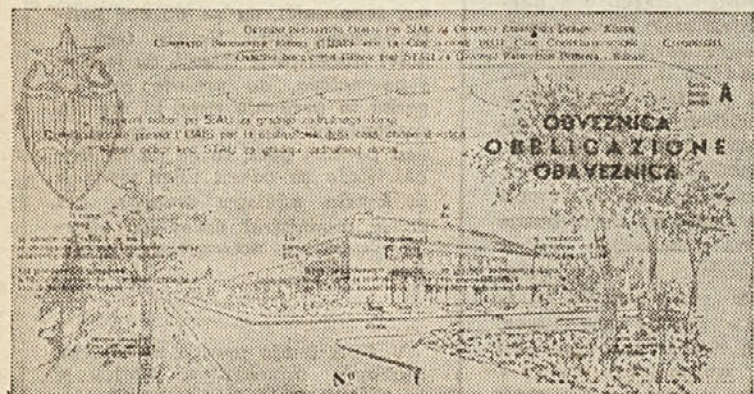
3. Vsi gomolji izpod onih rastlin, katerih število ne dosega povprečnega števila gomoljev, izkopanih izpod posameznih rastlin za seme. Pri tem smo lahko različno strogi, kar je odvisno od potreb po semenskem blagu. Če je dosti semenskega krompirja, potegnemo mejo nad povprečjem, če je pa malo krompirja, pa pod njim. Kdor je bolj natančen, bo ugotavljal poleg števila tudi še težo gomoljev, ki je merodajnejša za ocenjevanje semenske vrednosti.

Za seme določene gomolje lahko pomešamo in spravimo v suho, čisto in zračno klet, kjer se da toplota uravnati na 3 do 4°C. Lahko pa trdimo, da so naše kleti večinoma neprikladne za dobro ohranitev semenskega krompirja. Da se nam bo semenski krompir ohranil do saditve res zdrav, ga je treba do saditve hraniti v suhih in zračnih prostorih, nikakor pa ne v popolnoma temnih. Vлага in pomanjkanje zraka povzročata plesen in prezgodnje kaljenje.

Na najboljši način hranimo krompir na policah ali pa v lesenih zabojih, ki merijo 60x40x10 cm. Ti zaboji morajo imeti na vseh štirih vogalih po 10 cm visoke podstavke; tako da lahko položimo po več zabojev enega vrhu drugega. Na policah ali v zabojih naj bodo očesa na krompirju obrnjena navzgor. Če bomo na ta način prevzimali krompir za seme, nam ne bodo zrasli beli dolgi poganjki, ki izčrpajo moč semena, temveč bo dobil krompir kratke, zelene in močne poganjke.

Mesec dni pred saditvijo naj bo šramba popolnoma razsvetljena. Toplota v šrambi naj ne bo pod deset in ne nad petnajst stopinj C. Da krompir ne ovene, ga večkrat poškrbimo z vodo. Pred saditvijo in med njo moramo s krompirjem ravnati previdno, da se ne poškodujejo klici. Na ta način pripravljeno seme bo dozorelo 15 do 20 dni prej kakor seme, ki ga pripravimo šele ob saditvi.

Ta način priprave semenskega krompirja bo v današnjih razmerah najbolj ustrezen, saj nudi po izkušnjah v naprednih kmetijskih deželah popolno jamstvo za dvig pridelka krompirja.

Nekoč so simbolično zabijali žebelje pri dajanju prispevkov za gradnjo raznih domov, danes pa bodo obveznice drag spomin vsakemu dobrohotnemu in zavednemu človeku na njegov prispevek za gradnjo zadrugnih domov. Ko bodo ti postavljeni in ko bodo krastili naše vasi s svojo zunanostjo ter v svoji notranjosti preobrazovali našega človeka in ga vodili k novemu in boljšemu življenju, bo vsak posestnik obveznice lahko ponosen na svoj delež ter bo zato z veli-

ki jih izdaja okrožni iniciativni odbor pri SIAU za gradnjo zadrugnih domov v Kopru. Spodnja slika kaže vzorec take obveznice.

Tovariši in tovarišice! Naš slovenski narodni pregovor pravi: kamen do kamna palača! Naj ne bo med nami nobenega, ki ne bi položil svojega kamna na zgradbo zadrugnih domov, da bodo ti lahko začeli opravljati čimprej svojo nalogo v korist našega delovnega človeka na vasi.

Kontrola nesnosti

Jarčice bodo v naslednjih mesecih dozorevale. Postajale bodo spolno godne, dorasle bodo in začele nesti. Takoj moramo ugotoviti, katere jarčice bodo dobre nesnice, s katerimi bomo mogli dvigniti nesnost. Najzgodnejše jarčice začno nesti oktobra. Takrat zneso le nekaj jajc. Mordapetdeset. Novembra približno isto število. Decembra se število dvigne na okoli 10 komadov in nato stalno narašča. Marca aprila in maja je število največje in ne preseže 20 jajc na mesec, nakar začne število polagoma padati. Pri jarčicah s tako nesnostjo lahko računamo, da bo znalo letno povprečno 150 do 160 jajc. Dobre bodo tudi jarčice, ki bodo v posameznih mesecih znesle nekoliko manj, ker bodo tudi take še vedno presegle povprečje 120 jajc na leto. Dvigniti pa moramo proizvodnjo tako, da bo splošno povprečje nesnosti pri nas nad 120 jajc na leto. Pri tem se moramo zavedati, da se reja kakošni prav za prav izplača šele pri taki nesnosti, kajti nižja nesnost ni več gospodarska, ker ne krije stroškov in dela.

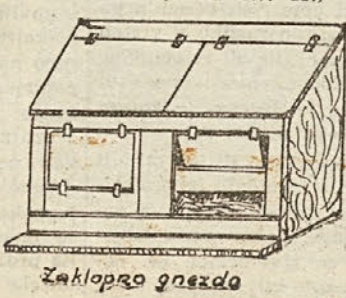
Seveda pa ne bomo uspeli, če bomo imeli le posamezne živali s povprečno nesnostjo, temveč tedaj, če bo nesnost pri vseh dovolj visoka. Torej ne zvišanje nesnosti posameznih nego vseh! Zato moramo nesnost kokoši računati vedno v odstotkih. Če imamo 20 kokoši in dobimo vsak dan po 15 jajc povprečno, tedaj je nesnost naših kokoši 75 odstotka. Tolikšna nesnost je jako dobra. Če dobivamo na dan po 10 jajc, je nesnost 50 odstotka in je slaba. Odstraniti moramo vse kokoši, ki ne znesejo v osmih mesecih vsaj vsak drugi dan.

Vendar je tako izračunavanje nesnosti le površno in nezanesljivo. Zvišati proizvodnjo jajc je mogoče le s popolno kontrolo nesnosti. Vsako posamezno kokoš moramo kontrolirati od začetka nesnosti in nato vse leto ter sploh, dokler jo gojimo. Na ta način lahko sproti ugotavljamo, kolikšna je nesnost naših kokoši. Poleg tega imamo tudi stalen pregled, katere kokoši so najboljše nesnice, kar je važno za pomlajevanje reje, kajti dobivali in vzdrževali bomo le piščance iz jajc najboljših nesnic.

Najpopolnejša kontrola nesnosti je dosegljiva le z uporabo zaklopnih gnezd. Zaklopna gnezda so preprosta gnezdišča, sestavljena tako, da se zapro za kokoš, ko zleze vanje in s hrptom potegne za setvo sprednjo sestavljeno zaklopno desko. Kokoš ne more več sama zapustiti gnezda. Ko jo »rešimo«, lahko zapisujemo, katere kokoši je rešila Marsikdo bo rešil da jo to zelo zamudno, pa ni. Kokoši neso v zgodnjih jutranjih urah. Če imamo primerno število zaklopnih gnezd, lahko kmalu opravimo. In kdor ima ob gnezdiščih vse, kar potrebuje, pripravljeno, stori vse kar mimogrede. Beležke hranimo v gornjem predalu nad gnezdišči. Zaklopna gnezda iz desk lahko napravi vsak rejec sam, skoraj brez stroškov. Napravil jih bo enkrat in jih bo uporabljal stalno in trajno. Brez zaklopnih gnezd pa je kontrola nesnosti težja in nezanesljiva. Obenem z zaklopnimi gnezdi uporabljamo tudi obročke ali značke, ki jih nosijo posamezne kokoši. Pri vsaki resni rejli obročkajo piščance, ko dorasčajo, na nogah z oštevilčenimi obročki ali pa označujejo jarčice z značkami, ki jih nosijo

na perutih. Tudi tako označevanje utegne urediti vsakdo sam na preprostem način. Rejec, ki ima kokoši označene na en ali drug način s številkami ter uporablja zaklopna gnezda, bo imel od tega veliko korist. Vedel bo dobro, koliko zmorejo, posamezne živali. Vodil bo kontrolo o starosti kokoši, kar je tudi važno zategadelj, ker nesnost s starostjo nesnice pada. Saj je nesnost že v drugem nesnem letu nižja. Po tretjem letu starosti pa se že tako zniža, da se reja stare nesnice ne izplača; zamenjamo jo z jarčico. Staro kokoš spijamo za zakol. Le posamezne stare kokoši neso še primerno, kar pa je izjema. Če imamo kontrolo nesnosti, bomo lahko ugotovili take izjeme, ki so zelo važne, čeprav so redke, kajti take kokoši so gotovo najodličnejše nesnice in jajca teh bomo prvenstveno uporabljali za nasad. Korist bo dvojna, ker so jajca starejših kokoši sposobnejša za nasad in ker bo nesnost, ki je dedna, prehajala na novi rod. Brez kontrole pa se dogaja prav obratno, da namreč gospodinjje zelo radi nanosijo jajca onih kokoši, ki slabše neso, kajti ta jajca so čisto lepša, ker so pač

(Nadaljevanje na str. 12.)

Stran naših gospodinj

Tržaška kuhinja

PETEK: Zelenjadna juha, ocvrta jajca, solata, ocvrta jabolka. — **Večerja:** Paradižnik, nadevan z rižem, solata.

SOBOTA: Gobja juha, špinata, krompir, zrezki. — **Večerja:** Ocvrte ribe, radič, omelete.

NEDELJA: Zdrobovi cmoki na juhi, kruhovi cmoki s svinjino, solata, češpijeva pogaca. — **Večerja:** Ocvrta jajca, mešana solata, narezek (gnjat, salama, sir).

PONEDELJEK: Špinatna juha, dušene paprike, riž, sadje. — **Večerja:** Ocvrte ribe, ocvrta polenta, radič.

TOREK: Ječmenova juha, mesne pogatice, paradižnikova omaka. — **Večerja:** Zrezki, ocvrte melancane, pečena jabolka.

SREDA: Riževa juha, krompirjevi rogljički z mesno omako, solata. — **Večerja:** Testenine z guljajem, kumarice.

ČETRTEK: Juha iz stročjega fižola, riž z maslom in sirom, mešana solata, sadje. — **Večerja:** Paradižnikova juha, zdrobov narastek, češpljev kompot.

KRUHOVI CMOKI S SVINJINO

Zreži na kocke 14 dkg suhega svinjskega kuhanega mesa, 15 dkg kruha pa na večje kocke. Razgrej žlico masti, vrzi vanjo drobno zrezanega petersilja in kruh, da se popraži. Potem ga deni s skledo, poškropi s smetano ali mlekom in pokrij z drugo skledo, da se nekoliko namoči; vmešaj 3 dkg presnega masla in 2 rumenjaka, primešaj kruh in meso, naredi sneg, pa ga premešaj z malo moke.

ČEŠPIJEVA POGACA

Zričaj 5 dkg kruha, pomoči ga v dobro vino, potem mešaj maslo, 3 rumenjake, 7 dkg sladkorja, namočen kruh in sneg 3 beljakov. Deni testo v pomazan pekač in ga potresi z olupljenimi češpljami.

MODA

Poletje se blizu h koncu. V modnih listih čitamo prve vesti o jesenski in zimski modi. Vendar je v teh vesteh še mnogo proti slova, a nič zato! Razumna žena si bo samostojno izbrala pravilno oblačila, ki bodo gotovo v skladu z jesensko modo. Hočemo namreč reči, da ni mnogo razlike od oblek, ki jih sedaj nosimo, le da je vse skupaj postalo bolj praktično.

Malo ožja krila, za vsakdanjo uporabo kar ravna krila, seveda malo krajša, gornji del obleke še vedno sledijo liniji telesa, ramena so malo zaokrožena, izrezli večinoma koničasti. Plašči so udobni in široki, zelo mnogo je kimono rokavov, klobuki in čepice služijo svojemu namenu ter niso več samo okras, prireška je zelo kratka in praktična.

Popoldanske obleke so bolj bogate. Posebno važnost so dobili rokavi in pa krila, ki so spredaj gladka, zadaj se pa razširijo. Nekaj naših skic naj vam označi glavne linije. O podrobnostih pa prihodnjič in sicer bomo začeli pri lepini in prav tako pripravnih bluzicah. Na svidenjel!

Nezgode doma in v gospodinjstvu

Clovek bi mislil, da je doma varen pred vsako nezgodo, da se je možno ponesrečiti le izven doma, na cesti, na potovanju, pri športu! Toda tudi doma se dogajajo nezgode, ki čisto ogrožajo človeško življenje in žal, prečesto povzročajo tudi smrt. Vsak dan lahko slišimo ali beremo o novicah, ki se pripetijo doma, toda še daleko ne od vseh. Koliko manjših nesreč gre mimo nas, ne da bi zanje zvedeli.

Večina namreč se pripeti iz zanikrnosti, sahkomišelnosti brezbriznosti, nepazljivosti pa tudi predrznosti. Zavarovalnice za nezgode nam nudijo značilne statistike. Največ se jih ponesreči zaradi padca, pri pospravljanju stanovanj, umivanju oken, brisanju prahu s sten in omar, zaradi uporabe slabih stolov ali pokvarjenih lestvic. Več nezdov se pripeti po slabo razsvetljenih stopniščih in temnih dostopih v kletne prostore. Tudi spolzki parketi zantevajo žrtve. Slabo pričvrščene ali raztrgane preproge so lahko vzrok nesrečnega padca. Celotno otroške igranje, ki pozabljene leže na tleh, so bile že vzrok smrtnih poškodb, katerih žrtve so bili večinoma stari ljudje.

Največ otrok se ponesreči zaradi opeklin. Večino teh nesreč zakrivi otroška radovednost ter neoprednost in lahkomišelnost brezvarništva otrok.

Znatne so številke nesreč, ki so nastale zaradi plina in elektrike. Se so ljudje, ki se z nevarnostjo teh dveh sicer tako koristnih naprav nočejo poudobneje seznaniti in se o njih poučiti. Malomarno zapiranje plinovih pipic, male ali večje poškodbe v napeljavah, na katere ne polagajo nobene pozornosti in važnosti, da bi jih pravočasno popravili, so že povzročile razne nezgode. Nesreče zaradi brezkrbnega ravnanja pri električnih vodih in napeljavah so na dnevnem redu. Precej smrtnih nesreč se je zgodilo, ker so se ljudje dotikali električnih stikal z mokro roko, stoječi z bosimi nogami na mokrih tleh, ali celo stoje ali sede v vodi v kopalni kadi.

Koliko nesreč se je zgodilo z zamjenjavo steklenic. Namesto zdravila ali kake krepilne pijače ljudje večkrat vzamejo jedko kislino ali celo strup. Zanikrnost in skrajna lahkomišelnost je hraniti užitne pijače skupno s kemikalijami tekočinami. In to se zgodi celo v dobro urejenih gospodinjstvih. Brez napisa z imenom vsebine so postavljene steklenice z nevarno vsebino po krajih, ki so celo otrokom dostopni, in ni malo nesreč, katerih žrtve so zaradi tega ravno otroci.

Koliko nesreč se zgodi v gospodinjstvu zaradi lahkomišelnosti pri uporabi gorljivih tekočin! Petrolej, terpentin in bencin so bili povod, že nešteti težki nezdov in smrtni nesreči.

Gospodinjje čisto rade polivajo s petrolejem ali bencinom drva, če nočejo goreti pa lahko žrtve

lahkomiselnosti ne samo one same, ampak tudi otroci blizu štedilnika. Nesreče se dogajajo pri snazenju oblačil z bencinom v prostoru, kjer gori odprt ogenj. Težke nezgode so že nastopile pri pripravljanju parketnega mazila, s petrolejem ali bencinom. Koliko nesreč je že bilo pri dolivanju gorljivega špirta v kuhališnik medtem, ko je prižgan! To so težke nesreče, a se pripetijo večinoma le zaradi zanikrnosti in lahkomišelnosti drznosti.

In teža odgovornosti v takih primerih leži zopet na gospodinjji! Ona se mora tega zavedati in skrbeti, da se določena dela v gospodinjstvu opravljajo kar najbolj previdno, da otroci niso nikoli brez varstva in da so njeni nevarni predmeti pod ključem!

T. B.

Zdravilne rastline

BAZILIKA, bažilika ali bosiljak.

Opis: Bažilika je do 50 cm visoka, enoletna rastlina s pokončnim, močno vejnatim (stiriglatim), zgoraj dlakavim stebelom, svetlozelenimi nasprotnimi, pecljatiimi, jajčastopodolgovatimi, dobro napiljenimi listi in belimi ali rdečimi, v šestorocvetne, 20 do 25 cm dolge grozde zbranimi ustnatiimi cveti.

Cvete od junija do septembra. Doma je v Prednji Indiji.

Gojimo jo zaradi dišečega hlapnega olja na vrtovih ter jo sejemo že v marcu v tople grede, konec maja pa jo presadimo na vrt, in sicer v rahlo in masno zemljo. Rastlina zahteva veliko toplote.

Nabiramo vso rastlino, ko so se pokazali prvi cveti, sicer izgubi na vrednosti. Sušimo jo v senci; posušeno pa zapremo v neprodušno se zapirajoče posode.

LASTNOSTI:

Razen čreslovine vsebuje rastlina precej hlapnega olja, ki pospešuje izločanje vode (seča in potu), topi sluzi, odvaja, pospešuje tek, miri živce, razkužuje itd. Ima torej lastnosti, ki jih imajo rastline s hlapnimi olji sploh.

UPORABA:

Navedene lastnosti jo priporočajo kot zdravilo pri raznih, zlasti kroničnih boleznih želodca, črevesja, mehurja, jeter in sečevoda;

pri slabotnih živcih, omedlevici, glavobolu (zaradi slabe prebave ali živcev),

pri kašlju, katarju dihal, celo pri jetiki itd.

Zdravilo pripravljamo kot čaj (5 gr. drobno narezane rastline na skodelico vode) ali pa tinkturo (10-20 kapljic po 3krat na dan).

Sok iz sveže rastline rabimo pri vnetju ušes; vodo pa za grgranje pri vnetjih dlesnih, gnilju v ustih itd.

O VONJU IN DUHU

(Nadaljevanje)

Za občutek vonja je potrebno globoko vdihavanje, podobno kot za okus grizenje in žvečenje. Predpogoji, da kako snov poduhamo in občutimo njen vonj je ta, da pride taka kemična snov v plinu ali prahu direktno v dotik s končnimi vonjalnimi stanicami. Če držimo dišečo cvetlico ali umeten parfem samo pod nos in pri tem ne dihamo (in ovojamo) globoko skozi nos, nismo nobenega občutka kaknega vonja ali duha. Ker je notranjost nosa po vonjalnih živcih direktno povezana z bližnjimi možgani, dajemo omotičnim in nezavestnim pod nos ali v nosnico dražljiva sredstva — eter, salmiak, da razdražimo vonjalne in tipalne živce. Rahlo ščegetanje nosne sluznice povzroča kihanje, ki pa ni v nobeni zvezi z vonjem. Govorimo o vohanju in ovohavanju, kjer deluje tudi nosno mišičevje. Zavohamo prijeten ali zoprni duh že na daljavo. V živalstvu zavoha samec samico še preden jo opazi. Zamorci in Indijanci vohajo belokozca na daljavo. Eskimi se ne poljubljajo, temveč bolj ovohavajo. Pri divjih in domačih živalih opazujemo velik vpliv vonja na splošno življenje. Zajci, mačke — zlasti psi se po vonju približujejo samicam — isto velja za domačo živino, zlasti pa za divjačino. Neprijeten duh moškega ali ženske ne vabi nobeno direktno odbija zblizanje, ljubezen namreč ne gre samo preko želodca nego vsaj toliko preko nosa in vonja.

Dišave: miro in kadilo so prinesli sv. Trije kralji v vlažen hlev v Betlehemu in z njunim vonjem spremenili nehihiensko ozračje in vplivali na duševno razpoloženje babilvalcev. Vonj ali duh — je ostal od nekaj priljubljena snov pesnikom in romanopiscem. Grški in rimski pesniki se v svojih satirah norčujejo iz sovrstnikov, ki so uporabljali močne dišave, češ da iščejo z njimi prekositi lasten neprijetni duh: Milton v svojem nezgubljenem rajju, Baudelaire,

D'Annunzio o triumfu smrti, Tolstoj, Zola in filozof Nietzsche opisujejo vpliv vonja in budoarjev na telesno in duševno razpoloženje. V narodnih popevkih tudi slovenskih dela dekle svojemu fantu duhteč šopek iz nageljna, rožmarina in rožmarina v spomin in slovo, kadar odhaja na pot, na nabor ali v vojaške nadi, da mu ostane duhteč občutek, če ne trajno pa vsaj čim dalje v dobrem spominu. Tudi ko ta pušljice že davno ovane, si njegove liste spravi v knjižo. Z dišečim cvetjem povezanem po umnem vrtnarju v akord prijetnih dišav se spominjamo po vonju rojstev, godov, zarok in porok. Asapija — Kleopatrina — Helena — Lukrecija in druge kurtizane so z dišavami omamljale ne samo nos — nego tudi značaj svojih ljubimcev. Vonj je igral in še igra važno vlogo v vsakdanjem življenju. Kot je omenjeno, ima vsakdo, moški ali ženska svoj lasten duh, ki je značilen za telesno snago in higieno. Seneca omenja, da je rimski senator Mamereus Scaurus po duhu transpiracije spoznal dekle ali ženo, da ima mesečno perilo in profesor medicine na praški univerzi Kronland pripoveduje o češkem menihu, ki je v cerkvi spovedaioč baze po duhu spoznal virgo intacta od virgo deflorata.

Našemu vonju škoduje vsakoprehlajenje, navaden nahod, španska gripa, nepravilno čiščenje nosa, bivanje v zaprašenih, zakajenih, nezračenih prostorih, nosljanje tobaka, prekomerno kajenje, alkohol, strupi kot kokain, morfij, atropin. Skodljivo je izpiranje z mrzlo vodo, zlasti še z galunom. Za izpiranje nosa lahko brez škode uporabljamo mlačen čaj kamilice, sleza ali kadulje, fiziološko solno raztopino ali 2% borovo ali boraksovo vodo.

Vsega — dobrega prenasajeni — ljubijo večkrat tako Gurmani hautgout divjačine, ki jim mora že malo dišati (recte smrjeti) določene vrste sir, olomuški kvargelj z du-

hom polnih nog in druga podobna jedila. Pravi vinski strokovnjaki najprej vino poduhajo in si v ustih omakajo ne samo jezik, nego sluznico in grlo, da se naslajajo na pravem vonju — bouquet v vinu.

Da se približa hiši, kjer umira bolnik zaradi mrliškega duha nočna sova je bajka enaka on, da jastreb in druge mrhovinaste ptice prelete velike razdalje, ker jih vleče močan vonj v kraje, kjer razsaja kuga, kolera ali kjer leže v vojni padli nepokopani mrličji. Po vonju spoznamo večkrat neužitno, pokvarjeno, plesnivo ali že gnilo brano, zaduhamo nekatere strupene pline in je naš vonj stražar, ki nas varuje škodljivih jedi. Voda, mlo, snaga, sveže perilo, naravno življenje vzdrže tekmovanje z vsemi umetnimi dišavami, ki samo prikrivajo neprijeten duh in ga le še bolj izdajajo. Dr. E. A.

GOSTJE PRIDEJO!

Pozvonilo je. Nada je poskočila in tekla odpirat. «Ah, ti si, Milka! Kaj pomeni, da se ob tej opoldanski uri oglasha pri meni?»

«Dovoli, da se oddahnem! Sicer pa boš raje ti govorila. Danes sem v mestu srečala neke znanca pa sem jih povabila na prijeten popoldanski pogovor. Niti na misel mi ni prišlo, da nimam ničesar pripravljenega doma, da bi jim postregla. Prišla sem k tebi, da mi svetuješ, kaj naj ponudim in kako?»

«Hm. Dobro si rekla, da bom več jaz govorila, kajti možnosti je mnogo. Najbolje je, da ti vse opišem, odločiš pa sama. Torej! Ponudiš na pr. črno kavo, ki povzdigne razpoloženje v družbi. Potrebno je, da pripraviš kolač, rahel in ne prevelik, katerega poliješ s kremo. Vse to si pripraviš v največ dveh urah. Lep prt in šopek rož na majhni mizi bosta povečala tvoje gostiteljske sposobnosti.

Med pogovorom, ki bo verjetno dolgo trajal, bi bila primerna zakuska na ta način: na večjem krožniku pripravi več vrst sira. Nasveti v izbiri sira niso potrebni, ne? Zraven prepečen kruh, ali svež črn kruh, ali kakšno slano pecivo. Kot pijačo pa ledeno mrzlo, kipeče pivo, po možnosti v originalnih vrčkah. Na mizi, pogrneni s prtom, izvezenim v domačem, narodnem vzorcu, bo taka zakuska razveselila vsako oko.

Ako so moški v večini, je najbolje, da izbereš vino. Obloženi kruhki so nemudoma narejeni, ako se ti zdi prezgodno, zadostujejo keksi ali slano pecivo. Za danes, napravi sama, kakor si vaje, na ob priliki pa ti povem nekaj odličnih receptov.

Ako so tvoji gostje starejši ljudje, bodo verjetno najbolj zadovoljni s skodelico čaja. Nekaj sladkega peciva ali bel kruh z maslom in marmelado bo primer-

na jed k čaju.

Lahko se ti zgodi, da se gostje zadržijo preko večera. Pojdi v kuhinjo ter pripravi na pr.: več vrst solate, katero ponudiš k toplemu ali hladnemu mesu (pečenki ali zrezkom). Kot priboljšek sadje, vendar pazi tudi pri tem, da boš izbrala grozdje, jabolka ali kaj sličnega, d. se ne bo gost mučil s kakšnim sadjem, ki se razleže v rokah, pomaže prt in obleko. Jabolka lepo obriši in zdrgni s čisto krpo, da se bodo svetila, grozdje pa naj bo le rožno. Če pa... «Da, da Nada, najlepša hvala, ne morem te več poslušati, hitim domov, moram hitro na delo. Na svidenjel!»

Milka je odhitela. Nada je še naprej premišljevala, nato stopila k vratom in poklicala: «Milka, Milka!» «Da, prosim», se je oglasila že iz pritičja. «Milka, ne pozabi, da si ti gostitelj, da si ti v svojem domu duša vsegaj».

Prestrašila se je, ko je uzrla brata ležečega ob vodi na tleh. Stopila je v kovačijo.

»Alo, Boštjan, niste videli, kaj je imelo dekle s Tevžem?«

»Videl, nič. Je, je, mehove smo popravljali, kovaške mehove krpali, ne dajo dosti sape, je, je, videl nič. Kdo je šel mimo? Na drugi strani smo delali.«

»Je, je, fant je na tleh« zre naglušni kovač v ono smer, ne mika ga, da bi mutca pobiral.

A glušeč vstaja sam, se zravnavo, otepa. Sede na mesto, kjer je ležala vreča, ozre se v ono smer, kjer šumi z višine skrita voda, popravlja si obleko.

Spet premika ustne, podmolčko golči. Jezik ima suh, malo ga pomoli in da sestri znamenje, da bi se odžejal. Ona odrine, Boštjan zre po kalni vodi, ki je medtem narasla in se odteka preko zasilne zapornice.

Sestra prihaja s politerko belega vina v eni, s kozarcem v drugi roki. Gluhonemi silak — sedaj vidiš, ko se dvigne to polno, široko telo — nagne na dušek, še enkrat in še enkrat. Zaheteta se nato, udje se mu stresu, prsa, trebuh. Kakor da je odtrgal skalo iz pečine, si oddiha, kakor da jo je pognal na drugi breg doline, tako zre.

Da, sestra vidi, da mu dobro dene, sestra je sestra, nudi mu še, da sprazni steklenko, in odhaja po drugo. Gluhi ščetar gleda bolj živo, zdi se, kakor bi se pripravljala, da odvali še drugo Polifemovo kleč, motnjavo pogleda, kakor da se izgublja, notranji ogenj prihaja polagoma na dan. In sestra se vrača z drugo steklenko, postavi jo sredi steze, odhaja spet v hišo — ščetar stoji zdaj kraj vode kakor orjak, ki je pravkar izrul drevo. Roke položi v bok; podoba je, kakor da zre pred sabo v zrcalasti površini vode kopajočo se deklico, z rokami v bok, tako strmi v podobo, prebira jo z očmi, kakor prej knjigo. Kaj vidi? Ali se koplje naga lepa deklica pred njim in se mu smeje? Z ljubeznijo, ki mu leži okrog usten, se ji dobriča.

In druga steklenka je prazna. Tevž strmi — mar je deklica v vodi zaplavala, se prevrnila na bok ali se potopila? Skrila se je, oko jo išče.

Ozre se proti slapu v poltemu, privrhal je v visoko krošnjo spet zlatoperi ptič; — kobilar, kobilar! — useče zaporedoma njegov izzivalni žvižgajoči krik in moški na bregu postane nemiren.

Ščet, ki mu služi za mero, pograbi iz okrogle košare in jo požene v tolmun — koga hoče preplašiti? Čelo mu potemni in se nagrbni, ko vzame skodelico črne kave, ki mu jo nudi sestra. Ona ve iz izkušnje, da ga črna kava pomiri, uspava.

Ko odhaja s prazno posodo kvišku, moški mirno sede, a ko izgine krilo vrh brega, skoči do bližnje črne jelše, jo objame z obema rokama in počne s tako silo stresati, da se drevo upogiba, kakor bilka v burji.

Vendar ostane drevo na mestu in ko se vrne pod brežino, požene s silno brco v stran okroglo košaro, ki je polna žime in povezanih ščetinastih čopičev. Koš se zakotali, zaplava, zopet postavi na svoje dno, in — čudno — vsa žima, kakor rahla

MAJ

Novela DANILA LOKARJA

pena, ostane v njem. Košarica jame lahko plavati in potuje z mesta na mesto ter se vrača brez prestanka, dolgo.

Tevž se je zleknil, zapr' oči. Roke, noge je vrgel od sebe, mogočno truplo diše enakomerno. Ko se pojavi sestra Julia vrh brežine in išče z živimi, črnimi očmi nizdol, se zadovoljno ustavi, ko spremlja enakomerno dviganje in padanje koša, ki kaže s svetlimi lasmi močno poraslo sprednjo stran v odprtini, kjer je zrajca široko razpeta.

»Kobilar! Kobilar!« jekne še nekajkrat ne pričakovano ostro in glasno, ptič v temnem večerju pod njim zapleše v zraku, nekaj češnjevih pecljev, ki zakolobarijo, pada v vodo; tolmun zaklokota; hitro suka vrtnice sredotočno vodo vase, val na bregu pada, prikaže se spet dvignjena poklopka in temnosiva, mastna, gošta grez na dnu; kolo hiti, zajema v žlice vode, jih odmeta, zajema, odmeta; kotlina se napolni s črnim dimom, ki uhaja leno izpod štirioglate strešice; prikaže se na brvi Boštjan, gre si z lakti preko znojnega čela, ozira se v tolmun, pogleda na spečega in se okrene.

In sonce se pomika proti zapadu, majski popoldan proti večeru.

Divja cvetoča češnja se stresa v somraku vitka kakor deviško telo, ospe se nekaj cvetov, naokoli zadiše sladkogrenko.

Sestra Julia se je zbudila sredi noči; poslušnila, da postelja se stresa, posteljo nekdo z močnim prijemom ziblje. Pod poleg nje lahko odmeva v tišini noči.

Potem prisluškuje premetanju težkega telesa, vzmeti pojo, škripajoč zveni dalje posamezno pero.

Moški vstane. Sestra Julia prisluškuje korakom bosih nog, odpiranju vrat, in korakom, ki gredo nenakomerno po zunanjih kamenitih stopnicah nizdol.

Majala je z glavo, kakor češ, slavec je tam, slavec poje, izkrivila se v hrbtu in vzdignila prsa ter odšla, kakor da ima tam v poltemi nekaj skritega. Ko se je oddaljila in prišla na kraj vode, kjer položnega brega ni bilo več, je sedla na širok kamen in se jela sezuvati.

Svetli čevlji so stali tam, stlačila je vanje nogavice s podvezami, privihala krilo in zasvetila so se bela, polna meča. Previdno, kakor da jih hoče privaditi na hlad, jih je potopila v kotanjico, zopet dvignila, se ozrla na glušca in se zasmejala. Morala je zopet pokazati vrsto belih zob, ker je ta zrl kakor uplašen.

Nato je kakor s korcem zajemala z dlanjo

vodě, jo zlivala curkoma na kolena in tenke proge vode so se raztekale po beli koži.

Razpustila si je lase, šla z mokrimi prsti med kitami, lasje so se vlažni svetili kakor ugreta temna bakrenina in nato jih je zopet povijala v kite, zajemala lasanke, ki jih je pridrževala v ustih, zatikala.

Noge je sedaj vzela iz vode, jih stegnila proti mutcu, trla z dlanmi, da so pordele in ko je tako sedela, vsa okrenjena proti njemu, je izstopala oblina trebuha še bolj. Rdeč predpasnik je bil pal na stran in svetlo krilo, se je nabuhlo svetilo iz teme.

Odpela si je predpasnik, ga namočila v potoku in izžela. Odpela si je bluzo, napeti dojki s črnima bradavicama sta skočili ena po eni izza srajce, ko je privzdignila zdaj to zdaj ono ramo. Previdno, kakor z ljubeznijo, si je trla belo, sinje podpluto kožo in spet namakala predpasnik v hladni vodi izpod temne seči.

Nato je predpasnik izžemala nad kožo med prsmi, se stresala v izpreletavajučem jo srhu in obstala.

Tišino je presekala tak nečloveški gag, pol pridružen, pol iztisnjen iz prsi, da se je ozrla. Na pol poti od brvi do nje je treščil s spolzke skrli v vodo v mutec. Roke je imel stegnjene predse in tak ko je obležal. Motne oči so zrle splašeno, prosoče, divje grozeče proti dekletu, ki je hitelo zapenjati bluzo, obuvati nogavice, čevlje.

Obležal je kakor obnemogel nekaj minut z rokami in nogami na pol v vodi in odpiral usta, jih kremžil, zvijal, zopet zijal. Iz grla mu je prihajal nečlenjen, tuleč glas, ki se je izvijal zdaj nezadržan, koj nato pa pretisnjen in udavljen.

Voda na slapu za grmovjem je šumela skrita dalje, v krošnjah starih brestov in topolov nad kotlino je kriknil, zažvižgal kobilar, zašumelo je v krošnji, ostal je skrit, zašumelo je zopet, sila visoko se je pokazalo zlatorumeno truplo ptiča — kobilar! kobilar! — žvižgaje pozivalo bliže in ptič je nato, kakor mencaje, brusil kljun ob veji. Iz zamrežene višave je padla črna jagoda. Nato je izginil v krošnjah na levo — kobilar! kobilar! — in zlatopero truplo vuge se je plašno dvignilo preko streh v vinograde in nasade.

Mutec se je plazil po vseh štirih z izbuljenimi očmi proti ženski, ki se je silno podvivala z obuvanjem in golčal nerazločno dalje.

Ko je bil pred njo, je skoroda nerodno pokleknil, dvignil prosoče roke, ona mu je spretno usmuknila in, ko se je okrenil za njo, mu je izročila trebuh, ga pridržala s ploskimi dlanmi, govorila z njim: »repičevalno, zatrujujoč«

»Matj bom, pusti! Kaj ne vidiš, došla bom!« In spet se je slastno smejala. Nad belimi zobmi so bile vidne rdeče zobne, vsa je bila sedaj ohlajena, pomirjena, ko si je povila rdeč predpasnik okoli glave in ga zapenjala z varno iglo.

Vuga se je oglasila niže pod kovačijo, — kobilar! kobilar! — je glasno žvižgaje sekala drzna pesem okrog sebe in ženska je sedla na vrečo pšenice na tleh in povezovala svetle rumene čizme.

Nadaljevanje

Nova Gorica

(Nadaljevanje s 5. strani)

In četrt se vrne, umije in pripravi za obed, ki traja od ene in pol do dveh. Opoldanska radio oddaja se prične že ob pol ene. Brigade nastopajo z lastnimi programi in z raznimi točkami. Ti so po navadi troječni, v slovensčini, srbsčini in italijansčini. Na gradilišču imamo veliko italijanskih delavcev. Nekaj jih je ostalo tu ob priključitvi, drugi so pribegnili na našo stran. Skoraj ga ni dneva, da bi se kdo ne javil. Kulturnemu sporedu sledi higiensko poročilo in poročilo o izvršenem delu. Od štirih popoldne do sedme zvečer so predavanja po brigadah. Tedensko ima vsaka brigada eno politično predavanje, enkratni tedenski politični pregled in strokovna predavanja. Dve uri sta posvečeni teoretični predvojaški vzgoji in tri ure fizikalni. Pripravljamo se na fizikalni festival, ki bo 29. t. m. ob zaključku smene. Imamo tudi poseben fizikalni tečaj za voditelje. Po brigadah so formirani pevski zbori, folklorne, dramske in recitacijske skupine. Imamo čitalne, debatne in najrazličnejše zanimive krožke kot filmskega, radioamaterskega, fizikalnega, zgodovinskega in druge. Dve brigadi, ena iz Srbije, ena iz Hrvaške, se učita pisati in čitati ter predelujeta program osnovne šole. »Kako preživite nedelje?« sem ga prekinila. Vsako drugo nedeljo imamo kulturno-prosvetni festival, na katerem proglašajo udarne brigade in udarnike. Vmesne nedelje so za izlete v okolico. Kajuhova, v kateri so sami kulturniki, gre vsak teden dvakrat na izlet. Poleg nje gredo tudi strokovne brigade, ki pomagajo v okolici graditi zadružne domove.

»Kakšen odmev je imela med vami mladinci in graditelji resolucija Informacijskega urada?« sem ga nenadoma vprašala. »Bili smo ogorčeni, da se nam kaj takega sploh očita. Vsakemu je bilo očito, da so obtožbe neresnične. Ni bilo med nami nikogar ki bi podvomil ali le malo pritrdilno gledal na resolucijo.« — »In italijanski delavci?« sem glodala dalje. »Če hočeš, lahko sama govoriš z njimi, najlaže si boš tako ustvarila svoje mnenje.«

Tovariša Savia Friderika sva našla nekje pred mehanično delavnico. Rodom je iz Benetk. Devet mesecev je v Jugoslaviji, kamor je pobegnil kot bivši partizan pred Degasperijevo politiko. »Da ni v Jugoslaviji socializma,

je smešno govoriti. Kot Italijan bi želel, da bi bila tudi moja domovina že na taki stopnji, toda pri nas je do tega še zelo daleč, mi je rekel.«

Tovariši so mi še pokazali svoj časopis, svojo kulturno umetniško revijo in tedenski vestnik. Vabili so me na večerno kinopredstavo v nedeljsko prireditve, ali oboje sem morala odkloniti. Odpeljati sem se morala nazaj v Trst. Mislila sem na naše mlade graditelje in na vse partizane, ki so tu pustili svoja življenja.

Udarne brigade iz Maribora, iz Ljubljane, iz Hrvaškega zagorja, Makedonije in Črne gore nadaljujejo zdaj njihovo borbo.

MARA SAMSA

Kontrola nesnosti

(Nadaljevanje z 10. strani)

redkejša; zato se pa prenaša na zarod slaba nesnost.

Ce hočemo imeti obročkane kokoši jih moramo obročkati še zelo mlade, stare kakih deset tednov; takrat imajo cibke teko majhne noge da jih lahko potegnemo skozi oštevilčkane obročke. Po storitvi tako, da mali prst pritisnemo navzgor ob nožno kost povlečemo nato stisnjene spodnje tri prste skozi obroček in ga potegnemo čez ob nožno kost pritisnjene malega prsta. Pri starejših kokoših tega ne bi mogli napraviti ali pa bi morali uporabiti prevelike obročke, ki bi pokalele pri hujši uha. In se zatikali pri razne predmete. Obročke lahko napravimo sami iz meh-

ke pločevine, ki smo jo z žeblijem preluknjali in nato z robom okoli luknjice zakovali. Še prej moramo obroček oštevilčiti. To storimo preprosto na ta način da sestavimo številke iz luknjic, ki jih nato očemo s kakršno koli ostro konico. Obročke moramo izdelati tako, da nimajo ostrin, ki bi mogle raniti žival.

Tudi krilne značke lahko izdelamo sami iz pločevine ter primerne žice. Na krilnih značkah številke prav tako naluknjamo. Žica naj bo iz snovi, ki ne rjavi (aluminij). Zgoraj jo priostriamo, da s konico zlahka prebodemo rjavno kožico. Da žica pozneje skozi luknjico v koži ne uha in je ne trga, jo zavaruemo z malim, pločevinastim, preluknjanim koleščkom, skozi katerega potegnemo prosti priostreni

konec žice. Ko smo jo potegnili skozi perut in kolesce, jo dobro zakrivimo. Žico ukrivimo tako, da nosi kokoš značko tesno na perju ob telesu. Izdelati take krilne značke ni težko. In če smo izbrali dober material, ki ne rjavi in se svetli, ter smo ščitke čedno prirezali, tedaj se bodo značke živalim lepo podale. V marsičem so krilne značke priporočljive, ker se številke ne mažejo toliko kot na nožnih obročkih. Številke laže izdelamo, ker so na ščitkih lahko večje ter tako vidnejše.

Praktično je označevanje z barvnimi, celuloidnimi obročki, ki pa so uporabni le v manjših rejah, kjer hočemo razločevati le nekaj kokoši, ki jih nato označimo z raznobarvnimi celuloidnimi obročki. Ti obročki se uporabljajo tudi samo za to, da se označi starost kokoši. Prvo leto jim na primer natakamo rumene obročke, nato rdeče, potem zopet modre itd. Celuloidni obročki so praktični, ker jih lahko natakamo na nogo vsaki živali, torej tudi stari nesnici. Zelo smiselno je dvojno označevanje, to je s krilnimi oštevilčenimi značkami, ki dajo nesnici nekako ime v obliki številke, in z barvnimi obročki, ki povedo starost živali ali pa pripadnost k jati. Če več jat perutnine različno označujemo. Gotovo bomo najboljši smotrno gospodarsko kokašarili, če bomo imeli kar najbolj označene kokoši in bomo uporabljali zaklopna gnezda.

Pa tudi če nimamo zaklopnih gnezd in označenih kokoši, moramo izvajati kontrolo nesnosti, čeprav je v takih primerih kontrola nezanesljiva in pomanjkljiva. Navadno

kontrolirajo gospodinjice, katera kokoš ima jajce, s tem da kokoši zjutraj pred izpustom otipavajo. Otipavanje v notranjosti nesnih organov je neokusno in tudi nevarno, ker na ta način lahko prenašamo bolezni. Boljše je otipavanje z zunanje strani, ki izkušeni rejki tudi pokaže, katera kokoš ima jajce.

Ce pa kontrole nesnosti ne uporabljamo riti na ta preprost način, moramo presojudati in odbirati nesnice vsaj po zunanjih znakih. Iz rejce odstranjujemo že takoj sploščena vse ostarele kokoši, ki slabo nesejo, in tudi vse tiste, ki po zunanjih znakih kažejo, da niso najboljše. Da imamo take kokoši v svoji jati, pokaže odstotek jajc, ki jih dnevno pobiramo. Če je nesnost komaj petdesetodstotna, da dobivamo torej pri jati recimo dvajsetih kokoši povprečno le po deset jajc na dan, imamo nekaj slabih, kokoši vmes, ki jih moramo zamenjati z boljšimi. Take kokoši spoznamo tudi po tem, da so lene, neživahne, da odhajajo zgodaj k počitku in zadnje zapuščajo ležišča, se potikajo po kotih, imajo morda nasršeno perje, oko motno, brez leska ali pa so prav zelo težke, ker so se preveč zamastile. Teža pa nas ne sme varati. Kajti tudi nesnice morajo imeti primerno težo. Živali, ki po zunanjih znakih kažejo, da slabo nesejo, določimo za zakol in jih pač gojimo le toliko časa, da se po možnosti odebele. Dotlej jih neso, kolikor pač nesejo. Nato pa jih zamenjamo z boljšim naraščajem.

Z oktobrom se začne novo perutninarsko leto. Pripravimo dotlej zaklopna gnezda, značke in začnimo s smiselnim delom!

MARIE MAJEROVA

ROMAN

Nadljudski svet

26

Lenki se je posrečilo, da je oprostila roko v tem nenadnem popuščanju. Z vso močjo se je vprla v njegove prsi in ker ni našla odpora, se je vzravala vsa vroča od spopada, ki bi mu bila skoraj podlegla. Tresla se je po vsem telesu. Zdaj je kričala z docela otroškim jokom:

»Le počakaj! Mamici povem. Županu povem. Orožnika pokličem, ti teslo surovo!«

Hladik je hipoma udaril z roko po belem kolobarju luči. Za njim je stal moški, ki je nosil pod pazduho sveženj časopisov. Odstopila je za nekaj korakov, ker je spoznala Borka.

»Dovolite, gospodična, da vas spremim domov? Hoditi morava v temi, ker ta kavalir mi je razbil svetilko.«

Hladik se je smejal s tihim, zadovoljnim smehom. Brž ko se je zganil, je Lenka stekla, a Borkov glas jo je ustavil. Obrnila je proč obraz in si urejevala razpuščene lase. Ihtela je od sramu in jeze.

Hladik je povlekel puško k telesu, dvignil klobuk in si ga posadil na glavo izzivalno po strani. Približal je k očem razprskane roke, ki so ga žgale, a ker je bilo temno, ni nič videl. Vsesal se je tam, kjer ga je ščegetala kaplja krvi, ki je počasi odtekala.

»Zmajček! Le počakaj, še se najdeval! In prideš, prideš!« je jecljal.

Čutil se je maščevanega, čeprav ni dovršil svojega maščevanja. Bil je poln ostre in vendar sladke sle od poljubov, ki si jih je utrgal v trnju ostrih nohtov in sunkov dekličinih laktov. Vsa njegova moškost, ki je predčasno dozorela, je bila razburkana; odhajal je s ponosno dvignjeno glavo, z ravnodušnim pogledom, toda roke so ga žgale in kolena so se mu šibila.

Lenka ga je pustila, da je šel pred njo; gledala je za njim z očmi, ki so se svetile v temi.

Nato se je v nenadnem strahu spustila v tek po stezi, toda na Borkov klic se je ustavila, čeprav se ni zavedela da ga posluša. Iskala je sama sebi v zmedbi, v kateri se je znašla zdaj, ko je bilo zrušeno njeno dosedanje otroško brezspolno ravnovesje. Šele zdaj je opazila, kako dobro ji je bilo pred tem večerom, kakor Evi, dokler ni videla drevesa spoznanja. Njen beg je bil podoben begu pred usodo; bežala je naprej, ker jo je poganjal strah pred neizbežnostjo. Postajanje v tem križevem potu spoznanja jo je hromilo spritno vsiljivega zavedanja lastne ženskosti. Nikdar še ni bila tako nesrečna kakor v tem nemočnem srdu. Prvič je občutila svoje telo v svesti si vseh

udov, ki so goreli v skupnem plamenu.

V pekočem ognju užaljenega ponosa in žgoče sramote so jo skelela mesta, ki so se jih dotaknila surove Hladikove roke in njegove mesnate, velike ustne.

Ko pa je nehote pogledala na Borka, ki je korakal resno in molče poleg nje ali za njo, ji je postalo strašno, tako, kakor da je nenadoma opazila, da hodi po javnem, slavnostno obljudenem trgu nevede z razgaljenimi prsmi. Ta občutek ji je bil znan iz hudih sanj, ki postavijo spečega človeka golega v sredo zbrane množice. Ta občutek je še stopnjeval pekoči sram, ki jo je neprestano bodel.

O sebi je mislila, da je bitje, ki se tako razlikuje od svojega okolja, da zanj ne morejo veljati enaki zakoni kakor za vse ostale. Njene vaše starostne vrstnice so imele že skoraj vse ženinine določene še po prijateljstvu iz otroških let, bodisi izbranega od staršev in tisočero okolnosti. Očetje in matere, ki so bili družbeno in po premoženju enaki, so govorili javno in v pričo njih o njihovi ženitvi. Pri tem so imeli kajpak pred očmi bolj koristi posestva, velikost zemljišča in nezadolženost kakor pa blaginjo srca. Pri Bilanskih se ni nihče upal govoriti take nepotrebnih besede spričo mlinarjevega čudaštva, vendar pa je Bilanska predla s sosedi enake niti. Usoda jih je nekoliko zamotala, toda ničesar ni izpremenila na gospodarskih okoliščinah in tako ni prav za prav ničesar izpremenila.

Lenka si je predstavljala možitev sester vzvišeno, slovesno, nestvarno. To je bil zanjo dotik oblakov, videla je zgolj meglene obrise sanjskih prividov. Vse je imelo zgolj lično stran: zaroka nove obleke, obredne slovesnosti, zunanji sijaj. Narobne strani ni bilo. Tako vsaj ji je migljalo pred očmi Anino ženitovanje. Nevesta je izginila med godbo, z zelenim vencem in s tančico na glavi. Od takrat je Lenka ni več videla. Morda sedi še vedno čvččana in godba igra okrog nje? O, ne! Po današnjem večeru je v zmedenosti slutila, da je tu še nekaj drugega. Predvsem bržčas neprestana navzočnost grobega, moža z brki, ki smrdi po tobaku in se sme dotakniti svoje žene, kadar se mu zljubi.

Borek je molčal, toda njegove misli so nehote korakale vzporedno z Lenkinimi mislimi kakor njegovo telo v njeni bližini. Nenadoma je začel misliti na glas:

»Na nekaj sem se spomnil!«

»Na kaj?« se je predramila Lenka iz razburljivega razmišljanja.

»Ne smete se užaliti, gospodična Bilanska. Je to nedolžen spomin iz otroških let. Ne vem, zakaj se mi prav danes tako vsiljuje v misli.«

»Zakaj bi se jezila? Doslej me niste nikoli užalili.«

»Se spominjate mlekarja, ki naju je vozil v Brod?«

»Da, zakaj pa«

»Čeprav sem slab prerok«, je rekel oni starci, »se mi zdi, da vozim bodoči par.«

»Vem«, je rekla Lenka rezko, ker je domnevala, da se ji Borek posmehuje.

»In vendar je bil slab prerok.«

»Bil je. Gotovo je bil. Zakaj jaz se ne bom nikoli, nikoli omožila.«

In Lenka se je spet spustila v tek od jeze in žalosti.

Zdaj je Borek stekel za njo.

»Obljubili ste mi, da se ne boste jezili«, je rekel očitačoče.

»Nisem vedela, da me nameravate žaliti.«

»Govoril sem zelo resno. Ne znam se posmehovati. Tudi vas nisem ničesar vprašal. Toda eno bi vam rad rekel prav danes: ko bi bil stari mlekar prerokoval, da vozi dva bodoča prijatelja, bi se bil tudi motil?«

»Ne«, je rekla Lenka tiho in mu prožila roko.

»Lahko noč.«

Čudovito pomirjena je stopila deklica v kuhinjo. Tam je bilo vreme popolnoma drugačno kakor tedaj, ko je odhajala. Marija je sedela za mizo praznično oblečena, mlinarica je z naglico cvrla pri peči, vsa zardela v oblakih pare in duha po jedi.

Sredi sobe je stal Prochazka in pridigal.

Pravkar je došel do popisa stanovanja, kako ga je opremil, in začel razlagati, da bo treba jutri zjutraj preskrbeti zadnje potrebne listine, opoldne pa se more Marija odpeljati z njim v Prago, da bi vse pripravila za ženitovanski obred.

»Mislila sem, da se bosta poročila v naši cerkvi«, je omenila boječe mlinarica.

»Poročila se bova v mestni hiši«, je rekel ženin slovesno.

»Že spet ženitovanje?« je dvignila Lenka obrvi.

Imela je zares dovolj žentev in možitev, snur bitev in očitaj. Čutila je oster odpor, strah in stud do moških, ki so se neprestano sukali okrog žena in deklet, da bi jih pridobili zase ali si jih podvrgli in zaslužili s kakšno grdo zvijačo. Prochazka z brki, ki so mu pokrivali pol obraza, z

Nadaljevanje

Galerija tržaških slovenskih slikarjev

(Nadaljevanje s 7 strani)

Življenja polni umetnik enostavno slika kar vidi in čuti iz svojega prekipujočega življenjskega občutja, ki ga poskuša zajeti v svoje izrazne možnosti ter jim dati trajno obliko in izraz. Če se odreče znanemu svetu, prirodi, si vzamemo vsako podlago, vsako možnost slikanja, — celo stvarjanja po fantaziji, ki se v svojem lahkomernem izživljanju poslužuje elementov narave. V tem je tudi trajna vrednost realističnih umetnin. Zato svet še danes občuduje stare grške skulpture Fidije itd. V tem je veličina in vsebinska globina kitajske umetnosti, ki prekipeva življenja in duha tega naroda, ki nam seveda ni tako lahko dostopen.

Iz tega pa tudi sledi povezanost umetnika s svojim ljudstvom, s

svojim narodom, z njegovo kulturo, z njegovo zgodovino in sedanjostjo. Tako umetnik spremlja fiksira sodobni realni svet in mu tudi kaže pot.

Opazujem na mizi fotografijo portreta njegove matere. Realistično podana priletna ženska podoba, čistiljevega obraza, izgarana, toda polna duha, mati v polnem pomenu besede. Spomnim se cele vrste portretov osebnosti, ki mi jih je našel: del naše preteklosti iz katere smo zrastle, — v Gorici Andreja Gabrščka, literarnega zgodovinarja Pirjevca, Simona Gregorčiča na mrtvaškem odru, — sociologa dr. Dermota, dr. Brnčiča, dr. Mandiča, v Vidmu mons. Trinka itd.

Da, slikal je Simona Gregorčiča na mrtvaškem odru. Po leg prof. Guajca je bil edini slikar, ki ga

je slikal. Poznal ga je kot otrok kot doraščajoči dijak ter opazoval že tudi s slikarskim očesom njegovo dostojanstveno, veliko, že rahlo upognjeno postavbo (menda preko 1.80), veličastnega obličja, globokega, smelo duhovnega izraza, četudi tedaj polnega, otožne udanosti v globokih sinjih očeh, ko je počasi stopal čez Travniki skozi Gosposko ulico na Koren proti svojemu stanovanju (ki je danes že porušeno). Zato se je upri onim sedaj kroječim slikam našega »slavčeka«, ki niti zdaleč ne podajajo izraza njegove osebnosti. Lotil se je zadnje čase, da naslika njegov portret, ki bi ga mogel zadovoljiti kot očividca in slikarja. Rekonstruiral je njegovo podobo čisto realistično iz takratne fotografije ter ji je poskušal dati duhovni izraz, ki ga je poznal.

Priznam, da je napravil name ta portret Simona Gregorčiča zelo globok vtis. Da, ta moška glava

kakor iz kamna izklesana, vendar podana z barvnimi finesami impresionista, izraža vse ono duhovno življenje, smelost našega narodnega programa, smelost misleca in vse trpljenje tenkočutnega lirika, ki so ga življenje in udarci zlomili, toda ga duhovno niso uklonili.

Ta portret širokega zamaha me je prepričal. Podan je realistično, kljub temu, da se mi zdi v onih plemenitih linijah rahlo, komaj občutno idealiziran, vendar ni nič šablonskega, dekorativnega z njim.

Jelinčič

Plodnost kot...

(Nadaljevanje z 8. strani)

Posebno veliko število jajčec proizvajajo notranji paraziti kot so na primer trakulje. Trakulja namreč živi en del življenja kot parazit v prašiču, en del življenja

pa v človeku. S tem je zelo oteženo kočno trakulji, da doseže oba hranitelja, kajti le redko katero jajčece doseže svoj namen. Paraziti nadomestijo težke pogoje razmnoževanja in življenja z ogromno plodnostjo.

Ce razpredimo vretenčarje v sledečem redu: sesalci, ptice, plazilci, krkonji (amfibijske), ribe, to se pravi v vrstnem redu od višje razvitih k nižje razvitim, vidimo, da plodnost raste od višje razvitih sesalcev proti najnižje razvitim vretenčarjem-ribam. Od celokupnega poroda pa jih ostane pri življenju ravno obratno, največ pri sesalcih, najmanj pa pri ribah. Sledeče število nam približno prikazujejo procent preživelih jajčec pri posameznih razredih: Od jajčec pri sesalcih razvijajo se v mladiče, ki ostanejo pri življenju 30-50 odst., pri pticah 10 odst., pri plazilcih 2-3 odst., pri krkonjih manj od 1 odst., pri nekkih ribah pa samo 0.015 odst.

film

Na svetovnem filmskem festivalu v Benetkah

Na svetovnem filmskem festivalu v Benetkah predvajajo pred mnogoštevilnimi povabljenimi najrazličnejše filme. Prisotni so tudi nekateri igralci in režiserji predvajanih filmov. Udeleženci festivala jih pozdravljajo in jim ploskajo, čeprav filmi v katerih nastopajo, niso ravno na umetniški višini.

Največjo pozornost je brez dvoma zbudila s svojo prisotnostjo Ana Magnani. Ko so jo ljudje zagledali, ovacij ni bilo ne konca ne kraja.

Ana Magnani nastopa na beneškem festivalu v filmu »Ljubezna«, ki sestoji iz dveh delov. V enodeljanki »Človekoljubni glas« se dejanje odigrava pri telefonu, kjer se igralca s patosom in pretiranimi kretnjami poslavljajo od svojega ljubimca pred poroko z drugo ženo.

Tudi drugi del filma »Cudež« je erotične vsebine, kjer se prevarana, na pol blazna pastirica umakne v gorsko samoto in se v bolesti usmrti.

Prav gotovo najdražji film, ki so ga predvajali v Benetkah, je ameriški »Dvoboj na soncu«. Pravijo, da režiser ni niti malo štedil s sredstvi in da je za film »Dvoboj na soncu« potrošil preko štiri milijarde italijanskih lir.

Kljub ogromnim izdatkom pa ostane film le ameriški film. Običajen trikot ljubezni dvoboji, streljanja, in končno seveda — smrt ljubimcev.

Dosedaj najboljši film — po mnenju opazovalcev — je brez dvoma »Proces«, ki ga je režiral nemški režiser Pabst, ki je bil znan po svojih režijah že pred vojno. Zadnji njegov film, ki so ga predvajali, »Paracelsus«, je bil izdalen leta 1936.

Glavna misel filma »Proces« je boj proti sovraštvu med rasami, zaščita preganjenih Semitov, katerim so hoteli njihovi sovražniki naprti smrt mladega dekleta. Nepozabna je scena ko židovski odvetnik obsoja vse tiste, ki so posredno ali neposredno krivi mučenja štirinajstletnega dečka — rabbinovega sina, da je pod pritiskom mučenja lažno pričal. Branilec Eotvoes, kateremu je tudi ta film posvečen, se je posrečilo dokazati nedolžnost Židov.

Ze na festivalu je imel Pabstov film uspeh in brez dvoma bo tudi v širokih krogih naletel na odobravanje.

Tudi Meksikanci so dali na festivalu svoj film »Maklovina«, ki je pa le nekaj-

šen slab posnetek njihovega prejšnjega filma »Marija Kandelarija«.

Ce niso Amerikanci uspešili s filmom »Dvoboj na soncu«, za katerega so vložili toliko truda in denarja, so dosegli še manj uspeha s filmom iz detektivskega življenja »Velika ura«.

Angleška filmska družba pa je poslala na festival dokumentaren film pod naslovom »Film in stvarnost«. V njem je zbranih okoli petdeset dokumentov, ki osvetljujejo razvoj filma med prvo in drugo svetovno vojno.

Pri tako velikem tehničnem napredku filma pa vendarle do sedaj nismo videli umetnine, ki bi nas res zadovoljila, filme, ki bi obravnavali sodobne probleme, kakor si jih vsi želimo videti.

Amerikanski filmski cenzorji in angleški film »Hamlet«

Amerikanski filmski cenzorji so se temeljito osmešili s tem, da so rezali angleški film »Hamlet«. Iz tega dela nesmrtnega Shakespeara so črtali »nemoralne« dialoge in ga »prilagodili« širokemu ljudskemu mišljenju. Poleg tega so priporočili, da vrte lahko necenzuriranega Hamleta med tednom, medtem ko bi v nedeljah nastopal lahko le cenzuriran.

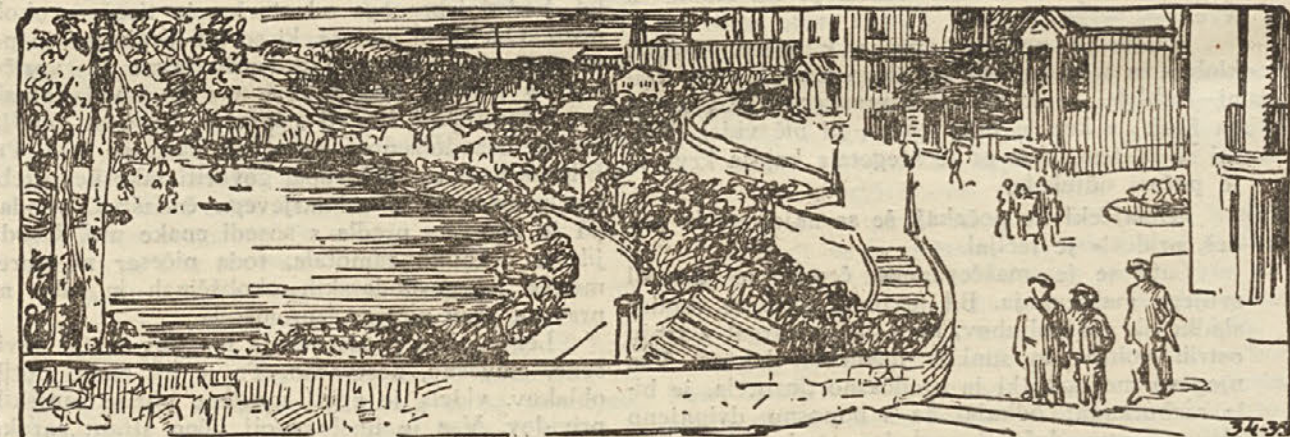
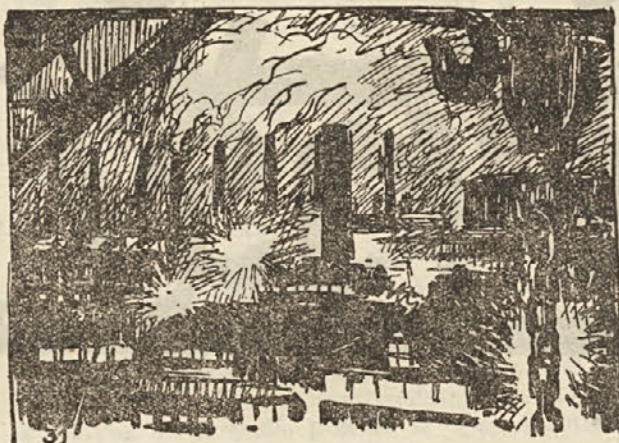
Clani, katere so cenzorji predlagali za prireditev cenzuriranega Hamleta so izjavili, da se jim zde »nezdravi« cenzorji sami in da je njim nemogoče dajati kinopodjetjem dveh Hamletov, zaradi puritanske hinavščine samih cenzorjev.

Italijanska filmska produkcija je spravila na trg nov film, ki bo nedvomno zanimal ves svet. Film »Tombolo« — črni paradiž — vzbuja pri ljudeh usmilenje s tistimi, ki jih je vojna močno prizadela. V filmu ljubezni, pustolovščini, človečanstva nastopa umetnik Aldo Fabrizi, najneposrednejši italijanski igralec.

Ministrstvo kinematografije ZSSR je dobilo iz Italije častne diplome za sovjetske filme na VIII. mednarodnem festivalu v Benetkah. Kot najboljši umetniški filmi so bili nagrajeni sovjetski filmi: Admiral Nahimov in Poletje.

Režiser italijanskih dokumentarnih filmov L. Visconti je izdelal na Siciliji film »Zemlja se trese«. Nosilec vlog so sicilski ribiči in film prikazuje njihovo borbo za boljše življenje v težkih življenjskih pogojih veleposelstniške, tako imenovane avtonomne Sicilije.

A. AVDEJENKO: LUBIM ilustrira A. Bucik

31) Z Borisom sta se peljala v Magnitogorsk. Tam kjer je še pred nekaj leti bila gola Kirgiška stepa in se je sedaj dvigala ogromna industrijska centrala, ki je napravila nanje silen vtis. Sanj postane pomočnik strojevodje in naključje je hotelo, da je bil prvi strojevodja, ki je pogнал po še neurejeni progi lokomotivo — Sam Bogatirjev.

32) Ta je bil sedaj oženjen z Marijo Gregorjevno, tako da je lahko povabil oba fanta za nekaj dni k sebi v goste. Bil je tako prevzet od svojega poklica, da je zanemarjal vse ostalo; govoril je samo o tem in sam organiziral tečaj za pomočnike, ker je primanjkovalo dobrih strojevodij. Krepek značaj žene ga je odvadil zganja, predal se je svojemu delu, da je ženi postalo življenje težko in skoraj nezno. Ni si

cer primanjkovalo ničesar, a ni mogla vzdržati popolne osamljenosti. Kar nenadoma se je spremenila: Bogatirjev je prejel iz Ukrajine navdušeno pismo, da pridejo k njemu sinovi, hčerke in sestre, da bi se naselili pri njemu na Uralu in pomagali pri graditvi ogromne tovarne.

33) Medtem je Sanj postal strojevodja in sicer tak, da je bil Bogatirjev ves srečen. S plavžarji so Sanj in njegovi tovariši napravili pogodbo, s katero so se obvezali, da zagotovijo neopretirano obratovanje plavžev.

34) Sanj je bil premeščen v novo socialistično mesto, ki je stalo tam, kjer je bilo nekoč ono nesrečno mesto, katerega privesek se je imenoval Pasja vas. Na visokem griču je tovarniška turbina iz armiranega betona, tam so kopališče, stadion, bleščeča bolnišnica. Načelnik plavžarskega oddelka v tovarni pa je Garbuz.

35) Gnile globeli ni več. Izkopali so prekop in dovedli vanjo silno reko, ki daje vsemu mestu čisto in sveže lice. Na mestu Agnjevske brezice stoji dom prosvete, zraven pa dvorec sovjeto v šolska četrt. Prav koliba Pasje vasi, hiša Nikanorja je po sklepu mestnega sveta ostala nedotaknjena, kakor prokletstvo preteklosti in služi kot muzej. Sanj je stopil vanjo, in ko je čital med raznimi napisi, ki so pojasnjevali uporno življenje in obupne razmere takratnega delavstva, in da je poslednji potomec tega proletarskega rodu postal lopov in se izgubil, ga je to tako presunilo, da bi najraje bajto zažgal.

36) V Magnitogorsku si je Sanj uredil življenje tako, da se lahko pripravlja na znanstveno fakulteto, kakor ga je določila komisija. Tečaje obiskujeta skupno z Leno, Bogatirjevo hčerko. Borisa ni več. Njegovo slabotno telo je podleglo prenapornemu delu, kateremu se na noben način ni hotel odreči. A Sanj se je sedaj popolnoma vživel v Bogatirjevo družino. Ljubil je vse, kar ga je obdajalo, predvsem delo samo in novi razumen in zdrav način življenja. V svojem poklicu je dosegel popoln uspeh in prišla je tudi najvišja nagrada za to — sprejem v partijo. A popolna je bila njegova sreča šele tedaj, ko je povezal svoje življenje z življenjem bitja, ki mu je medtem postalo najdražje — z Bogatirjevo Leno.

nastane zanimiva situacija, katero beli izkoristi in odloči partijo v svojo korist. Torej začetek je lahek:

1. g4—g5 Kd5—e5. Seveda črni ne sme vzeti z g5, ker kmet na h5 takoj uide in se na osmi vrsti spremeni v damo. 2. g5—h6: Ke5—f6. Sedaj izgleda, da je črni izven nevarnosti. Nevarni kmet na h liniji je zaustavljen in trije prosti kmetje so na izgled dovolj močni, da more črni izsiliti vsaj remis, če ze ne more zmagati. Toda videz vara. Kaj nastane? Beli z čudovito potezo naenkrat popolnoma spremeni situacijo na deski in črni se znajde v izgubljeni poziciji. 3. Kd2—c2 — — — Beli svojega kralja postavi tako, da more zadržati napredovanje črnih kmetov. Črni je pa prisiljen, da vleče te kmete, ker je njegov kralj »riven« na polje f6. 3. — — — c5—c4 4. Kc2—c1!! — — — To je odločilna poteza. To je tudi edino mesto, od koder more beli kralj skočiti, da zadrži nevarne 3 črne vezane kmete. Beli čaka na potezo. Seveda, ako bi mogel črni kralj napraviti poljubno potezo, bi se moral beli kralj umakniti iz te opozicije in črni bi dobil zelo lahko partijo. 4. — — — b4—b3 Na d4—d3 sledi Kd2 in na c4—c3 pa Kc2. 5. Kc1—b2! in beli dobi, ker pobere vse te 3 kmete in potem je črni kralj primoran premakniti se iz f6 polja, nakar se kmet h6 pretvori v damo. 5. — — — d4—d3 6. Kb2—c3 f.d.

Lepa in poučna je rešitev te zanimive študije.

Ing. Sikošek

KONEC

ŠAH

(Diagnoza)

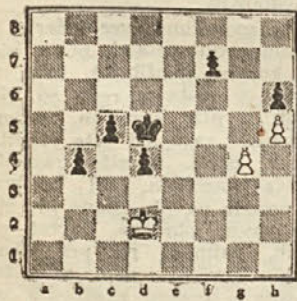
Beli: Kd2, g4, h5 (3 figure)

Črni: Kd5, b4, c5 d4 f7, h6 (6 figur)

Beli na potezi. dobi.

Beli ima tri kmete v končnici manj in naj partijo dobi. Proti 3 prostim kmetom je beli brez moči. Marsikdo bo mislil, da se je vmešala v pozicijo napaka. Tako ze zdi, da je zahtevana zmaga nemogoča. Vendar je rešitev študije rešljiva kljub ogromni preči črnega. V šahu ni vse materialna premoč. Važna

je razmestitev figur, ki naj odtehta izgubljen material. Tudi v tej lepi študiji ima beli nevarno grožnjo na kraljevem krilu. Beli že preti s prodorom g oziroma h kmeta do 8 linije, kjer se pretvori v damo. To nevarnost lahko črni kralj prepreči, ker še pravočasno prispe do belih kmetov. V tem trenutku pa

KOLESARSTVO

Prvenstvo v Valkenburgu

V Valkenburgu, nedaleč od belgijsko-holandske meje se vrši svetovno prvenstvo v kolesarstvu za leto 1948. Prvi šampionat je bil l. 1921 v Kopenhagenu. Med vojno teh prvenstev ni bilo. Leta 1946 je bilo prvenstvo v Zürichu, leta 1947 pa v Remsu.

Program letošnjega prvenstva je razdeljen na dva dela: cestne tekme za amaterje in profesionaliste, tekme na stadionu pa v Amsterdamu.

Na tekmi so sodelovali tudi Jugoslovani, toda samo kot amaterji in na cestnih tekmah.

V cestnih kolesarskih tekmah so sodelovale naslednje države: CSR, Madžarska, Norveška, Avstrija, Danska, Švedska, Švica, Luksemburg, ZDA, Italija, Nova Zelandija, Belgija, Indija, Južna Afrika, Avstralija, Francija, Jugoslavija, Anglija, Holandska, Argentina in Urugvaj. Proga je bila krožna in je bila dolga vsega skupaj 185,2 km. Vodila je tudi čez del Luksemburga z velikim vzponom na hribu Kolberg.

Startalo je vsega skupaj 102 vozačev, med njimi tudi lanskeletni prvak Ferrari (Italijan) in olimpijski prvak Francoz Baieurt.

Jugoslovanska ekipa je nastopila v naslednji postavi: Zorič, Prosenik, Mičič, Strain, Solman in Varga. Poredski ni nastopil in ga je nadomestoval Mičič.

Toda Jugoslovani imajo s kolesarjenjem na letošnjih vidnejših mednarodnih srečanjih, razen pri tekmovanju Varšava-Praga obupno smolo. Njihova skupina je prišla takoj v prvo grupo, toda Solman je padel že takoj v prvem krogu, Zorič se je pa pokvarilo kolo. Do četrtega kroga so bili Prosenik, Strain, Varga in Mičič v prvi skupini. Toda proga je bila izredno slaba in do enajstega kroga so morali še ti zadnji štirje odstopiti zaradi okvar na kolesih.

Videti je bilo pri Jugoslovanih, da bi progo vzdržali do konca. Zdi se pa, da jim je le manjkalo tehnične priprave in treninga za tako težko progo.

Zmagal je Sved Snell, drugi je bil Belgijec Lerneau, tretji Sved Lund. Baieurt je zasedel šele osmo mesto, lanskeletni prvak sveta Italijan Ferrari pa je prišel šele na 13. mesto. Zmaga Švedov je veliko presenečenje. Zmagali so tudi v plasmanu ekip.

V Amsterdamu, na stadionu pa so bila tekmovanja za profesionalce. V torki so tekmovali za prvo in drugo mesto. Zanj sta se borila Holanec Schulte in Italijan Coppi. Takoj pri začetku so kolesarji razvili veliko hitrost. Borba med Schultejem in Coppijem je bila zelo ogorčena. V prvih dveh krogih je Coppi zaostal za 10 m. Potem jih je nadoknadil ter imel že skoraj nekaj prednosti. Toda Schulte se ni pustil. Coppi je zopet zaostal na nekaj metrov, jih pozneje zopet pridobil in na koncu tekmovanja, ko sta oba dala iz sebe že poslednje sile, se je izkazalo, da je Schulte le močnejši. Dovolj si je letošnjo svetovno prvenstvo s časom 6,24,9. Italijan Coppi pa je zasedel drugo mesto z 9,25,4. Za drugo in tretje mesto pa sta se borila Švicar Kobet in Italijan Bevilacqua. Zmagal je zadnji s časom 6,25.

TENIS

CSR : Avstralija 2:3
v tenisu za Davisov pokal

Evropski finale za Davisov pokal je končal z zmago Češkoslovake. Sedaj pa so se Čehoslovaki srečali v Bostonu z Avstralci, tako da so naredili vsak samo polovico precej dolge poti.

V prvi igri je igral Drobny proti Sidwellu in izgubil. Potem se je stanje popravilo, ker sta Drobny in Cernik v dvojici premagala Quista in Sidwella. V naslednji igri je Drobny premagal Quista, Sidwell in Cernik pa sta zaradi te ne prekinila. Nadaljevala sta naslednji dan in Avstralec je zmagal s 7:5, 6:4, in 6:2. Ker je Cernik izgubil tudi proti Quistu, je bilo končno stanje 3:2 za Avstralijo.

Amerikanci in Avstranci imajo za finale težko izbiro, ker so odšli njihovi najboljši igralci med profesionaliste. Tako pravijo, da je Avstralija izgubila z Bromwihom in Pailson najbolj nevarne ljudi. Prav tako so pa Amerikanci s Kramerjem, ki je prav odšel med profesionaliste, izgubili najmanj dve točki in zato izjavljajo: da če računajo na vse možnosti, so že vedno šibki.

ŠPORT

Plavalne tekme v Sv. Nikolaju

Istrska plavalna sekcija organizira skupno s tržaško plavalno sekcijo ZDTV 5. septembra ob 9.30 v kopališču Sv. Nikolaja plavalno prvenstvo Tržaškega ozemlja.

Sindikalni turnir v Varšavi

V Varšavi so bile končane prve športne igre, ki jih je organiziral Centralni odbor zveze poljskih sindikatov in katerih se je udeležilo

približno 6000 fizikulturnikov in fizikulturnic iz 16 različnih sindikalnih zvez. Pri teh prireditvah je nastopilo približno 3000 fizikulturnikov, prav toliko tekmovalcev pa je sodelovalo v tekmah za prvenstvo v lahki atletiki, košarki, odbojki, boksu, nogometu, rokometu, plavanju, dviganju uteži in pri kolesarskih tekmah.

V skupnem plasmanu je dosegla najboljšo uspehe reprezentanca zveze železničarjev, ki je prejela

prehodni pokal Centralnega odbora zveze sindikatov. Na drugem mestu je reprezentanca kovinarjev, Zveza rudarjev je na tretjem mestu Zveza tekstilcev pa na sedmem.

Teniški turnir v Opatiji

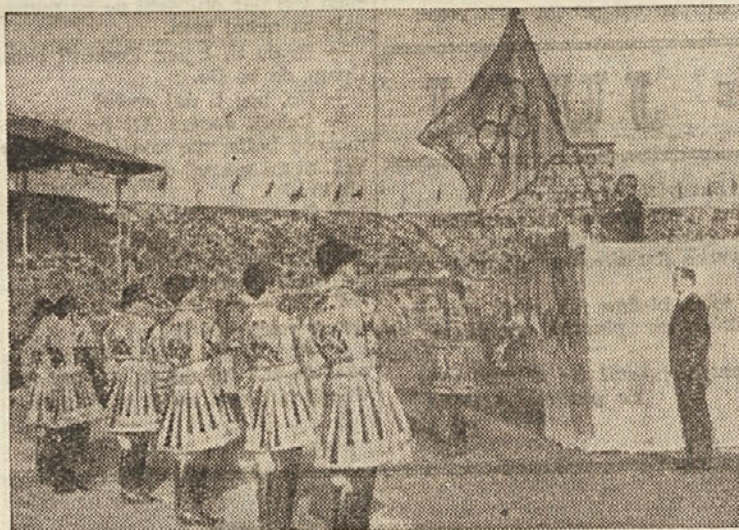
V torki je pričel v Opatiji teniški turnir na katerem sodelujejo poleg najboljših jugoslovanskih igralcev tudi Čehi in Švicarji.

Največje presenečenje včerajšnjega dneva sta bili zmagi Geduldiga nad Brixylem in Petroviča nad Rističem. Najlepši igri pa sta bili med Čehoslovakinjo Holečkovo in Maireovo (Švica) ter Mogo-rovičev Darinko in Čehoslovakinjo Solcovo, ki je v tretjem nizu predala igro.

O črnih na olimpiadi

ZADNJA PREDAJA V STAFETI 4 x 100 M. CRNEC DILLARD BO PREVZEL PALICO OD PATTONA, ANGLEZ JONES PODAJA ARCHERJU, ITALIJAN MONTI SIDDJU. DILLARD JE PRISEL PRVI NA CILJ. SPODAJ: ZAKLJUČEK 14. OLIMPIADE.

ATLETIKA

Zmaga črnec-sprinterjev Ewella in Dillarda na olimpijskih tekmah je zopet načela staro vprašanje v športnem časopisu: ali so črnci sposobnejši za sprint kot belci. O tem nas bo končno poučil sam prizadeti zmagovalec na 14. olimpiadi, črnci Harrison Dillard, ki je izjavil:

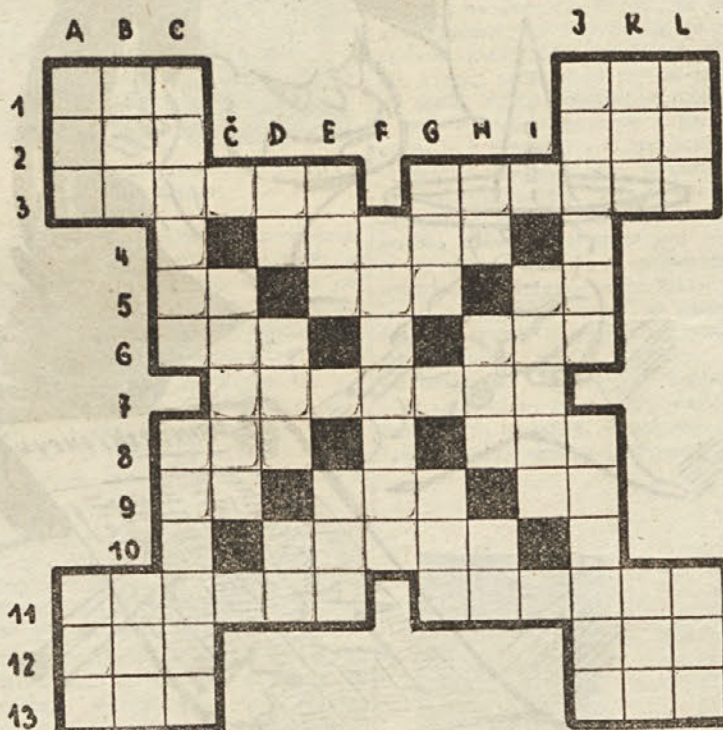
»Dvomim, da bi črni imeli kakšno telesno ali duševno prednost. Razen barve ne vidim med belimi in črnimi nobene razlike. Vsa razlaganja da imajo črnci vitalnejše mišičevje ter da so nekako bolj »prirodni« so brez vsake podlage. Zdi se, da to delajo tisti, ki nečijo, da prinašajo časopisi senzacijske naslove.

Potem pa je Dillard nadaljeval: »Črnci bivajo v krajih z višjo temperaturo in jim ni zameriti, če se pečajo samo s tekom na kratke proge. Skandinavci so pa za dolge proge, ker imajo tudi podnebje primernejše. Kar se pa Amerike tiče, ta pa proizvaja sprinterje kot priroden produkt svojega življenja. Ljudje so tam navajeni na senzacije in dvomim, če bi sploh imeli užitek gledati tek na dolge proge.

V Ameriki so Tolan, Owens, Metcalfe veliki vzori — zlasti črne mladine, ki si z vsemi silami prizadeva, da se tem idolom približa. To je pri nas prav tako, kot v Skandinaviji z Kohleminenom, Nurmijem in Haeggom.

»Na tej olimpiadi smo mi črnci prevladovali na kratkih progah. Če bi se vršila olimpiada leta 1944 bi mi pokazali tudi belca Harolda Dawiesa s prav tako klasičnim sprintom, kot je bil sprint Jesse Owensa.

ZA BISTRE GLAVE

Rešitev ugank št. 79

VOZEL. Vodoravno: 1) Kuk 3) kolonaz 5) nosorog 7) Ren. Navpično: 1) Krn 3) kolesar 5) Kamerum 6) Zug.

KVADRAT Vodoravno: 1) rg, kos 3) Severin 5) zadatek 7) dar, Nil. Navpično: 1) ris, zid 3) govedar 5) Korotan 7) sin, Kc.

Izd žrebanja

I. IVAN LEBAN, Tolmin
ANTON NAPAST, Kostrivnica
II. MIRKO MARKON, Toplice
SLAVKO HROBAT, Dobrovlje
III. MILKO MARGON, Truške
MARUSKA TAVCAR, Ljubljana.

Kupon št. 82
za nagradno tekmovanje
Ljudskega tednikaLJUDSKI
TEDNIK

Odgovorni urednik
KOREN JOZE

Tiska z dovoljenjem AIS-a
Tržaški tiskovni zavod
v Trstu, ulica Montecchi 6
Tel. uredništva 49-11

Rokopisi se ne vračajo

RAZNE VESTI

* V Varšavo je prispela nogometna reprezentanca Jugoslavije, ki je odigrala tekmo s poljsko reprezentanco za nogometno prvenstvo balkansko - srednjeevropskih iger.

* Tekma se je končala z zmago Jugoslavije z 1:0. Gol je zabil Mitčič v 24. minuti prvega polčasa. Na tekmi je bilo preko 50.000 gledalcev.

* Ameriška prvakinja in zmagovalka na olimpiadi Ann Curtisova se je odločila, da bo prenehala s plavalno kariero in poročila nekoga znanega igralca košarke.

* Praški atleti ne bodo šli na Švedsko na prijateljsko srečanje v lahki atletiki, ker so Švedi postavili za pogoj, da prideta tudi Zatopek in Cevony. Čehi pravijo, da ta dva atleta zaenkrat ne moreta nastopiti.

* V Jugoslaviji so imeli tekmo vanja v rokoborbi. Novi prvaki so: Torma, Manestirski, Kiš in Pirher.

* Angleži so se dolgo časa bavili s problemom, kako bi izpopolnili čevlje za nogometne. Sedaj so se odločili za gumijev podplate, ki so se menda zelo dobro obnesli.

* Na gradilišču Novega Beograda so imeli brigadirji lahkoatletske tekme. Odkrita sta bila dva nova talenta: Jovančič, ki je prvokrat nastopil, je tekel progo 100 m s časom 11,5 in Radojka Damjanović, ki je skočila v daljino 4,33 m.

* Na tekmi Mitri-Mancu so dosegli nov rekord. Na vstopnih bilih so dobili 2,18.000 lir, kar pomeni, da sedaj še nedoseženo številko v žaških boksarskih prireditvah.

* Mike Jacobs — sloviščni organizator boksarskih srečanj je dosegel nevarnega nasprotnika v Niederreterju, ki kaže še večje zmoglosti pri organiziranju in tudi zaslužku. Sportni časopisi pravijo, da se bo vnela med njima huda in vroča borba in da bo šel eden od njih sigurno na boben.

* To leto se bo vršilo svetovnih prvenstev v jadranju. Eno bo v Cascaisu, drugo pa v Palmi. Zanimivo je še to, da se bo priredila obe tekmovanji na isti dan (31. avgusta) in končata tudi skupaj (4. septembra).

* V Chesnutu (ZDA) imajo teniški turnir, ki se ga udeležujeta tudi Cernik in Drobny. V prvih tekmovanjih sta zmagala in prišla med finaliste.

* V Bologni so imeli v torki lahkoatletske tekme. Na 100 m je Lapente dosegel čas 10,8, na 400 m Pocovi 50,6,2, Tosi je vrgel disk 54,35 m daleč, Consolini pa 52,84 m. Znanj Taddia je dosegel s kladivom 53,62 m. Zanimivo je tudi bilo pri tem tekmovanju, da je Tosiju le malo manjkalo, da ni dosegel svetovnega rekorda, ki ga drži Gordien. Pri vseh daljših metih je bil namreč diskvalificiran. Za Taddio pa pravijo, da se bo pripravil celo zimo z namero, da na pomlad ruši rekord v metanju kladiva.

V Brnu je Zatopek premagal Finca Maekaelo v teku na 2.000 m s časom 8,37,8.

* Na juniorsko plavalno srečanje, ki bo v nedeljo v Ljubljani, so Italijani poslali naslednje plavalce: Rinaldi, Mannelli, Vielli, Peroni, Venturi, Gasparini, De Pitti, Giorri, Giordotti, Ceccarini in Guola. Odpotovali so iz Ljubljane v petek.

* V Nuerenbergu so imeli juniorsko lahkoatletske prvenstvo. Dosegli so naslednje rezultate: 0 m Petersen 12,3, 80 ovire Zander 11,9, višina Pagalies 1,53, daljina Jahn m. 5,60, kroglja Hammer m. 13,12, štafeta 4 x 100 Bremen 49 sek.

* Kakor poročajo ne bo povračilnega srečanja med nogometnima reprezentancama med Zagrebom in Milanom, ker ga Italijanska nogometna zveza ne dovoli.

* V sredo je odpotoval v ZDA boksač Marcel Cerdan iz Pariza. Spremlja ga njegov spremljevalec Orly.

* V Istanbulu so se srečali na teniškem turnirju Italijani in Turki. V drugem dnevu tekmovanja sta zmagala Italijana Mei in Beccarini proti Balasu in Telyanu.

* Meksikanci so poslali reprezentanco na olimpijske tekme, katera je imela 121 članov. Ti so nastopili v 115 disciplinah.

* Na Savi pri Tacnu so imeli v nedeljo kajaške tekme. Tekmovalo je 13 čolnov. Zmagal je Rudi Malahovsky.

Težko je življenje

Nešrečni polip

Managgia! Ze 500let ga lovim in spet mi je spodrsnilo...

Kavo izpiješ v štirih požirkih, tako da te stane vsak požirek 11 lir 25 stotink. Četrto vina pa dobiš za 35 lir, in ker ga izpiješ v 20 požirkih (Stej, če ne verjameš!), te stane vsak požirek 1 liro 75 stotink. To-

rej živiš v gostilni nad šestkrat ceneje nego v baru, ne glede na to, da je vsakemu pametnemu človeku, posebno pa vsakemu pametnemu Slovencu, vino bolj dobrodošlo kot kava.

Tudi to te ne prepriča? Najbrže, ker v baru dobiš časopise? Dobro! Potem pomisli: V vsem velikem Trstu je en edini bar (kavarna), ki kupuje reci in piši en edini izvod samo enega slovenskega lista. Dotični kavarnar potroši torej dnevno celih 10 lir za približno 200 slovenskih gostov, ki mu dan za dnevom pišejejo požirek kave po 11 lir 25 stotink. Ali naj ti povdarjam, ja izhaja samo v 'rsu, kakit', deset slovenskih publikacij, da imajo slovenski gostje tudi željo in pravico čitati ljubljanske liste? Ne, Dodo, pameten pa res nisi! Pozdravlja te tvoj Janez Postrežba, gostilna pri Zadovoljnem Kranjcu!

Janez Postrežba me je prepričal in zato sem stopil v gostilno. Bila je polna; prevladovala je -- seveda -- slovenska govorica. Ni mi bilo žal. Bilo mi je kakor ribi, ki jo spustiš v vodo. Vsa mogoča gesla so mi brnela po glavi, kakor: «Naše gore list» — «Življenjski prostor» — «Svoji k svojim». Zdajci me prekine Janez Postrežba, ki mi s širokim nasmehom nudi roko:

PEPA PIŠE JUCI

Draga Juca!

Tvoje pismo sem prejela, bila sem ga res vesela. Lepa tudi je novica, ki dospela je od strica. Ta je šel, kot ti je znano, že v decembru gor v Ljubljano, da se delu tam posveti in ven kančka tudi teti. Saj spominjaš se nemara: V delu mu ne nadeš para. On počitka ne pozna, ampak tud' poje za dva, ker želodec je brez dna. Zdaj pa piše, da je sit, že debel je kakor kit, boljše ne bi moglo biti! Brez razlike let in stroke. vsem so zvišali obroke. Kruh, meso in moka zdrava, sladkor, mleko, riž in kava, olje, maslo, testenina, sadje, jajca, mast, slanina, naj bo pustno, naj bo postno, vsega tam dobiš zadostno. In po ceni, ki je prava; južni brat bi djal: »Badava!»

Vsi veseli so začetka, ki prinaša ga petletka. Zdaj me »firbec martra«, Juca, če ta vzgled pri nas kaj »nuca«. Saj bi našla kako stvar, Kje pa vzamem naj denar? Nade res ni prav nobene, da bi znižale se cene. Branjeve, to je od sile, spet so — z jajci poskočile. Gospodarski naš je plan, ki vpeljal ga sam je zlodej, da meso je zdaj na prodeji več po noči kot čez dan! Kaj naj reva denem v lonec? Mene, Juca, bo še konec! Tisk sicer vabljivo javlja: Velesem se spet pripravljati. Toda močno se bojim: Vse bo spet le prazen dim. S tem sem že dovolj se spekla in zato bi skoraj rekla po tržaško: »In matoral! Saj bo sama trikolorata. Gledat' moram, da končam; dosti dela še imam. Mi zameriti ne smeš; kaj je žehta, dobro veš. Upoštevaj mojo željo, da v Dolino grem v nedeljo, kjer bo ljudstvo taborilo. društvo »Vodnika« proslavilo. Ta pa res bil bi lep, da tam manjka tvoja Pepa! In potem čez teden dni

v Bazovico gremo vsi.

Tam pred svetim spomenikom se poklonim mučenikom. Cvetko jim skromno na grob položim,

s solzo otožno jim grob porosim. Potlej pa planem, zavpijem na glas:

Fantje, junaci! Ne zabimo vas! Te pozdravlja tvoja
Pepa

MUSSOLINI: VIDALI, VIDALI, GENITO JE BIL PROTI TEBI PRAVA FIGA.

med

vrstami

V mnogih mestih je dvojna policija. Na primer v Parizu, kjer je stara Sureté in policija Prefektura. Obe policiji sta na dobrem glasu, najboljši v Franciji. Človek bi si mislil, da Parizani lahko mirno spijo pod varstvom dveh policij. Pa ni tako. Tatvine in ropi se množijo kot še nikoli prej. Nedavno so banditi ob belem dnevu pred poslopjem policijskega ravnateljstva Sureté na Quai des Orfèvres oropali avtomobil, ki je prevažal plače za mestne nameščenice. Vsi roparski podvigi se pripisujejo banditu Pierru Corrot-u, ki je v Parizu danes bolj popularen kot obe policiji skupaj. Končno je Sureté aretirala Pierra Corrot-a. A druga policija je takoj razglasila, da ni sta pravila. In res ni bil. Ker ne zmoreta dve policiji, so zmogli novinarji. List »Paris Presse« je iztaknil Pierra Corrot-a in objavil dva pogovora z njim. Uspeh je bil, da sta bila zaprta dva urednika tega lista, ker sta zamožala banditovo skrivališče. Bandit je seveda prost.

Med vrstami: Boljša ena sama skromna policija kot dve najboljši.

Tržaška ustanova »Postbellica« pošilja otroke na počitnice. Začetkom avgusta se je vračala v Trst počitniška kolonija, ki jo je organizirala ta ustanova. Cim so otroci izstopili, so se uvrstili in zapeli: »Se i scavi voi le scole...«

Med vrsticami ni tu kaj čitati, ker je stvar krvavo jasna. Pač pa lahko nekaj zapišemo med vrste. Otrokom: Nič. Otroci so kot skorci, ki čivkajo to, kar jih nauče. Učiteljem pa: Le sejte veter, če hočete žeti vihar!

Dne 19. avgusta je bila v tržaškem kopališču Ausonia plavalna tekma med predstavniki Trsta in Celovca — Trieste e Klagenfurt, kakor so listi poročali. Glavni predstavniki Trsta so bili: Prelog, Ukovič, Velikonja, Petrovič. Celovec pa so zastopali plavalci in plavavice tehle imen: Primežnik, Pavliček, Mandelj, Golob, Name-tin.

Med vrsticami: Seveda! Trst je vendar scittà italianissima, Celovec pa »kerndeutsche«.

Iz III. Alrey-evega poročila: V razdobju od 1. aprila do 30. junija 1948 so se v Trstu dogodili naslednji zločini: 3 umori, 2 napada na policiste, 6 roparskih napadov, 4 podtaknjeni požari, 10 atentatov z eksplozivnimi napravami. V vseh teh primerih ni bila izvedena niti ena aretacija. Nadalje je bilo 479 tatvin, aretiranih pa je bilo 54 tatov, torej okroglo 11%.

Med vrsticami: Uradnim podatkom je treba verovati. Če torej verujemo gornjim podatkom, moramo tudi verovati uradni izjavi, da je tržaška policija najboljša. Hvala bogu, da smo v Trstu! Kako strašno mora biti drugod, kjer ni najboljša policije!

Ministrski svet v Rimu je na svoji seji juliju 1948 sklenil, da se določi vsota 50 milijonov lit za postavitev spomenika Mazziniju v Rimu. Spomenik naj bo viden dokaz, kako italijanski narod republikansko misli.

Med vrstami: Tako je prav! Bos daj še mnogo takih vlad. Kopalno hlačke niso več aktualne, ker gre poletje h koncu. Zdaj so spomeniki na redu. Le nekaj bi bilo mogoče dobro menjati: Rim ima itak dovolj spomenikov. Ali ne bi bolj kazalo, da se Mazzinijev spomenik postavi v kaki južni vasi, kjer ljudje že nad tisoč let bivajo v jamah in kavernah izdolbenih v skale, pravi trogloditi?

Stopa sem v gostilno. Na podlagi tegale pisma: »Dragi Dodo! Po tvojem pisanju sodeč bi človek dejal, da si Slovenec. Skoraj bi rekel, da si pameten Slovenec, če v tvojem življenju ne bi bilo črne točke, da namreč hodiš v bar. Noben pameten Slovenec ne hodi v bar, odnosno bolje: Vsak pameten Slovenec hodi v gostilno. Slovenci smo hudo pameten narod in zato imamo tudi svetovni rekord glede števila gostiln. In ta rekord držimo krepko že nad tristo let. V več nego tisočletni zgodovini Slovencev beležimo samo en edini bar: »Dajdam« v Ljubljani. In še tu se je popilo več vina nego v vsaki drugi slovenski gostilni.

Ce te ne prepriča ta zgodovinska ugotovitev, ti lahko nudim malo statistike: V baru plačaš za skodelico (prav: naprstnik) kave 45 lir.

Saj ni tako hudo z birokratizmom

Prijatelj nam piše: Dragi Burja! Prav je, da udrihaš po birokratizmu, ampak moramo biti tudi pravični. Jaz na primer sem natekel v nekem uradu na neverjetno uslužnost. Nameščenec mi je res hitro poskrbel za zeleno listino in založil je celo zame kolekovan papir. Ko mi je to sporočil, sem ga ves ginjen vprašal:

— In koliko ste založili, prosim?

— 24 lir — brez napitnine.

Evo, ta nameščenec ni bil samo uslužen, ampak tudi inteligenčen: Če ga napačno razumem, lahko vedno reče, da je izrecno poudaril, da je stvar napravil brez vsake napitnine. Če ga pa pravilno razumem, no, potem sem ga pač pravilno razumel. Seveda je človeško, da vas zanima, kako sem jaz rešil ta konkretni primer. Toda preveč razumen sem, da bi o takih stvarih pisal.

Trst brez piva

A: Ali si bral? V Moskvi so aretirali nekega Dreher-ja, ki je bil v ameriški vojni službi.

B: Vidiš, to so koristi, ki jih imamo od Moskve. Zdaj bomo lepo ostali brez piva!